

*International Convention on the
Elimination of All Forms of Racial
Discrimination*

*Convention on the Elimination of All
Forms of Discrimination against
Women*

Convention on the Rights of the Child

*Convention against Torture and
Other Cruel, Inhuman or Degrading
Treatment or Punishment*

Միջազգային կոնվենցիա ռասայական
խտրականության բոլոր ձևերի
վերացման մասին

Կոնվենցիա կանանց նկատմամբ
խտրականության բոլոր ձևերի
վերացման մասին

Կոնվենցիա խոշտանգումների եւ այլ
դաժան, անմարդկային կամ
նվաստացնող վերաբերմունքի ու
պատժի դեմ

Կոնվենցիա երեխայի իրավունքների
մասին

United Nations

Միավորված ազգերի կազմակերպություն

*International Convention on the
Elimination of All Forms of Racial
Discrimination*

*Convention on the Elimination of All
Forms of Discrimination against
Women*

Convention on the Rights of the Child

*Convention against Torture and Other
Cruel, Inhuman or Degrading
Treatment or Punishment*

**Միջազգային կոնվենցիա ռասայական
խտրականության բոլոր ձևերի
վերացման մասին**

**Կոնվենցիա կանանց նկատմամբ
խտրականության բոլոր ձևերի
վերացման մասին**

**Կոնվենցիա խոշտանգումների եւ այլ
դաժան, անմարդկային կամ
նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի
դեմ**

**Կոնվենցիա երեխայի իրավունքների
մասին**

United Nations Office in Armenia
ՄԱԿ-ի հայաստանյան գրասենյակ
Երևան

**:մղումսհամզիցմ ցոհոհիւոյ վճիւսիւմվ ցվմոննոմվո
չ Լզմնոյոմստ մղումսցոյոնմոմ ցզմզմոյ ցոհոյստոնո
վսզվնոյոն ցվմոննոմվո ոսւ՝ զոհնզտզն ցոսհնսմվ**

Կոմեդիոմն ցոմցոյզմզ
ցոմսնմոի ցոմսիտոհզնզտ ցվմոմցոչ Վ-ԻՂՈ

ՄԻՋԱՉԳԱՅԻՆ
ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ
ՌԱՍԱՅԱԿԱՆ
ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԲՈԼՈՐ ՁԵՎԵՐԻ
ՎԵՐԱՑՄԱՆ
ՄԱՍԻՆ

(21 դեկտեմբերի, 1965 թ.)

Սույն Կոնվենցիայի մասնակից պետությունները,

համարելով, որ Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությունը հիմնված է բոլոր մարդկանց ներհատուկ արժանապատվության եւ հավասարության սկզբունքների վրա, եւ որ Կազմակերպության անդամ բոլոր պետությունները պարտավորվել են, համագործակցելով Միավորված ազգերի կազմակերպության հետ, ծեռնարկել համատեղ եւ առանձին գործողություններ՝ իրականացնելու Միավորված ազգերի կազմակերպության նպատակներից մեկը, այն է՝ բոլորի համար, առանց ռասայի, սեռի, լեզվի ու կրոնի հիմքով տարբերակման խրախուսելու եւ զարգացնելու մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների նկատմամբ համընդհանուր հարգանքն ու դրանց պահպանումը,

համարելով, որ Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրն ազդարարում է, որ բոլոր մարդիկ ծնվում են ազատ եւ իրենց արժանապատվությամբ ու իրավունքներով հավասար, եւ որ յուրաքանչյուր մարդ ծնված է այդ Հռչակագրում ամրագրված իրավունքներով ու ազատություններով՝ առանց որեւէ տարբերակման, մասնավորապես, ռասայի, մաշկի գույնի կամ ազգային ծագման հիմքով,

համարելով, որ բոլորը հավասար են օրենքի առջեւ եւ ունեն ամեն խտրականությունից ու խտրականության հրահրումից օրենքով հավասարապես պաշտպանվելու իրավունք,

համարելով, որ Միավորված ազգերի կազմակերպությունը դատապարտել է գաղութատիրությունը եւ դրա հետ կապված սեգրեգացիայի ու խտրականության պրակտիկան, ինչ ձեւով եւ որտեղ էլ այն դրսևորվելիս լինի, եւ որ Գաղութային երկրներին ու ժողովուրդներին անկախություն շնորհելու մասին 1960 թ. դեկտեմբերի 14-ի հռչակագիրը (Գլխավոր ասամբլեայի 1514 (15) բանաձեւ) իսաստատել եւ հանդիսավոր կերպով ազդարարել է այդ պրակտիկային անհապաղ ու անվերապահորեն վերջ տալու անհրաժեշտությունը,

համարելով, որ ռասայական խտրականության բոլոր ձեւերը վերացնելու մասին Միավորված ազգերի կազմակերպության 1963 թ. նոյեմբերի 20-ի հռչակագիրը (Գլխավոր ասամբլեայի 1904 (18) բանաձեւ) իսաստատում է ողջ աշխարհում ռասայական խտրականությունն՝ իր բոլոր ձեւերով ու դրսևորումներով, շուտափույթ վերացնելու եւ մարդու անձի արժանապատվության գիտակցումն ու հարգանքն ապահովելու անհրաժեշտությունը,

համոզված լինելով, որ ռասայական տարբերության վրա հիմնված գերազանցության ցանկացած տեսություն գիտական առումով կեղծ է, բարոյականության տեսանկյունից՝ դատապարտելի, իսկ սոցիալական առումով՝ անարդարացի ու վտանգավոր, եւ որ ռասայական խտրականության համար արդարացում լինել չի կարող թե՛ տեսության մեջ, թե՛ պրակտիկայում,

հաստատելով, որ ռասայի, մաշկի գույնի կամ էթնիկա-

կան ծագման հատկանիշով մարդկանց միջեւ խտրականությունը խոչընդոտում է ազգերի միջեւ բարեկամական ու խաղաղ հարաբերություններին եւ կարող է հանգեցնել ժողովուրդների միջեւ խաղաղության ու անվտանգության, ինչպես նաեւ անգամ մույն պետության ներսում անձանց ներդաշնակ համագործակցության խախտմանը,

համոզված լինելով, որ ռասայական անջրպետների գոյությունը հակասում է մարդկային ցանկացած հասարակության իդեալներին,

անհանգստացած լինելով աշխարհի որոշ շրջաններում դեռեւս առկա ռասայական խտրականության դրսևորումներից եւ ռասայական գերազանցության կամ ատելության վրա հիմնված պետական այնպիսի քաղաքականությունից, ինչպիսին են ապարտեիդը, սեգրեգացիան կամ անջատողականությունը,

լի վճռականությամբ՝ ձեռնարկելու բոլոր անհրաժեշտ միջոցները շուտափույթ վերացնելու համար ռասայական խտրականությունն՝ իր բոլոր ձեւերով ու դրսևորումներով, եւ կանխարգելելու ու վերացնելու ռասիստական տեսություններն ու պրակտիկան՝ ռասաների միջեւ փոխըմբռնմանը նպաստելու եւ ռասայական սեգրեգացիայի ու ռասայական խտրականության բոլոր ձեւերից ազատ միջազգային հանրություն ստեղծելու նպատակով,

ուշադրության առնելով Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության կողմից 1958 թ. ընդունված Զբաղ-

Միջազգային կոնվենցիա ռասայական խտրականության...

վածության եւ աշխատանքի բնագավառում խտրականության մասին կոնվենցիան եւ Միավորված ազգերի՝ կրթության, գիտության եւ մշակույթի կազմակերպության կողմից 1960 թ. ընդունված Կրթության բնագավառում խտրականությունը վերացնելու մասին կոնվենցիան,

ցանկանալով իրականացնել Միավորված ազգերի կազմակերպության՝ Ռասայական խտրականության բոլոր ձեւերը վերացնելու մասին հռչակագրում ամրագրված սկզբունքները եւ այդ նպատակով ապահովել գործնական միջոցառումների շուտափույթ իրագործումը,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի շուրջ:

ՄԱՍ I

Հոդված 1

1. Սույն Կոնվենցիայում «ռասայական խտրականություն» հասկացությունը նշանակում է ռասայի, մաշկի գույնի, ցեղային, ազգային կամ էթնիկական ծագման հատկանիշների հիմքով ցանկացած տարբերակում, բացառում, սահմանափակում կամ նախապատվություն, որոնք ունեն քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական, մշակութային կամ հասարակական կյանքի ցանկացած այլ բնագավառում մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները չեղյալ հայտարարելու կամ դրանց ճանաչումը, օգտագործումը կամ իրականացումը նվազեցնելու նպատակ կամ հանգեցնում են նման հետեւանքների:
2. Սույն Կոնվենցիան չի կիրառվում այն տարբերակումների, բացառությունների կամ նախապատվությունների նկատմամբ, որոնք սույն Կոնվենցիայի մասնակից պետությունները սահմանում են քաղաքացիների եւ քաղաքացի չհանդիսացող անձանց միջեւ:
3. Սույն Կոնվենցիայում ոչինչ չի կարող մեկնաբանվել որպես մասնակից պետությունների ազգային պատկանելությանը, քաղաքացիությանը կամ հպատակագրմանը վերաբերող օրենսդրության դրույթների վրա որեւէ կերպ ազդեցություն ունեցող, պայմանով, որ նման դրույթները խտրական չեն որեւէ որոշակի ազգության նկատմամբ:
4. Հատուկ միջոցառումները, որոնք կիրառվում են, բացառապես, ռասայական կամ էթնիկական այնպիսի որոշակի խմբերի կամ անհատների համապատասխան առաջընթացն ապահովելու նպատակով, որոնք կարիք ունեն նման խմբերի կամ անհատների կողմից մարդու

իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների հավասար օգտագործումն ու իրականացումն ապահովելու համար անհրաժեշտ պաշտպանության, չեն դիտվում որպէս ռասայական խտրականություն, սլայմանով, այնուամենայնիվ, որ այդ միջոցառումները չեն հանգեցնում ռասայական տարբեր խմբերի համար առանձին իրավունքների պահպանմանը եւ չեն շարունակվի այն նպատակներին հասնելուց հետո, հանուն որոնց դրանք կիրառվել էին:

Հոդված 2

1. Մասնակից պետությունները դատաւարտում են ռասայական խտրականությունն ու պարտավորվում են անհապաղ, բոլոր հնարավոր եղանակներով վարել ռասայական խտրականության բոլոր ձեւերի վերացման քաղաքականություն եւ նպաստել բոլոր ռասաների միջեւ փոխըմբռնմանը, այդ նպատակով`
 - (a) յուրաքանչյուր մասնակից պետություն պարտավորվում է չներգրավել ռասայական խտրականության որեւէ գործողության կամ պրակտիկայի մեջ` ընդդէմ անձանց, անձանց խմբերի կամ հաստատությունների, եւ երաշխավորել, որ պետական բոլոր մարմիններն ու հաստատությունները, ինչպէս ազգային, այնպէս էլ տեղական, կգործեն այդ պարտավորությանը համապատասխան,
 - (b) յուրաքանչյուր մասնակից պետություն պարտավորվում է չխրախուսել, չպաշտպանել եւ չաջակցել որեւէ անձի կամ կազմակերպության կողմից իրականացվող ռասայական խտրականության,
 - (c) յուրաքանչյուր մասնակից պետություն ազգային ու տեղական մասշտաբով ձեռնարկում է արդյունավետ միջոցներ` կառավարության քաղաքականության վե-

րանայման, ինչպես նաեւ խտրականության առաջացմանը կամ հավերժացմանը հանգեցնող ցանկացած օրենք եւ ենթաօրենսդրական ակտ փոփոխելու, վերացնելու կամ չեղյալ հայտարարելու համար,

(d) յուրաքանչյուր մասնակից պետություն, օգտագործելով բոլոր համապատասխան, այդ թվում՝ անհրաժեշտության դեպքում, օրենսդրական, միջոցները, արգելում կամ վերացնում է ցանկացած անձի, խմբի կամ կազմակերպության կողմից իրականացվող ռասայական խտրականությունը,

(e) յուրաքանչյուր մասնակից պետություն սլարտավորվում է համապատասխան դեպքերում խրախուսել ինտեգրացիոն բազմառասայական կազմակերպություններն ու շարժումները եւ ռասաների միջեւ անջրպետների վերացմանն ուղղված այլ միջոցները եւ չալաշտույանել ոչինչ, ինչը նպաստում է ռասայական բաժանման խտրացմանը:

2. Մասնակից պետությունները սոցիալական, տնտեսական, մշակութային եւ այլ բնագավառներում ձեռնարկում են, երբ հանգամանքները պահանջում են, հատուկ ու կոնկրետ միջոցներ՝ ապահովելու համար ռասայական որոշ խմբերի կամ այդ խմբերին սլատկանող անձանց սլատշաճ զարգացումն ու սլաշտսլանությունը՝ նրանց կողմից մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների լիարժեք ու հավասար օգտագործումը երաշխավորելու նպատակով: Այդսլիսի միջոցները ոչ մի դեպքում չպետք է հանգեցնեն ռասայական տարբեր խմբերի համար անհավասար կամ հատուկ իրավունքների սլաիսլանմանը այն նպատակների իրագործումից հետո, հանուն որոնց դրանք ձեռնարկված են եղել:

Հոդված 3

Մասնակից պետությունները, մասնավորապես, դատաւարտում են ռասայական սեգրեգացիան ու ասլարտեիդը եւ ասլարտավորվում են իրենց իրավագոյության ներքո գտնվող տարածքներում կանխարգելել, արգելել ու վերացնել նման բնույթի ցանկացած սլրակաիկա:

Հոդված 4

Մասնակից պետությունները դատաւարտում են ցանկացած բարոզւոյուն եւ բոլոր այն կազմակերպւոյուններին, որոնք հիմնված են մի ռասայի կամ մաշկի որոշակի գոյն կամ էթնիկական ծագում ունեցող անձանց խմբի գերազանցւոյան գաղափարների կամ տեսւոյունների վրա կամ որոնք փորձում են արդարացնել կամ խրախոսել ռասայական առեւոյունն ու խտրականւոյունը, ինչ ձեւով էլ որ դրանք դրսեւորվելիս լինեն. նրանք սլարտավորվում են ձեռնարկել անհաւաղ ու դրական միջոցներ՝ ուղղված նման խտրականւոյան ցանկացած հրահրում կամ իրականացում վերացնելուն եւ, այդ նսլատակով Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում ամրագրված սկզբունքների ու սույն Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածում շարադրված իրավունքներին համասլատասլսան, այլ միջոցների թվում՝

- (a) օրենքով սլատժելի հանցանք են համարում ռասայական գերազանցւոյան կամ ռասայական առեւոյան վրա հիմնված գաղափարների տարածումը, ռասայական խտրականւոյան հրահրումը, ինչպես նաեւ ցանկացած ռասայի կամ մաշկի այլ գոյն կամ էթնիկական այլ ծագում ունեցող անձանց խմբի դեմ ուղղված բռնւոյան գործողւոյունները կամ դրանց հրահրումը, ինչպես նաեւ ռասիստական գործունեւոյանն օգնւոյուն

տրամադրելը, ներառյալ՝ նման գործունեության ֆինանսավորումը,

- (b) հակաօրինական են հայտարարում եւ արգելում են այն կազմակերպությունները, ինչպես նաեւ կազմակերպված ու ցանկացած այլ քարոզչական գործունեություն, որոնք խրախուսում ու հրահրում են ռասայական խտրականություն, եւ մասնակցությունը նման կազմակերպություններին կամ գործունեությանը համարում են օրենքով պատժելի հանցագործություն,
- (c) պետական իշխանության ազգային կամ տեղական մարմիններին կամ պետական հաստատություններին չեն քույլատրում խրախուսել կամ հրահրել ռասայական խտրականություն:

Հոդված 5

Սույն Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածում շարադրված պարտավորություններին համապատասխան, մասնակից պետությունները պարտավորվում են արգելել ու վերացնել ռասայական խտրականությունն իր բոլոր ձեւերով եւ ապահովել յուրաքանչյուրի իրավահավասարությունն օրենքի առջեւ՝ առանց ռասայի, մաշկի գույնի, ազգային կամ էթնիկական ծագման տարբերակման, հատկապես հետեւյալ իրավունքների իրականացման կասկածից զերծ պահելով:

- (a) դատարանի եւ արդարադատություն իրականացնող մյուս բոլոր մարմինների առջեւ հավասարության իրավունքի,
- (b) անձնական անվտանգության եւ բռնությունից կամ մարմնական վնասվածքներից պետության կողմից պաշտպանության իրավունքի՝ անկախ այն բանից, որանք դրսեւորվել են պետական պաշտոնյաների թե

- առանձին անձանց կամ հաստատությունների կողմից,
- (c) քաղաքական իրավունքների կապակցությամբ, մասնավորապես ընտրությունների մասնակցելու, ընդհանուր եւ հավասար ընտրական իրավունքի հիման վրա ընտրելու եւ ընտրվելու իրավունքի, երկրի կառավարմանը, ինչպես նաեւ հանրային գործերին ցանկացած մակարդակով մասնակցելու իրավունքի եւ պետական ծառայության անցնելու հավասար հնարավորության իրավունքի,
 - (d) քաղաքացիական այլ իրավունքների կապակցությամբ, մասնավորապես՝
 - (i) պետության սահմանների ներսում տեղաշարժի եւ բնակության ազատության իրավունքի,
 - (ii) ցանկացած, ներառյալ իր սեփական երկրից հեռանալու եւ իր սեփական երկիրը վերադառնալու իրավունքի,
 - (iii) քաղաքացիության իրավունքի,
 - (iv) ամուսնանալու եւ ամուսին ընտրելու իրավունքի,
 - (v) ինչպես միանձնյա, այնպես էլ ուրիշների հետ համատեղ սեփականության իրավունքի,
 - (vi) ժառանգման իրավունքի,
 - (vii) մտքի, խղճի եւ կրոնի ազատության իրավունքի,
 - (viii) համոզմունքների ազատության եւ ազատ արտահայտվելու իրավունքի,
 - (ix) խաղաղ հավաքների եւ միավորումներ կազմելու ազատության իրավունքի,
 - (e) տնտեսական, սոցիալական եւ մշակութային իրավունքների կապակցությամբ, մասնավորապես՝
 - (i) աշխատանքի, աշխատանքի ազատ ընտրության, աշ-

խատանքի արդար եւ նստատեղի պայմանների, գործազրկությունից պաշտպանվածության, հավասար աշխատանքի դիմաց հավասար վարձատրության, արդար եւ բավարար վարձատրության իրավունքի,

(ii) արհեստակցական միություններ ստեղծելու եւ դրանց անդամակցելու իրավունքի,

(iii) բնակարանի իրավունքի,

(iv) առողջության, բժշկական օգնության, սոցիալական ապահովության եւ սոցիալական սպասարկման իրավունքի,

(v) կրթության եւ մասնագիտական նախապատրաստման իրավունքի,

(vi) մշակութային կյանքին հավասար մասնակցության իրավունքի,

(f) ցանկացած վայր կամ հասարակական սպասարկման համար նախատեսված ցանկացած օբյեկտ, ինչպես օրինակ, տրանսպորտ, հյուրանոցներ, ռեստորաններ, սրճարաններ, քատրոններ ու զբոսայգիներ մուտք գործելու իրավունքի:

Հոդված 6

Մասնակից պետություններն իրավասու ներպետական դատարանների եւ պետական այլ հաստատությունների միջոցով կրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուր անձի համար երաշխավորում են արդյունավետ պաշտպանություն եւ խախտված իրավունքների վերականգնում ընդդեմ ռասայական խտրականության ցանկացած գործողության, որը սույն Կոնվենցիային հակառակ խախտում է տվյալ անձի իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները, ինչպես նաեւ՝ այդ ատյաններում նման խտրականության հե-

տեւանքով սլատճառված ցանկացած վնասի արդար եւ համարժեք հատուցում կամ բավարարում ստանալու իրավունքը:

Հոդված 7

Մասնակից պետությունները սլարտավորվում են անհա-սլաղ ու արդյունաւետ միջոցներ ձեռնարկել, մասնա-վորապէս դասավանդման, կրթության, մշակույթի եւ տեղեկատւության բնագաւառներում ռասայական խտրականության հանգեցնող մախասալաշարմունքնե-րի դեմ սլայքարի, ազգերի եւ ռասայական կամ էքնի-կական խմբերի միջեւ փոխըմբռնման, հանդուրժողա-կանության ու բարեկամության խրախտսման, ինչալեւ մաեւ Միավորված ազգերի կազմակերպության կանո-նադրության, Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի, Ռասայական խտրականության բոլոր ձե-ւերի վերացման մասին Միավորված ազգերի կազմա-կերպության հռչակագրի եւ սույն Կոնվենցիայի մալա-տակներն ու սկզբունքները հանրամատչելի դարձնելու մալատակով:

ՄԱՍ II

Հոդված 8

1. Ստեղծվում է Ռասայական խտրականության վերացման կոմիտե (այսուհետ՝ Կոմիտե)՝ կազմված բարոյական բարձր նկարագիր ունեցող եւ ճանաչված անաչառությամբ օժտված փորձագետներից, որոնց ընտրում են մասնակից պետություններն իրենց քաղաքացիներից, եւ որոնք իրենց պարտականություններն իրականացնում են անձնապես, ընդ որում հաշվի է առնվում արդարացի աշխարհագրական բաշխումն ու քաղաքակրթության տարբեր ձեւերի, ինչպես նաեւ իրավական գլխավոր համակարգերի ներկայացուցչությունը:
2. Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են գաղտնի քվեարկությամբ, մասնակից պետությունների առաջադրած անձանց ցուցակից: Յուրաքանչյուր մասնակից իր քաղաքացիներից կարող է առաջադրել մեկ թեկնածու:
3. Սկզբնական ընտրություններն անցկացվում են սույն Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու օրվանից վեց ամիս անց: Յուրաքանչյուր ընտրության օրվանից առնվազն երեք ամիս առաջ Գլխավոր քարտուղարն անդամ պետություններին հասցեագրած նամակով նրանց հրավիրում է երկու ամսվա ընթացքում առաջադրելու իրենց թեկնածուներին: Գլխավոր քարտուղարը պատրաստում է այդ կարգով առաջադրված բոլոր անձանց այբբենական ցուցակը՝ նշելով նրանց առաջադրած մասնակից պետությունները եւ այն ներկայացնում Կոնվենցիայի մասնակից պետություններին:
4. Կոմիտեի անդամների ընտրություններն անցկացվում են Կոնվենցիայի մասնակից պետությունների նիստում, որ հրավիրում է Գլխավոր քարտուղարը Միավորված ազգերի կազմակերպության կենտրոնակայանում: Այդ նիստում, որում քվորում է ձեւավորում մաս-

նակից պետությունների երկու երրորդը, Կոմիտեի ընտրված անդամներ են համարվում այն թեկնածուները, որոնք ստանում են ձայների առավելագույն քանակը եւ Կոնվենցիայի մասնակից պետությունների՝ ներկա ու քվեարկությանը մասնակցող ներկայացուցիչների ձայների բացարձակ մեծամասնությունը:

5. (a) Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են չորս տարով, սակայն առաջին ընտրություններում ընտրված ինն անդամների լիազորություններն ավարտվում են երկամյա ժամկետի ավարտին: Առաջին ընտրություններից անմիջապես հետո այդ ինն անդամների անունները որոշում է Կոմիտեի նախագահը՝ վիճակահանությամբ,
- (b) չնախատեսված թափուր տեղերը լրացնելու համար Կոնվենցիայի անդամ պետությունը, որի փորձագետն այլեւս Կոմիտեի անդամ չէ, իր քաղաքացիներից նշանակում է այլ փորձագետի՝ Կոմիտեի հավանությունն ստանալու պայմանով:
6. Մասնակից պետությունները պատասխանատու են Կոմիտեի անդամների ծախսերը ծածկելու համար՝ Կոմիտեում նրանց պարտականությունների կատարման ժամանակահատվածում:

Հոդված 9

Մասնակից պետությունները պարտավորվում են Կոմիտեի կողմից քննարկման համար Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ներկայացնել զեկույց իրենց ընդունած օրենսդրական, դատական, վարչական կամ այլ միջոցների մասին, որոնց օգնությամբ կենսագործվում են սույն Կոնվենցիայի դրույթները՝

- (a) տվյալ պետության համար սույն Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելուց հետո մեկ տարվա ընթացքում, եւ

(b) հետագայում յուրաքանչյուր երկու տարին մեկ եւ ամեն անգամ, երբ դա պահանջում է Կոմիտեն: Կոմիտեն կարող է Կոնվենցիայի մասնակից պետություններից պահանջել լրացուցիչ տեղեկատվություն:

2. Ամեն տարի Կոմիտեն Գլխավոր քարտուղարի միջոցով Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեային զեկույց է ներկայացնում իր գործունեության մասին եւ կարող է ներկայացնել առաջարկություններ ու ընդհանուր հանձնարարականներ՝ հիմնված մասնակից պետություններից ստացված զեկույցների ու տեղեկատվության ուսումնասիրման վրա: Նման առաջարկություններն ու ընդհանուր հանձնարարականները հաղորդվում են Գլխավոր ասամբլեային Կոնվենցիայի մասնակից պետությունների դիտորությունների հետ մեկտեղ, եթե այդսլիսիները կան:

Հոդված 10

1. Կոմիտեն ընդունում է իր կանոնակարգը:
2. Կոմիտեն ընտրում է իր պաշտոնատար անձանց երկու տարի ժամկետով:
3. Կոմիտեի քարտուղարությունն ապահովվում է Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարի կողմից:
4. Կոմիտեի նիստերը սովորաբար անցկացվում են Միավորված ազգերի կազմակերպության կենտրոնականում:

Հոդված 11

1. Եթե որեւէ մասնակից պետություն գտնում է, որ մյուս մասնակից պետությունը չի կատարում սույն Կոնվենցիայի դրույթները, ապա այն կարող է այդ մասին տեղյակ պահել Կոմիտեին: Կոմիտեն այնուհետեւ այդ

մասին հաղորդումը հանձնում է շահագրգիռ մասնակից պետությանը: Ծանուցում ստացած պետությունը երեք ամսվա ընթացքում Կոմիտեին է ներկայացնում տվյալ հարցը լուսաբանող գրավոր բացատրություններ կամ հայտարարություն եւ իր կողմից ձեռնարկվելիք միջոցները:

2. Եթե հարցը երկու կողմերին բավարարող կարգավորում չի ստանում ո՛չ երկկողմ բանակցությունների, ո՛չ նրանց համար մատչելի այլ ճանապարհով, ապա ծանուցումն ստացած պետության կողմից սկզբնական ծանուցումն ստանալուց հետո վեց ամսվա ընթացքում այդ երկու պետություններից ցանկացածն իրավունք ունի վերստին այդ հարցը հանձնել Կոմիտեի քննությանը՝ Կոմիտեին, ինչպես նաեւ մյուս պետությանը համապատասխան ծանուցում ներկայացնելու միջոցով:
3. Կոմիտեն սույն հոդվածի 2-րդ կետին համապատասխան իրեն հանձնված հարցը քննարկում է այն բանից հետո, երբ հավաստիանում է, որ, միջազգային իրավունքի համընդհանուր ճանաչում ունեցող սկզբունքներին համապատասխան, օգտագործվել եւ սպառվել են իրավական պաշտպանության բոլոր ներպետական միջոցները: Այս դրույթը չի կարող կիրառվել, եթե իրավական պաշտպանության տրամադրումն անհիմն կերպով ձգձգվում է:
4. Իր քննարկմանը հանձնված ցանկացած հարցի առթիվ Կոմիտեն կարող է շահագրգիռ մասնակից պետություններից պահանջել գործին առնչվող ցանկացած տեղեկատվություն:
5. Եթե Կոմիտեում քննարկվում է սույն հոդվածի դրույթներից բխող որեւէ հարց, ապա շահագրգիռ մասնակից պետություններն իրավունք ունեն հարցի քննարկմանը

մասնակցելու համար ուղարկել իրենց ներկայացուցիչներին՝ առանց տվյալ հարցի քննարկման ընթացքում քվեարկելու իրավունք ունենալու:

Հոդված 12

1. (a) Այն բանից հետո, երբ Կոմիտեն ստանում է մամբանասանդրեն ստուգում է իր կողմից անհրաժեշտ համարվող ողջ տեղեկատվությունը, նախագահը նշանակում է Հատուկ հաշտարար հանձնաժողով (այսուհետ՝ Հանձնաժողով)՝ կազմված 5 անդամից, որոնք կարող են լինել կամ չլինել Կոմիտեի անդամներ: Կոմիտեի անդամները նշանակվում են վեճին մասնակից կողմերի միաձայն համաձայնությամբ, եւ Հանձնաժողովը սույն Կոնվենցիայի դրույթների պահպանման հիման վրա տվյալ հարցի սիրահոժար կարգավորման նպատակով շահագրգիռ պետություններին է տրամադրում իր բարի ծառայությունները:
- (b) Եթե Կոմիտեի ողջ կազմի կամ նրա մի մասի կապակցությամբ վեճի կողմեր հանդիսացող մասնակից պետությունների միջեւ երեք ամսվա ընթացքում համաձայնություն ձեռք չի բերվում, ապա Հանձնաժողովի այն անդամները, որոնց նշանակման վերաբերյալ համաձայնություն ձեռք չի բերվել վեճի մասնակից պետությունների միջեւ, ընտրվում են Կոմիտեի կողմից՝ նրա անդամներից, փակ քվեարկությամբ, ձայների երկու երրորդի մեծամասնությամբ:
2. Հանձնաժողովի անդամներն իրենց պարտականությունները կատարում են անձնապես: Նրանք չպետք է լինեն վեճի կողմ հանդիսացող մասնակից պետության կամ Կոնվենցիային չմասնակցող պետության քաղաքացիներ:
3. Հանձնաժողովն ընտրում է իր նախագահին եւ ընդու-

նում է իր կանոնակարգը:

4. Հանձնաժողովի նիստերը սովորաբար անցկացվում են Միավորված ազգերի կազմակերպության կենտրոնականում եւ, Հանձնաժողովի որոշմամբ, ցանկացած այլ վայրում:
5. Զարտոտարությունը, որն ապահովում է Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 3-րդ կետին համապատասխան, սպասարկում է նաեւ Հանձնաժողովին, եթե պետությունների միջեւ ծագած վեճը հանգեցնում է Հանձնաժողովի ստեղծմանը:
6. Վեճի կողմեր հանդիսացող մասնակից պետությունները հավասարապես կրում են Հանձնաժողովի անդամների ծախսերը՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարի կողմից ներկայացվող նախահաշվին համապատասխան:
7. Գլխավոր քարտուղարն իրավունք ունի վճարել Հանձնաժողովի անդամների ծախսերը, եթե դա անհրաժեշտ է, մինչեւ վեճի կողմեր հանդիսացող մասնակից պետությունների կողմից այդ ծախսերի փոխհատուցումը սույն հոդվածի 6-րդ կետին համապատասխան:
8. Կոմիտեի ստացած եւ ուսումնասիրած տեղեկատվությունը տրամադրվում է Հանձնաժողովին, եւ Հանձնաժողովը կարող է շահագրգիռ պետություններին առաջարկել ներկայացնելու գործին առնչվող ցանկացած տեղեկատվություն:

Հոդված 13

1. Երբ Հանձնաժողովն ամբողջությամբ քննության է առել հարցը, այն նախապատրաստում եւ Կոմիտեի նախագահին է ներկայացնում կողմերի միջեւ վեճի փաստին

վերաբերող բոլոր հարցերին առնչվող իր եզրակացությունները բովանդակող գեկույց եւ այնպիսի հանձնարարականներ, որոնք ինքն անհրաժեշտ է համարում վեճի լուծման համար:

2. Կոմիտեի նախագահը Հանձնաժողովի գեկույցն ուղարկում է վեճին մասնակից յուրաքանչյուր պետության: Երեք ամսվա ընթացքում այդ պետությունները Կոմիտեի նախագահին հայտնում են՝ համաձայն են արդյոք իրենք Հանձնաժողովի գեկույցում բովանդակված առաջարկություններին:
3. Սույն հոդվածի 2-րդ կետում նախատեսված ժամանակահատվածից հետո Հանձնաժողովի նախագահը Հանձնաժողովի գեկույցը եւ շահագրգիռ մասնակից պետությունների հայտարարություններն ուղարկում է Կոնվենցիային մասնակից մյուս պետություններին:

Հոդված 14

1. Մասնակից պետությունը ցանկացած ժամանակ կարող է հայտարարել, որ ինքը ճանաչում է Կոմիտեի իրավասությունը՝ իր իրավագործության սահմաններում ընդունելու եւ քննության առնելու հաղորդումներ առանձին անձանցից կամ անձանց խմբերից, որոնք այնպիսի են, թե իրենք՝ ովքեր մասնակից պետության կողմից սույն Կոնվենցիայում ամրագրված որեւէ իրավունքի խախտման գոհ են: Կոմիտեն չի ընդունում որեւէ հաղորդում, եթե այն վերաբերում է Կոնվենցիայի՝ այդպիսի հայտարարություն չարած մասնակից պետությանը:
2. Սույն հոդվածի 1-ին կետում նախատեսված հայտարարություն արած ցանկացած մասնակից պետություն կարող է հիմնել կամ նշել իր ներպետական իրավական համակարգի շրջանակներում գործող մարմին, որն ի-

րավասու կլինի ընդունելու եւ իր իրավագործության սահմաններում քննության առնելու այն առանձին անձանց կամ անձանց խմբերի գանգատները, որոնք հայտարարում են, թե իրենք սույն Կոնվենցիայում ամրագրված իրավունքներից որեւէ մեկի խախտման գոհ են, եւ որոնք սպառել են իրավական սլաշտույանության տեղական մյուս մատչելի միջոցները:

3. Սույն հոդվածի առաջին կետին համապատասխան արված հայտարարությունը, ինչպես նաեւ սույն հոդվածի երկրորդ կետին համապատասխան հիմնված կամ նշված ցանկացած մարմնի անվանումը համապատասխան մասնակից պետության կողմից ի պահ են հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին, որը դրանց պատճեններն առաքում է մյուս մասնակից պետություններին: Հայտարարությունը կարող է ցանկացած ժամանակ չեղյալ հայտարարվել այդ մասին Գլխավոր քարտուղարին ծանուցելու միջոցով, սակայն այդ չեղյալ հայտարարումը չի անդրադառնում այն հալոդրդումների վրա, որոնք քննության են առնվում Կոմիտեի կողմից:
4. Գանգատների ցուցակը կազմում է սույն հոդվածի 2-րդ կետին համապատասխան հիմնված կամ նշված մարմինը, իսկ այդ ցուցակի հաստատված պատճեններն ամեն տարի համապատասխան ուղիներով հանձնվում են Գլխավոր քարտուղարին, ընդսմին՝ դրանց բովանդակությունը ենթակա չէ հրապարակման:
5. Այն դեպքում, երբ գանգատարկուն բավարարված չէ սույն հոդվածի 2-րդ կետին համապատասխան հիմնված կամ նշված մարմնի գործողություններով, այն իրավունք ունի վեց ամսվա ընթացքում տվյալ հարցը հանձնել Կոմիտեին:
6. (a) Կոմիտեն իրեն հանձնված ցանկացած հաղորդում

խորհրդապահական կարգով ներկայացնում է Կոնվենցիայի որեւէ դրույթի խախտման մեջ մեղադրվող մասնակից պետության ուշադրությանը, սակայն համապատասխան անձի կամ անձանց խմբի ինքնությունը չի բացահայտվում առանց նրա կամ նրանց համաձայնության: Կոմիտեն չի ընդունում անանուն հաղորդումներ:

- (b) Ծանուցում ստացած պետությունը երեք ամսվա ընթացքում Կոմիտե է ներկայացնում այդ հարցը լուսաբանող գրավոր բացատրություններ կամ հայտարարություններ եւ այն միջոցները, որոնք կարող էին կիրառվել այդ պետության կողմից:
- 7. (a) Կոմիտեն հաղորդումները քննության է առնում՝ հաշվի առնելով շահագրգիռ մասնակից պետության եւ զանգատարկուի կողմից իրեն տրամադրված ուղջ տեղեկատվությունը: Կոմիտեն քննության չի առնում որեւէ զանգատարկուի հաղորդում, քանի դեռ չի հավաստիանում, որ զանգատարկուն սույառել է իրավական պաշտպանության բոլոր ներպետական մատչելի միջոցները: Այդ կանոնը, սակայն, չի գործում այն դեպքում, երբ այդ միջոցների կիրառումն անհիմն կերպով ձգձգվում է:
- (b) Կոմիտեն իր առաջարկություններն ու հանձնարարականները, եթե այդպիսիք կան, ուղարկում է շահագրգիռ մասնակից պետությանն ու զանգատարկուին:
- 8. Կոմիտեն իր ամենամյա զեկույցում ընդգրկում է այդ հաղորդումների ամփոփագիրը եւ, անհրաժեշտության դեպքում, շահագրգիռ մասնակից պետությունների բացատրությունների ու հայտարարությունների համառոտ շարադրանքը, ինչպես նաեւ իր իսկ առաջարկություններն ու հանձնարարականները:
- 9. Կոմիտեն իրավասու է սույն հոդվածով նախատեսված

շատակված տարածքներում իրագործվող օրենսդրական, դատական, վարչական եւ սույն Կոնվենցիայի սկզբունքներին ու նպատակներին ամմիջականորեն առնչվող այլ միջոցառումների վերաբերող զեկույցների օրինակները, ինչպես նաեւ այդ առթիվ արտահայտում է իր կարծիքն ու հանձնարարականներ առաջարկում այդ մարմիններին:

3. Կոմիտեն Գլխավոր ասամբլեային ներկայացվող իր զեկույցում ընդգրկում է գանգատների ու Միավորված ազգերի կազմակերպության մարմիններից ստացված զեկույցների ամփոփումները, ինչպես նաեւ Կոմիտեի՝ նշված գանգատներին եւ զեկույցներին վերաբերող կարծիքն ու հանձնարարականները:
4. Կոմիտեն Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարից սպահանջում է սույն Կոնվենցիայի 2-րդ կետի (a) ենթակետում հիշատակված տարածքների վերաբերյալ Կոնվենցիայի նպատակներին առնչվող եւ նրա տրամադրության ներքո գտնվող ողջ տեղեկատվությունը:

Հոդված 16

Սույն Կոնվենցիայի՝ վեճերի կարգավորմանը կամ բողոքների քննարկմանը վերաբերող դրույթները կիրառվում են՝ առանց խոչընդոտելու խտրականության բնագավառում վեճերի կարգավորման կամ բողոքների քննարկման այլ ընթացակարգերի, որոնք սահմանված են Միավորված ազգերի կազմակերպության եւ նրա մասնագիտացված հաստատությունների հիմնարար փաստաթղթերում կամ նրանց կողմից ընդունված կոնվենցիաներում, եւ մասնակից պետություններին չեն խանգարում օգտագործելու վեճերի կարգավորման այլ ընթացակարգեր՝ ընդհանուր կամ նրանց միջեւ գործող հատուկ միջազգային համաձայնագրերին համապատասխան:

շատակված տարածքներում իրագործվող օրենսդրական, դատական, վարչական եւ սույն Կոնվենցիայի սկզբունքներին ու նպատակներին ամմիջականորեն առնչվող այլ միջոցառումների վերաբերող զեկույցների օրինակները, ինչպես նաեւ այդ առթիվ արտահայտում է իր կարծիքն ու հանձնարարականներ առաջարկում այդ մարմիններին:

3. Կոմիտեն Գլխավոր ասամբլեային ներկայացվող իր զեկույցում ընդգրկում է գանգատների ու Միավորված ազգերի կազմակերպության մարմիններից ստացված զեկույցների ամփոփումները, ինչպես նաեւ Կոմիտեի՝ նշված գանգատներին եւ զեկույցներին վերաբերող կարծիքն ու հանձնարարականները:
4. Կոմիտեն Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարից սլահանջում է սույն Կոնվենցիայի 2-րդ կետի (a) ենթակետում հիշատակված տարածքների վերաբերյալ Կոնվենցիայի նպատակներին առնչվող եւ նրա տրամադրության ներքո գտնվող ողջ տեղեկատվությունը:

Հոդված 16

Սույն Կոնվենցիայի՝ վեճերի կարգավորմանը կամ բողոքների քննարկմանը վերաբերող դրույթները կիրառվում են՝ առանց խոչընդոտելու խտրականության բնագավառում վեճերի կարգավորման կամ բողոքների քննարկման այլ ընթացակարգերի, որոնք սահմանված են Միավորված ազգերի կազմակերպության եւ նրա մասնագիտացված հաստատությունների հիմնարար փաստաթղթերում կամ նրանց կողմից ընդունված կոնվենցիաներում, եւ մասնակից պետություններին չեն խանգարում օգտագործելու վեճերի կարգավորման այլ ընթացակարգեր՝ ընդհանուր կամ նրանց միջեւ գործող հատուկ միջազգային համաձայնագրերին համապատասխան:

վեցիան վավերացրած կամ դրան միացած յուրաքանչյուր պետության համար սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում այդ պետության վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց հետո երեսուներորդ օրը:

Հոդված 20

1. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարն ստանում է հանձնում է այն բոլոր պետություններին, որոնք են կամ կարող են դառնալ սույն Կոնվենցիայի մասնակիցներ, վավերացման կամ միանալու պահին արված վերապահումները: Վերապահման դեմ առարկող ցանկացած պետություն վերը նշված ծանուցման օրվանից սկսած իննսուն օրվա ընթացքում Գլխավոր քարտուղարին տեղեկացնում է այն մասին, որ ինքը չի ընդունում տվյալ վերապահումը:
2. Սույն Կոնվենցիայի նպատակների եւ խնդիրների հետ անհամատեղելի վերապահումներն անթույլատրելի են, անթույլատրելի են նաեւ այն վերապահումները, որոնք կարող են խոչընդոտել սույն Կոնվենցիայի հիման վրա ստեղծված որեւէ մարմնի գործունեությունը: Վերապահումն անհամատեղելի կամ գործունեությանը խոչընդոտող է համարվում, եթե Կոնվենցիայի մասնակից պետությունների առնվազն երկու երրորդն առարկում է դրա դեմ:
3. Վերապահումները կարող են չեղյալ հայտարարվել ցանկացած ժամանակ, Գլխավոր քարտուղարին հղված համապատասխան ծանուցման միջոցով: Այդպիսի ծանուցումն ուժի մեջ է մտնում այն ստանալու օրը:

Հոդված 21

Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն սույն Կոնվեն-

ՄԱՍ III

Հոդված 17

1. Սույն Կոնվենցիան բաց է ստորագրման Միավորված ազգերի կազմակերպության ցանկացած անդամ պետության կամ կազմակերպության մասնագիտացված հաստատությունների ցանկացած անդամի, Միջազգային դատարանի ստատուտի ցանկացած մասնակից պետության եւ ցանկացած այլ պետության համար, որը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեայի կողմից հրավիրվել է մասնակցելու սույն Կոնվենցիային:
2. Սույն Կոնվենցիան ենթակա է վավերացման: Վավերագրերն ի պահ են հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:

Հոդված 18

1. Սույն Կոնվենցիան բաց է միանալու սույն Կոնվենցիայի 17-րդ հոդվածի 1-ին կետում նշված ցանկացած պետության համար:
2. Միանալը կատարվում է միանալու մասին փաստաթուղթը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելու միջոցով:

Հոդված 19

1. Սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում քսանյոթերորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելուց հետո երեսուներորդ օրը:
2. Քսանյոթերորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց հետո սույն Կոն-

գործառույթներն իրականացնելու միայն այն դեպքում, երբ Կոնվենցիայի առնվազն տասը մասնակից պետություններ սույն հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան հայտարարություններ են արել:

Հոդված 15

1. Մինչև Գլխավոր ասամբլեայի 1960 թ. դեկտեմբերի 14-ի 1514 (15) բանաձեռում բովանդակվող Գաղութային երկրներին և ժողովուրդներին անկախություն շնորհելու մասին հռչակագրի նպատակների իրագործումը, սույն Կոնվենցիայի դրույթները ոչ մի կերպ չեն սահմանափակում զանգատներ ներկայացնելու՝ միջազգային այլ փաստաթղթերով կամ Միավորված ազգերի կազմակերպության և նրա մասնագիտացված հաստատությունների կողմից այդ ժողովուրդներին տրամադրված իրավունքը:
2. (a) Սույն Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի 1-ին կետին համասուլուռախսան հիմնված Կոմիտեն զանգատների պատճեններն ստանում է Միավորված ազգերի կազմակերպության այն մարմիններից, որոնք զբաղվում են սույն Կոնվենցիայի սկզբունքներին ու նպատակներին անմիջականորեն առնչվող հարցերով, և նրանց է ներկայացնում այդ զանգատների վերաբերյալ իր կարծիքներն ու հանձնարարականները խնամարկյալ և ինքնակառավարում չունեցող տարածքների և բոլոր այն տարածքների բնակիչներից ստացված զանգատները բնության առնելիս, որոնց վերաբերյալ, սույն Կոնվենցիայով նախատեսված հարցերի առնչությամբ, կիրառվում է 1514 (15) բանաձեռը, և որոնք բնության են առնվում այդ մարմինների կողմից:
- (b) Կոմիտեն Միավորված ազգերի կազմակերպության իրավասու մարմիններից ստանում է կառավարող տեղությունների կողմից սույն կետի (a) ենթակետում հի-

ցիան կարող է չեղյալ հայտարարել այդ մասին Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ուղղված գրավոր ծանուցման միջոցով: Չեղյալ հայտարարելն ուժի մեջ է մտնում այդ մասին Գլխավոր քարտուղարի կողմից ծանուցումն ստանալու օրվանից մեկ տարի անց:

Հոդված 22

Սույն Կոնվենցիայի մեկնաբանման կամ կիրառման վերաբերյալ երկու կամ մի քանի մասնակիցների միջև ծագած ցանկացած վեճ, որը չի կարգավորվում բանակցությունների կամ սույն Կոնվենցիայում հատուկ նախատեսված ընթացակարգերի միջոցով, վեճի կողմերից յուրաքանչյուրի պահանջով հանձնվում է Միջազգային դատարանի լուծմանը, եթե վիճող կողմերը չեն պայմանավորվել կարգավորման այլ եղանակների շուրջ:

Հոդված 23

1. Սույն Կոնվենցիայի վերանայման մասին պահանջը կարող է ներկայացվել ցանկացած ժամանակ ցանկացած մասնակից պետության կողմից, Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին հղված գրավոր ծանուցման միջոցով:
2. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը որոշում է, թե ինչ միջոցներ պետք է ձեռնարկել նման պահանջի կապակցությամբ, եթե այդպիսիներն անհրաժեշտ են:

Հոդված 24

Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն Կոնվենցիայի 17-րդ հոդվածի 1-ին կետում հիշատակված բոլոր պետություններին հաղոր-

յում է հետեւյալ տեղեկությունները.

- (a) 17 եւ 18-րդ հոդվածներին համապատասխան ստորագրման, վավերացման եւ միանալու մասին,
- (b) սույն Կոնվենցիայի՝ 19-րդ հոդվածին համապատասխան ուժի մեջ մտնելու մասին,
- (c) 14, 20 եւ 23-րդ հոդվածներին համապատասխան ստացված հաղորդումների ու հայտարարությունների մասին,
- (d) 21-րդ հոդվածին համապատասխան չեղյալ հայտարարելու մասին:

Հոդված 25

1. Սույն Կոնվենցիան, որի անգլերեն, իսպաներեն, չինարեն, ռուսերեն եւ ֆրանսերեն տեքստերը հավասարազոր են, պահվում են Սիավորված ազգերի կազմակերպության արխիվում:
2. Սիավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն Կոնվենցիայի հաստատված պատճեններն ուղարկում է Կոնվենցիայի 17-րդ հոդվածի 1-ին կետում հիշատակված կատեգորիաներից ցանկացածին պատկանող բոլոր պետություններին:

ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ
ԿԱՆԱՆՑ
ՆԿԱՏՄԱՄԲ
ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԲՈԼՈՐ ՁԵՎԵՐԻ
ՎԵՐԱՑՄԱՆ
ՄԱՍԻՆ

(18 դեկտեմբերի, 1979 թ.)

Սույն Կոնվենցիայի մասնակից պետությունները,

ճշելով, որ Միավորված ազգերի կազմակերպության Կանոնադրությունը վերահաստատում է հավատք մարդու հիմնարար իրավունքների, մարդկային անհատի արժանապատվության ու արժեքի եւ տղամարդկանց ու կանանց իրավահավասարության նկատմամբ,

ճշելով, որ Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիրը հաստատում է խտրականության անթույլատրելիության սկզբունքը եւ հռչակում, որ բոլոր մարդիկ իրենց արժանապատվությամբ եւ իրավունքներով ծնվում են ազատ ու հավասար, եւ որ յուրաքանչյուր ոք օժտված է Հռչակագրում ամրագրված բոլոր իրավունքներով ու ազատություններով՝ առանց որեւէ տարբերակման, այդ թվում նաեւ առանց սեռի հիմքով տարբերակման,

ճշելով, որ մարդու իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրերի մասնակից պետությունները պարտավորություն ունեն ապահովելու կանանց եւ տղամարդկանց՝ տնտեսական, սոցիալական, մշակութային, քաղաքացիական եւ քաղաքական բոլոր իրավունքներից օգտվելու հավասար իրավունքները,

հաշվի առնելով Միավորված ազգերի կազմակերպության եւ մասնագիտացված հաստատությունների հովանու ներքո կնքված՝ տղամարդկանց եւ կանանց իրավահավասարությանը նպաստող միջազգային կոնվենցիաները,

ճշելով նաեւ Միավորված ազգերի կազմակերպության եւ մասնագիտացված հաստատությունների կողմից ընդունված՝ տղամարդկանց եւ կանանց իրավահավասար

րությանը նպաստող բանաձևերը, հռչակագրերն ու հանձնարարականները,

մտահոգված, որ, չնայած այդ զանազան փաստաթղթերին, կանանց նկատմամբ շարունակում է գոյություն ունենալ զգալի խտրականություն,

հիշելով, որ կանանց նկատմամբ խտրականությունը խախտում է իրավահավասարության եւ մարդկային արժանապատվության նկատմամբ հարգանքի սկզբունքները, խոչընդոտում է տղամարդկանց հետ հավասար պայմաններով կանանց մասնակցությանն իրենց երկրների քաղաքական, սոցիալական, տնտեսական եւ մշակութային կյանքին, անհամատեղելի է հասարակության ու ընտանիքի բարեկեցության աճին եւ ավելի է դժվարացնում կանանց հնարավորությունների լիակատար դրսևորումը՝ ի շահ իրենց երկրների եւ մարդկության,

մտահոգված լինելով, որ աղքատության պայմաններում կանայք ամենանվազ չափով են օգտվում սննդից, առողջապահությունից, կրթությունից, մասնագիտական պատրաստությունից եւ աշխատելու հնարավորությունից, ինչպես նաեւ այլ պահանջմունքներից,

համոզված լինելով, որ հավասարության եւ արդարության վրա հիմնված միջազգային նոր տնտեսական կարգի հաստատումն զգալիորեն կնպաստի տղամարդկանց եւ կանանց միջեւ հավասարության ապահովմանը,

ընդգծելով, որ ապարտեիդի, ռասիզմի բոլոր ձեւերի, ռասայական խտրականության, գաղութատիրության, նոր գաղութատիրության, ագրեսիայի, օտարերկրյա օ-

կուսպացման ու տիրապետության եւ պետությունների ներքին գործերին միջամտելու պրակտիկայի վերացումն անհրաժեշտ պայման է տղամարդկանց ու կանանց իրավունքների լիակատար իրականացման համար,

հաստատելով, որ միջազգային խաղաղության եւ անվտանգության ամրապնդումը, միջազգային լարվածության թուլացումը, բոլոր պետությունների միջեւ փոխադարձ համագործակցությունը՝ անկախ նրանց սոցիալական ու տնտեսական համակարգերից, համընդհանուր եւ լիակատար զինաթափումը, մասնավորապես խիստ եւ արդյունավետ միջազգային վերահսկողության ներքո միջուկային զինաթափումը, երկրների միջեւ հարաբերություններում արդարության, հավասարության ու փոխշահավետության սկզբունքների հաստատումը, օտարերկրյա ու գաղութային տիրապետության եւ օտարերկրյա օկուպացման տակ գտնվող ժողովուրդների ինքնորոշման եւ անկախության իրավունքի իրականացումը, ինչպես նաեւ հարգանքը պետությունների ինքնիշխանության եւ տարածքային ամբողջականության նկատմամբ կիսթանեն սոցիալական առաջընթացն ու զարգացումը եւ, որպես հետեւանք, կնքպատեն տղամարդկանց ու կանանց միջեւ լիակատար հավասարության ձեռքբերմանը,

համոզված լինելով, որ երկրի լիակատար զարգացումը, աշխարհի բարեկեցությունը եւ խաղաղության գործը պահանջում են տղամարդկանց հետ հավասար պայմաններով կանանց առավելագույն մասնակցություն բոլոր բնագավառներում,

հաշվի առնելով ընտանիքի բարեկեցության եւ հասա-

րակության զարգացման գործում կանանց մեծ ներդրումը, ինչը մինչ այժմ լիարժեքորեն չի ճանաչվել, մայրության ու երկու ծնողների դերի սոցիալական նշանակությունն ընտանիքում եւ երեխաների դաստիարակության հարցում, եւ գիտակցելով, որ վերարտադրության գործում կնոջ դերը չպետք է հիմք հանդիսանա խտրականության համար, քանզի երեխաների դաստիարակությունը պահանջում է պարտականությունների բաշխում տղամարդկանց ու կանանց եւ հասարակության միջեւ՝ ամբողջությամբ վերցված,

գիտակցելով, որ տղամարդկանց ու կանանց միջեւ լիակատար հավասարության հասնելու համար անհրաժեշտ է փոխել ինչպես տղամարդկանց, այնպես էլ կանանց ավանդական դերը հասարակության մեջ եւ ընտանիքում,

լի վճռականությամբ՝ իրագործելու Կանանց նկատմամբ խտրականության վերացման մասին հռչակագրում ամրագրված սկզբունքները եւ այդ նպատակով ձեռնարկելու բոլոր միջոցները, որոնք անհրաժեշտ են նման խտրականությունը՝ իր բոլոր ձեւերով ու դրսեւորումներով, վերացնելու համար,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի շուրջ:

ՄԱՍ I

Հոդված 1

Սույն Կոնվենցիայի նպատակների համար «կանանց նկատմամբ խտրականություն» հասկացությունը նշանակում է սեռի հիմքով ցանկացած տարբերակում, քացառում կամ սահմանափակում, որը նպատակ ունի կանանց համար սահմանափակել կամ վերացնել քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական, մշակութային, քաղաքացիական կամ ցանկացած այլ բնագավառում, տղամարդկանց եւ կանանց, անկախ նրանց ամուսնական կարգավիճակից, հավասարության հիմքով, մարդու իրավունքների ու հիմնարար ազատությունների ճանաչումը եւ կանանց կողմից այդ իրավունքների ու ազատությունների իրականացումը կամ դրանցից օգտվելը:

Հոդված 2

Մասնակից պետությունները դատապարտում են կանանց նկատմամբ խտրականությունն՝ իր բոլոր ձեւերով, համաձայնում են բոլոր համապատասխան միջոցներով եւ առանց հապաղելու վարել կանանց նկատմամբ խտրականության վերացման քաղաքականություն եւ այդ նպատակով պարտավորվում են.

- (a) տղամարդկանց եւ կանանց իրավահավասարության սկզբունքն ամրագրել իրենց ազգային սահմանադրություններում կամ համապատասխան օրենսդրության մեջ, եթե այն դեռեւս ամրագրված չէ, եւ օրենսդրության ու այլ համապատասխան միջոցների օգնությամբ ապահովել այդ սկզբունքի գործնական իրականացումը,
- (b) ընդունել կանանց նկատմամբ ամեն տեսակի խտրա-

կանությունն արգելիլ համապատասխան օրենսդրական եւ այլ միջոցներ, ներառյալ պատժամիջոցներ, որտեղ դրանք անհրաժեշտ են,

(c) սահմանել տղամարդկանց հետ հավասար սլայմաններով կանանց իրավունքների իրավական սլաշտսկանություն եւ իրավասու ներսկետական ատյանների ու սկետական այլ հաստատությունների օգնության սսլանովել կանանց սլաշտսկանությունն ընդդեմ խտրականության ցանկացած գործողության,

(d) ձեռնսլահ մնալ կանանց նկատմամբ խտրականության որեւէ գործողության կամ սլրակտիկայի մեջ ներգրավվելուց եւ երաշխավորել, որ սկետական մարմիններն ու հաստատությունները կգործեն այլ սլարտավորությանը համապատասխան,

(e) ձեռնարկել բոլոր համապատասխան միջոցները՝ վերացնելու համար ցանկացած անձի, կազմակերպության կամ ձեռնարկության կողմից կանանց նկատմամբ դրսետորվող խտրականությունը,

(f) ձեռնարկել բոլոր համապատասխան, ներառյալ՝ օրենսդրական, միջոցները՝ փոխելու կամ վերացնելու համար այն գործող օրենքները, ենթաօրենսդրական սկտերը, սովորույթներն ու սլրակտիկան, որոնք ներկայացնում են խտրականություն կանանց նկատմամբ,

(g) վերացնել ներսկետական քրեական օրենսդրության բոլոր այն

դրույթները, որոնք խտրականություն են ներկայացնում կանանց նկատմամբ:

Հոդված 3

Մասնակից սկտությունները բոլոր, մասնավորասկես քաղաքական, սոցիալական, տնտեսական եւ մշակութա-

յին բնագավառներում ձեռնարկում են բոլոր համապատասխան, ներառյալ՝ օրենսդրական միջոցները՝ ասյա-հովելու կանանց լիարժեք զարգացումն ու առաջադիմությունը, որսկեսգի նրանց համար երաշխավորվեն տղամարդկանց հետ հավասարության հիման վրա մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների իրականացումն ու դրանցից օգտվելը:

Հոդված 4

1. Մասնակից պետությունների կողմից տղամարդկանց եւ կանանց միջեւ փաստական հավասարության հաստատումն արագացնելուն նպատակաուղղված ժամանակավոր հատուկ միջոցների ընդունումը չի համարվում խտրականություն, ինչպես սահմանված է սույն Կոնվենցիայով, սակայն դա ոչ մի դեպքում չպետք է հանգեցնի անհավասար կամ տարբերակված ստանդարտների պահպանման. այդ միջոցները կվերացվեն, երբ հնարավորությունների եւ վերաբերմունքի հավասարության նպատակներն իրականություն կդառնան:
2. Մասնակից պետությունների կողմից մայրության պաշտպանությանը նպատակաուղղված հատուկ, ներառյալ սույն Կոնվենցիայով նախատեսված միջոցների ընդունումը չի համարվում խտրական:

Հոդված 5

- Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր համապատասխան միջոցառումները.
- (a) փոխելու տղամարդկանց ու կանանց վարքագծի սոցիալական եւ մշակութային մոդելները՝ նախապաշարմունքների ու սովորույթների եւ բոլոր այլ սյրակտիկաների վերացմանը հասնելու նպատակով, որոնք հիմնված են այս կամ այն սեռի ստորադասության կամ

առավելության, կամ տղամարդկանց ու կանանց ստե-
րիտիսիային դերի գաղափարի վրա,

- (b) ապահովելու, որպեսզի ընտանեկան դաստիարակու-
թյունը ներառի մայրության՝ որպես սոցիալական գոր-
ծառույթի, պատշաճ գիտակցումը եւ սեփական երե-
խաների դաստիարակության ու զարգացման գործում
տղամարդկանց ու կանանց ընդհանուր պատասխա-
նատվության ճանաչումը, պայմանով, որ բոլոր դեպքե-
րում երեխաների շահերը գերիշխող են:

Հոդված 6

Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր հա-
մապատասխան, ներառյալ՝ օրենսդրական, միջոցնե-
րը՝ արգելելու կանանց առեւտրի եւ կանանց սլոռնկու-
թյան շահագործման բոլոր տեսակները:

ՄԱՍ II

Հոդված 7

Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր համապատասխան միջոցները՝ վերացնելու կանանց նկատմամբ խտրականությունը երկրի քաղաքական ու հասարակական կյանքում եւ, մասնավորապես կանանց համար, տղամարդկանց հետ հավասար սլայմաններով, ապահովում են հետեւյալ իրավունքները.

- (a) քվեարկելու բոլոր ընտրություններում եւ հանրաքվեներում, ընտրվելու բոլոր պետական ընտրովի մարմիններում,
- (b) մասնակցելու կառավարության քաղաքականության ձեւավորմանն ու իրականացմանը եւ կառավարման բոլոր մակարդակներով զբաղեցնելու պետական սլայտոցներ եւ իրականացնելու բոլոր պետական գործառույթները,
- (c) մասնակցելու երկրի հասարակական ու քաղաքական կյանքին առնչվող հասարակական կազմակերպությունների եւ միավորումների գործունեությանը:

Հոդված 8

Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր համապատասխան միջոցները, որպեսզի կանանց համար ապահովվի, տղամարդկանց հետ հավասար սլայմաններով եւ առանց որեւէ խտրականության, իրենց կառավարությունները միջազգային մակարդակով ներկայացնելու եւ միջազգային կազմակերպությունների աշխատանքին մասնակցելու հնարավորություն:

Հոդված 9

1. Մասնակից պետությունները կանանց տրամադրում են

տղամարդկանց հետ հավասար իրավունքներ՝ քաղաքացիության ձեռքբերման, փոփոխման կամ պահպանման կապակցությամբ: Այդ պետությունները, մասնավորապես, ապահովում են, որ ոչ օտարերկրացու հետ ամուսնությունը, ոչ ամուսնության ընթացքում ամուսնու քաղաքացիության փոփոխումն ինքնըստինքյան չեն հանգեցնում կնոջ քաղաքացիության փոփոխման, նրան չեն վերածում քաղաքացիություն չունեցող անձի եւ չեն կարող նրան ստիպել ընդունելու ամուսնու քաղաքացիությունը:

2. Մասնակից պետությունները կանանց տրամադրում են տղամարդկանց հետ հավասար իրավունքներ, իրենց երեխաների քաղաքացիության առնչությամբ:

ՄԱՍ III

Հոդված 10

Մասնակից սկստությունները ձեռնարկում են բոլոր համապատասխան միջոցները՝ վերացնելու կանանց նկատմամբ խտրականությունը կրթության ասպարեզում՝ կանանց համար տղամարդկանց հետ հավասար իրավունքներ երաշխավորելու եւ, մասնավորապես, տղամարդկանց ու կանանց հավասարության հիման վրա ներքոհիշյալը երաշխավորելու նպատակով.

- (a) միատեսակ սլայմաններ կարիերայի եւ մասնագիտական կողմնորոշման, կրթություն եւ դիսլոմներ ստանալու մատչելիության համար, բոլոր կատեգորիաների ուսումնական հաստատություններում՝ ինչպես գյուղական, այնպես էլ քաղաքային շրջաններում. այս հավասարությունն ասպահովվում է նախադպրոցական, ընդհանուր, տեխնիկական, մասնագիտական եւ բարձրագույն տեխնիկական կրթության ոլորտում, ինչպես նաեւ մասնագիտական սլատրաստության բոլոր տեսակներում,
- (b) միեւնույն ուսումնական ծրագրերից, միեւնույն քննություններից, միեւնույն ստանդարտի որակավորման ուսուցչական անձնակազմից, միեւնույն որակի դպրոցական շենքերից ու սարքավորումից օգտվելու հնարավորություն,
- (c) տղամարդկանց ու կանանց դերերի ստերեոտիպային գաղափարի մերժում ուսման բոլոր մակարդակներում եւ ձեւերում՝ համատեղ ուսուցման եւ ուսուցման այլ ձեւերի խրախուսման միջոցով, որոնք կնպաստեն այդ նպատակին հասնելուն, մասնավորապես, ուսումնական ձեռնարկների ու դպրոցական ծրագրերի վերանայման եւ ուսուցման մեթոդների

հարմարեցման միջոցով,

- (d) կրթաթոշակ եւ կրթության այլ նպաստներ ստանալու միատեսակ հնարավորություններ,
- (e) շարունակվող կրթության ծրագրերից օգտվելու միատեսակ հնարավորություններ, ներառյալ՝ մեծախասակների եւ գործառնական գրագիտության ծրագրերը, որոնք, մասնավորապես, ուղղված են տղամարդկանց ու կանանց գիտելիքների միջեւ ցանկացած խզումը հնարավորինս արագ կրճատելուն,
- (f) դպրոցը չափարտող աղջիկների թվի կրճատում եւ դրուրոցը ժամանակից շուտ թողած աղջիկների ու կանանց համար ծրագրերի կազմակերպում,
- (g) սպորտին եւ ֆիզիկական սլատրաստության սլարալմունքներին ակտիվորեն մասնակցելու միելնույն հնարավորություններ,
- (h) կրթական հատուկ տեղեկատվությունից օգտվելու հնարավորություն՝ ընտանիքների առողջության ու քարեկեցության ապահովմանն աջակցելու նպատակով, ներառյալ ընտանիքի սլանավորման մասին տեղեկատվությունն ու խորհրդատվությունը:

Հոդված 11

1. Մասնակից սլետությունները ձեռնարկում են բոլոր համապատասխան միջոցները՝ վերացնելու կանանց նկատմամբ խտրականությունը գրադվածության բնագավառում, տղամարդկանց եւ կանանց հավասարության հիման վրա միելնույն իրավունքներն ապահովելու նպատակով, մասնավորապես.
 - (a) աշխատանքի իրավունքը՝ որալես բոլոր մարդկանց անկապտելի իրավունք,

- (b) աշխատանքի ընդունվելու միեւնույն հնարավորությունների իրավունքը, ներառյալ՝ աշխատանքի ընդունելիս ընտրության միեւնույն չափանիշների կիրառումը,
 - (c) մասնագիտության եւ աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունքը, առաջխաղացման, զբաղվածության երաշխիքի եւ բոլոր արտոնություններից ու ծառայության սլայմաններից օգտվելու իրավունքը, մասնագիտական սլատրաստություն եւ վերասլատրաստում ստանալու իրավունքը, ներառյալ՝ աշակերտումը, բարձրորակ մասնագիտական սլատրաստությունը եւ կանոնավոր վերասլատրաստումը,
 - (d) հավասար վարձատրության իրավունքը, ներառյալ՝ արտոնությունները, հավասարաբեք աշխատանքի դիմաց հավասար մոտեցման իրավունքը, ինչսլես նաեւ աշխատանքի որակի գնահատման դեսլքում հավասար մոտեցման իրավունքը,
 - (e) սոցիալական սսլահովության իրավունքը, մասնավորասլես, կենսաթոշակի անցնելու, գործագրկության, հիվանդության, հաշմանդամության ու ծեքության եւ աշխատունակության կորստի ալլ դեսլքեքում, ինչսլես նաեւ վճարովի արձակուրդի իրավունքը,
 - (f) առողջության սլաշտսլանության եւ աշխատանքի սլայմանների անվտանգության իրավունքը, ներառյալ՝ վերարտադրության գործառուլքի սլաշտսլանումը:
2. Ամուսնության կամ մայքության հիմքով կանանց նկատմամբ խտրականությունը կանխելու եւ աշխատանքի արույունավետ իրավունք երաշխավորելու համար մասնակից սլետությունները ձեռնարկում են հասարատասլսան միջոցներ՝

- (a) պատժամիջոցների կիրառման ասպառնալիքի ներքո արգելելու աշխատանքից ազատումը հղիության կամ հղիության եւ ծննդաբերության արձակուրդի հիման վրա, կամ աշխատանքից ազատելիս ամուսնական դրության հիմքով խտրականությունը,
 - (b) տրամադրելու հղիության եւ ծննդաբերության վճարովի կամ սոցիալական համեմատելի նպաստներով արձակուրդ՝ առանց կորցնելու աշխատանքի նախկին տեղը, վերադասությունը կամ սոցիալական նպաստները,
 - (c) խրախուսելու անհրաժեշտ օժանդակ սոցիալական ծառայությունների տրամադրումը, որոնք ծնողներին հնարավորություն կտան իրենց ընտանեկան պարտականությունները համատեղելու աշխատանքային պարտականությունների եւ հասարակական կյանքին մասնակցության հետ, մասնավորապես, երեխաների խնամքով զբաղվող հաստատությունների ցանցի ստեղծման եւ զարգացման միջոցով,
 - (d) հղիության ընթացքում ապահովելու կանանց հատուկ պաշտպանությունը աշխատանքի այն տեսակներում, որոնց վնասակարությունը նրանց առողջության համար ապացուցված է:
3. Սույն հոդվածում շոշափվող իրավունքների պաշտպանությանը վերաբերող պաշտպանական օրենսդրությունը պարբերաբար վերանայվում է՝ հաշվի առնելով գիտատեխնիկական նվաճումները եւ, անհրաժեշտության դեպքում, վերափոխվում, վերացվում կամ ընդլայնվում է:

Հոդված 12

1. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր հա-

մապատասխան միջոցները՝ վերացնելու կանանց նկատմամբ խտրականությունը առողջապահության բնագավառում, որպեսզի տղամարդկանց եւ կանանց հավասարության հիման վրա ապահովվի բժշկական ապաստարկումից, ներառյալ՝ ընտանիքի սյանավորմանը վերաբերող ծառայությունը, օգտվելու մատչելիությունը:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետի դրույթներին չխոչընդոտելով՝ մասնակից պետությունները կանանց հղիության, ծննդաբերության եւ հետծննդյան ժամանակաշրջանում նրանց համար ապահովում են համապատասխան սպասարկում՝ անհրաժեշտության դեպքում տրամադրելով անվճար ծառայություններ, ինչպես նաեւ համապատասխան սնունդ՝ հղիության եւ երեխայի կերակրման ընթացքում:

Հոդված 13

Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր համապատասխան միջոցները՝ վերացնելու կանանց նկատմամբ խտրականությունը տնտեսական եւ սոցիալական կյանքի մյուս բնագավառներում, որպեսզի տղամարդկանց ու կանանց հավասարության հիման վրա ապահովվեն միեւնույն իրավունքները, մասնավորապես.

- (a) ընտանեկան նպաստների իրավունքը,
- (b) բանկային փոխառություններ, անշարժ գույքի գրավադրմամբ վարկեր եւ այլ ձեռի ֆինանսական վարկեր ստանալու իրավունքը,
- (c) հանգստի հետ կապված միջոցառումներին, սպորտի եւ մշակութային կյանքի բոլոր բնագավառներում մասնակցելու իրավունքը:

Հոդված 14

1. Մասնակից պետությունները հաշվի են առնում գյուղական վայրերում բնակվող կանանց առանձնահատուկ հիմնախնդիրները եւ այն նշանակալի դերը, որ նրանք կատարում են իրենց ընտանիքների տնտեսական բարեկեցության ապահովման գործում, այդ թվում՝ նրանց գործունեությունը տնտեսության ոչ ասպրանքային բնագավառներում, եւ ձեռնարկում են բոլոր անհրաժեշտ միջոցները սույն Կոնվենցիայի դրույթների կիրառումը գյուղական վայրերում բնակվող կանանց նկատմամբ ապահովելու համար:
2. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր համապատասխան միջոցները՝ վերացնելու կանանց նկատմամբ խտրականությունը գյուղական շրջաններում, որպեսզի տղամարդկանց եւ կանանց հավասարության հիման վրա ապահովվի նրանց մասնակցությունը գյուղական շրջանների զարգացմանը եւ այդպիսի զարգացումից օգուտ ստանալուն, եւ, մասնավորապես, այդ կանանց համար ապահովում են հետեւյալ իրավունքները.
 - (a) մասնակցելու զարգացման ծրագրերի մշակմանն ու իրականացմանը՝ բոլոր մակարդակներով,
 - (b) օգտվելու համապատասխան բժշկական ասպասարկումից, ներառյալ՝ ընտանիքի պլանավորման հարցերի վերաբերյալ տեղեկատվությունը, խորհրդատվությունն ու ծառայությունները,
 - (c) անմիջականորեն օգտվելու սոցիալական ապահովության ծրագրերից,
 - (d) օգտվելու պաշտոնական եւ ոչ պաշտոնական պատրաստության ու կրթության բոլոր ձեւերից, ներառյալ՝

նրանք, որոնք վերաբերում են գործառնական գրագիտությանը, ինչպես նաև օգտվելու համայնքային եւ զարգացման բոլոր ծառայություններից՝ տեխնիկական հմտություններն ընդլայնելու նպատակով,

- (e) կազմակերպելու ինքնօգնության խմբեր ու կոոպերատիվներ, որպեսզի ապահովվի վարձու աշխատանքի անցնելու կամ աշխատանքային անկախ գործունեության միջոցով տնտեսական հնարավորությունների հավասար մատչելիությունը,
- (f) մասնակցելու համայնքային բոլոր միջոցառումներին,
- (g) օգտվելու գյուղատնտեսական դրամական վարկերից եւ փոխառություններից, վաճառահանման համակարգից, համապատասխան տեխնոլոգիայից եւ հավասար կարգավիճակից հողային ու ագրարային բարեփոխումներում, ինչպես նաև հողերի վերաբնակեցման ծրագրերում,
- (h) օգտվելու կյանքի սպառնալից պայմաններից, մասնավորապես, բնակարանային պայմաններից, սանիտարական ծառայություններից, էլեկտրա եւ ջրամատակարարումից, ինչպես նաև տրանսպորտից եւ կապի միջոցներից:

ՄԱՍ IV

Հոդված 15

1. Մասնակից պետությունները ճանաչում են տղամարդկանց հետ կանանց հավասարությունն օրենքի առջեւ:
2. Մասնակից պետությունները կանանց տրամադրում են տղամարդկանց հետ միեւնոյն քաղաքացիական իրավունակություն եւ դրա իրացման միեւնոյն հնարավորություններ: Այդ պետությունները, մասնավորապէս, կանանց տրամադրում են հավասար իրավունքներ սլայմանագրեր կնքելիս եւ գոյքը կառավարելիս, ինչպէս նաեւ նրանց երաշխավորում են հավասար վերաբերմունք դատարաններում եւ տրիբունալներում՝ քննության բոլոր փուլերում:
3. Մասնակից պետությունները համաձայնում են, որ բոլոր սլայմանագրերն ու ցանկացած տեսակի բոլոր այլ մասնավոր փաստաթղթերը, որոնք առաջ են բերում կանանց իրավունակության սահմանափակմանն ուղղված իրավական հետեւանքներ, համարվում են առ ոչինչ:
4. Մասնակից պետությունները տղամարդկանց եւ կանանց տրամադրում են միեւնոյն իրավունքները՝ անձանց տեղաշարժին եւ իրենց բնակության կամ գտնվելու վայրի ազատ ընտրությանը վերաբերող օրենսդրության կապակցությամբ:

Հոդված 16

1. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր համապատասխան միջոցները՝ վերացնելու կանանց նկատմամբ խտրականությունը ամուսնությանն ու ընտանեկան հարաբերություններին վերաբերող բոլոր հարցերում եւ, մասնավորապէս, տղամարդկանց ու

կանանց հավասարության հիման վրա ասլահովում են.

- (a) ամուսնության միեւնույն իրավունքը,
- (b) ամուսնու ազատ ընտրության եւ միայն իր ազատ ու լիակատար համաձայնությամբ ամուսնանալու միեւնույն իրավունքը,
- (c) ամուսնության ընթացքում եւ ամուսնալուծվելիս միեւնույն իրավունքներն ու պարտականությունները,
- (d) տղամարդկանց եւ կանանց համար միեւնույն իրավունքներն ու պարտականությունները որպէս ծնողներ՝ անկախ նրանց ամուսնական կարգավիճակից. իրենց երեխաներին վերաբերող հարցերում բոլոր դեպքերում երեխաների շահերը գերակշռող են,
- (e) երեխաների թվի եւ նրանց ծննդի միջեւ ընկած ժամանակամիջոցի հարցը ազատորեն ու սլատասխանաւորությամբ լուծելու միեւնույն իրավունքը եւ այդ իրավունքներն իրականացնելու հնարավորություն ընձեռող տեղեկատվություն, կրթություն եւ միջոցներ ստանալու իրավունքը,
- (f) երեխաների խնամակալության, հոգաբարձության եւ որդեգրման կամ համանման գործառույթներ իրականացնելու միեւնույն իրավունքներն ու պարտականությունները, երբ դրանք նախատեսված են ազգային օրենսդրությամբ. բոլոր դեպքերում երեխաների շահերը գերակշռող շահեր են,
- (g) միեւնույն անձնական իրավունքները՝ որպէս ամուսին եւ կին, այդ թվում՝ ազգանվան, մասնագիտության եւ գրադմունքի ընտրության իրավունքը,
- (h) ամուսինների հավասար իրավունքները գույքի սեփականության, ձեռքբերման, տիրապետման, կառավար-

ման, դրանից ինչպես անվճար, այնպես էլ վարձով
օգտվելու և տնօրինելու կապակցությամբ:

2. Երեխայի նշանադրությունն ու ամուսնությունը իրավա-
բանական ուժ չունեն, և ձեռնարկվում են բոլոր անհ-
րաժեշտ, ներառյալ՝ օրենսդրական միջոցներն ամուս-
նական նվազագույն տարիք սահմանելու և ամուսնու-
թյունների գրանցումը սլաշտոնական գրանցամատ-
յաններում պարտադիր դարձնելու նպատակով:

ՄԱՍ V

Հոդված 17

1. Սույն Կոնվենցիան կատարելիս տեղ գտած առաջընթացը գնահատելու նպատակով հիմնվում է Կանանց նկատմամբ խտրականության վերացման կոմիտե (այսուհետ՝ Կոմիտե), որը Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու պահին կազմված է տասնութ, իսկ երեսունհինգերորդ մասնակից պետության կողմից Կոնվենցիան վավերացվելուց կամ նրան միանալուց հետո՝ քսաներեք փորձագետներից, որոնք ունեն բարձր բարոյական հատկանիշներ եւ իրազեկ են Կոնվենցիայով նախատեսված բնագավառում: Այդ փորձագետներին ընտրում են մասնակից պետություններն իրենց քաղաքացիների թվից, նրանք հանդես են գալիս անձնասլես: Ընտրության ժամանակ հաշվի է առնվում աշխարհագրական արդարացի բաշխումը եւ քաղաքակրթության տարբեր ձեւերի, ինչպես նաեւ հիմնական իրավական համակարգերի ներկայացուցչությունը:
2. Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են զաղտնի քվեարկությամբ՝ մասնակից պետությունների առաջադրած թեկնածուների ցուցակից: Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն կարող է առաջադրել մեկ անձ՝ իր քաղաքացիներից:
3. Սկզբնական ընտրություններն անցկացվում են սույն Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու օրվանից վեց ամիս անց: Յուրաքանչյուր ընտրության օրվանից առնվազն երեք ամիս առաջ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը մասնակից պետություններին ուղարկում է նամակ՝ առաջարկելով երկու ամսվա ընթացքում ներկայացնել իրենց թեկնածությունները: Գլխավոր քարտուղարը սլատրաստում է այդ կար-

գով ներկայացված թեկնածուների այբբենական ցուցակը՝ նշելով նրանց առաջադրած մասնակից պետությունները, եւ այդ ցուցակը ներկայացնում է մասնակից պետություններին:

4. Կոմիտեի անդամների ընտրություններն անցկացվում են մասնակից պետությունների՝ Գլխավոր քարտուղարի կողմից Միավորված ազգերի կազմակերպության կենտրոնական հաստատություններում գումարվող նիստում: Այդ նիստում, որտեղ քվորում կազմում է մասնակից պետությունների երկու երրորդը, Կոմիտեի կազմում ընտրված են համարվում այն թեկնածուները, որոնք ստանում են առավելագույն թվով ձայներ եւ ներկա ու քվեարկությանը մասնակցող մասնակից պետությունների ներկայացուցիչների ձայների բացարձակ մեծամասնությունը:
5. Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են քառամյա ժամկետով: Սակայն առաջին ընտրություններում ընտրված ինն անդամների լիազորությունների ժամկետը լրանում է երկրորդ տարվա ավարտին. առաջին ընտրություններից անմիջապես հետո այդ ինն անդամների անուններն ընտրվում են Կոմիտեի նախագահի կողմից՝ վիճակահանությամբ:
6. Կոմիտեի լրացուցիչ հինգ անդամների ընտրությունն անցկացվում է սույն հոդվածի 2, 3 եւ 4-րդ կետերի դրույթներին համապատասխան, երեսունհինգերորդ վավերացումից կամ միանալուց հետո: Այդ կերպ ընտրված երկու լրացուցիչ անդամների լիազորությունների ժամկետը լրանում է երկրորդ տարվա ավարտին. այդ երկու անդամների անուններն ընտրվում են Կոմիտեի նախագահի կողմից՝ վիճակահանությամբ:
7. Չնախատեսված թափուր տեղերը լրացնելու համար

այն մասնակից պետությունը, որի փորձագետը դադարել է գործել որպես Կոմիտեի անդամ, իր քաղաքացիների թվից նշանակում է այլ փորձագետ՝ Կոմիտեի հաստատմամբ:

8. Կոմիտեի անդամներն ստանում են Գլխավոր ասամբլեայի հաստատած վարձատրությունը, որը տրամադրվում է Միավորված ազգերի կազմակերպության միջոցներից՝ ասամբլեայի սահմանած կարգով ու սլամաններով՝ հաշվի առնելով Կոմիտեի սլարտականությունների կարեւորությունը:
9. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը անհրաժեշտ անձնակազմ է նյութական միջոցներ է տրամադրում Կոմիտեի գործառույթները սույն Կոնվենցիային համապատասխան արդյունավետ իրականացնելու համար:

Հոդված 18

1. Մասնակից պետությունները սլարտավորվում են, Կոմիտեի կողմից քննության առնելու համար, Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ներկայացնել զեկույցներ այն օրենսդրական, դատական, վարչական կամ այլ միջոցների վերաբերյալ, որ ձեռնարկել են սույն Կոնվենցիայի դրույթների կատարման համար, եւ այդ կաւակցությամբ ձեռք բերված առաջընթացի վերաբերյալ.
- a) տվյալ պետության համար սույն Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու օրվանից մեկ տարվա ընթացքում,
- b) դրանից հետո առնվազն յուրաքանչյուր չորս տարին մեկ եւ այնուհետեւ այն ժամանակ, երբ կաւահանջի Կոմիտեն:
2. Զեկույցներում կարող են նշվել այն գործոններն ու դրժ-

վարությունները, որոնք ազդել են սույն Կոնվենցիայով ստանձնած պարտավորությունների կատարման աստիճանի վրա:

Հոդված 19

1. Կոմիտեն հաստատում է իր ընթացակարգի կանոնները:
2. Կոմիտեն իր սլաշտոնատար անձանց ընտրում է երկամյա ժամկետով:

Հոդված 20

1. Կոմիտեն ամեն տարի նիստեր է գումարում, որպես կանոն, ոչ ավելի, քան երկշաբաթյա ժամանակահատվածով, սույն Կոնվենցիայի 18-րդ հոդվածին համապատասխան ներկայացվող զեկույցները քննության առնելու նպատակով:
2. Կոմիտեի նիստերը, որպես կանոն, անցկացվում են Միավորված ազգերի կազմակերպության կենտրոնական հաստատություններում կամ Կոմիտեի կողմից որոշվող ցանկացած այլ հարմար վայրում:

Հոդված 21

1. Կոմիտեն ամեն տարի Տնտեսական և սոցիալական խորհրդի միջոցով Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեային ներկայացնում է զեկույց իր գործունեության մասին և կարող է ընդունել ընդհանուր բնույթի առաջարկություններ ու հանձնարարականներ՝ հիմնված մասնակից պետություններից ստացած զեկույցների և տեղեկատվության ուսումնասիրման վրա: Նման առաջարկություններն ու ընդհանուր հանձնարարականները Կոմիտեի զեկույցի մեջ ընդգրկվում են մասնակից պետությունների դիտողու-

թյունների հետ մեկտեղ, եթե այդպիսիք կան:

2. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը Կոմիտեի ղեկույցներն ուղարկում է Կանանց կարգավիճակի հանձնաժողովին՝ ի գիտություն:

Հոդված 22

Մասնագիտացված հաստատություններն իրավունք ունեն ներկայացված լինելու սույն Կոնվենցիայի այն դրույթների իրականացման վերաբերյալ հարցերի քննությանը, որոնք մտնում են նրանց գործունեության ոլորտի մեջ: Կոմիտեն կարող է մասնագիտացված հաստատություններին հրավիրել ներկայացնելու ղեկույցներ Կոնվենցիայի իրականացման մասին այն բնագավառներում, որոնք մտնում են նրանց գործունեության ոլորտի մեջ:

ՄԱՍ VI

Հոդված 23

Սույն Կոնվենցիայում ոչինչ չի շոշափում տղամարդկանց եւ կանանց միջեւ իրավահավասարության ձեռքբերմանը նպաստող որեւէ դրույթ, որը կարող է բովանդակվել՝

- a) մասնակից պետության օրենսդրության մեջ, կամ
- b) այդ պետության համար ուժ ունեցող որեւէ այլ միջազգային կոնվենցիայում, սլայմանագրում կամ համաձայնագրում:

Հոդված 24

Մասնակից պետությունները պարտավորվում են ներսւտական մակարդակով ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները սույն Կոնվենցիայում ճանաչված իրավունքների լիարժեք իրացմանը հասնելու համար:

Հոդված 25

- 1. Սույն Կոնվենցիան բաց է ստորագրման բոլոր պետությունների համար:
- 2. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը նշանակվում է սույն Կոնվենցիայի ավանդադաւահ:
- 3. Սույն Կոնվենցիան ենթակա է վավերացման: Վավերագրերն ի պահ են հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:
- 4. Սույն Կոնվենցիան բաց է միանալու բոլոր պետությունների համար: Միանալը կատարվում է միանալու մասին փաստաթուղթը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելու միջոցով:

Հոդված 26

1. Սույն Կոնվենցիայի վերանայման խնդրանք կարող է ներկայացվել ցանկացած ժամանակ ցանկացած մասնակից պետության կողմից Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին հասցեագրված գրավոր ծանուցման միջոցով:
2. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեան որոշում է, թե այդ խնդրանքի կառավարությանը՝ եթե կան այդպիսիք, ինչ միջոցներ սկսեք է ձեռնարկվեն:

Հոդված 27

1. Սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում քսաներորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի սլահ հանձնելուց հետո երեսուներորդ օրը:
2. Զսաներորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի սլահ հանձնելուց հետո սույն Կոնվենցիան վավերացրած կամ դրան միացած ցանկացած պետության համար Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում նրա վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի սլահ հանձնելու օրվանից հետո երեսուներորդ օրը:

Հոդված 28

1. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը ստանում է բոլոր պետություններին է ուղարկում վավերացման կամ միանալու սլահին պետությունների կողմից արված վերասլահումների տեքստը:
2. Սույն Կոնվենցիայի նպատակների է խնդիրների հետ անհամատեղելի վերասլահում չի թույլատրվում:

3. Վերապահումները կարող են չեղյալ հայտարարվել ցանկացած ժամանակ՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարի անունով ուղարկված համապատասխան ծանուցման միջոցով: Գլխավոր քարտուղարն այնուհետև այդ մասին հաղորդում է բոլոր մասնակից պետություններին: Նման ծանուցումն ուժի մեջ է մտնում դրա ստացման օրվանից:

Հոդված 29

1. Սույն Կոնվենցիայի մեկնաբանման կամ կիրառման վերաբերյալ երկու կամ մի քանի մասնակից պետությունների միջև ծագած, բանակցությունների միջոցով չլուծված ցանկացած վեճ կողմերից մեկի խնդրանքով հանձնվում է արբիտրաժային քննության: Եթե արբիտրաժային քննության մասին դիմում տալու սլաքից սկսած վեց ամսվա ընթացքում կողմերին չի հաջողվում համաձայնության գալ արբիտրաժի կազմակերպման վերաբերյալ, ապա կողմերից յուրաքանչյուրը կարող է տվյալ վեճը հանձնել Միջազգային դատարան՝ Դատարանի ստատուտին համապատասխան դիմում ներկայացնելու միջոցով:
2. Յուրաքանչյուր մասնակից պետությունն սույն Կոնվենցիայի ստորագրման կամ վավերացման, կամ դրան միանալու ժամանակ կարող է հայտարարել, որ ինքն իրեն չի համարում կապված այս հոդվածի 1-ին կետում բովանդակվող պարտավորություններով: Մյուս մասնակից պետությունները տվյալ հոդվածի նշված կետից բխող պարտավորություններ չեն կրում այն մասնակից պետության նկատմամբ, որը նման վերապահում է արել:
3. Սույն հոդվածի 2-րդ կետին համապատասխան վերապահում արած ցանկացած մասնակից պետություն

կարող է ցանկացած ժամանակ չեղյալ հայտարարել իր վերապահումը՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ծանուցելու միջոցով:

Հոդված 30

Սույն Կոնվենցիան, որի անգլերեն, արաբերեն, իսպաներեն, չինարեն, ռուսերեն եւ ֆրանսերեն տեքստերը հավասարապես նույնական են, ի սլահ են հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:

Ի հավաստումն որի սլատշաճ կերպով լիազորվածներն ստորագրեցին սույն Կոնվենցիան:

ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ
ԵՐԵԽԱՅԻ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՄԱՍԻՆ

(20 նոյեմբերի, 1989 թ.)

ՆԱԽԱԲԱՆ

Սույն Կոնվենցիայի մասնակից պետությունները,

համառելով, որ Միավորված ազգերի կազմակերպության Կանոնադրության մեջ հռչակված սկզբունքների համաձայն, մարդկային ընտանիքի բոլոր անդամներին ներհատուկ արժանապատվության եւ հավասար ու անօտարելի իրավունքների ճանաչումն աշխարհում ազատության, արդարության եւ խաղաղության հիմքն է,

հաշվի առնելով, որ Միավորված ազգերի ժողովուրդները Կանոնադրության մեջ վերահաստատել են իրենց հավատը մարդու հիմնարար իրավունքների եւ մարդկային անհատի արժանապատվության ու արժեքի նկատմամբ ու վճռել են քաջալերել սոցիալական առաջընթացն ու կենսամակարդակի բարելավումը առավել ազատության պայմաններում,

ճանաչելով, որ Միավորված ազգերի կազմակերպությունը Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում եւ մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային դաշնագրերում հռչակել ու համաձայնել է, որ յուրաքանչյուր մարդ օժտված է դրանցում ամրագրված բոլոր իրավունքներով ու ազատություններով՝ առանց որեւէ տարբերակման այնպիսի հիմքով, ինչպիսիք են՝ ռասան, մաշկի գույնը, սեռը, լեզուն, կրոնը, քաղաքական եւ այլ համոզմունքը, ազգային կամ սոցիալական ծագումը, գույքային դրությունը, ծնունդը կամ այլ կարգավիճակը,

հիշելով, որ Միավորված ազգերի կազմակերպությունը Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում հռչակել է, որ երեխաներն ունեն հատուկ հոգածության

եւ օժանդակության իրավունք,

համոզված լինելով, որ ընտանիքին՝ որպէս հասարակության հիմնարար խմբային միավորի, եւ նրա բոլոր անդամների ու հատկապէս երեխաների աճի ու բարեկեցության բնական միջավայրի, պետք է ցուցաբերվի անհրաժեշտ պաշտպանություն եւ աջակցություն, որպէսզի կարողանա լիարժեք կերպով ստանձնել իր պարտականությունները հասարակության շրջանակներում,

ճանաչելով, որ երեխան իր անհատականության լիակատար եւ բազմակողմանի զարգացման համար պետք է մեծանա ընտանեկան միջավայրում, երջանկության, սիրո եւ ըմբռնման մթնոլորտում,

համարելով, որ երեխան լիարժեք կերպով պետք է նախապատրաստվի հասարակության մեջ անհատական կյանքով ապրելուն եւ դաստիարակվի Միավորված ազգերի կազմակերպության Կանոնադրության մեջ հռչակված իդեալների եւ հատկապէս խաղաղության, արժանապատվության, հանրութոյականության, ազատության, հավասարության եւ համերաշխության ոգով,

հաշվի առնելով, որ երեխային այդպիսի հատուկ հոգաւորություն տրամադրելու անհրաժեշտությունը նախատեսված է Երեխայի իրավունքների 1924 թ. Ժնեւի հռչակագրում եւ 1959 թ. նոյեմբերի 20-ին Գլխավոր ասամբլեայի ընդունած Երեխայի իրավունքների հռչակագրում եւ ճանաչված է Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում, Քաղաքացիական եւ քաղաքական իրավունքների միջազգային դաշնագրում (մասնավորապէս 23-րդ եւ 24-րդ հոդվածներում), Տնտեսական, սոցիալական եւ մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրում (մասնավորապէս 10-րդ հոդվածում), ինչպէս նաեւ երեխաների բարեկեցության հարցերով զբաղվող հատուկ մասնագիտացված հաստատությունների եւ միջազգային կազմակերպություն-

ների կանոնադրություններում եւ համապատասխան փաստաթղթերում,

հաշվի առնելով, որ ըստ Երեխայի իրավունքների հռչակագրի՝ «երեխան, նկատի ունենալով նրա ֆիզիկական եւ մտավոր անհասունությունը, կարիք ունի հատուկ պաշտպանության եւ հատուկ հոգատարության, ներառյալ՝ պատշաճ իրավական պաշտպանությունը ծնվելուց առաջ եւ հետո»,

վկայակոչելով Երեխաների պաշտպանության եւ բարեկեցության՝ հատկապես ներպետական եւ միջազգային մակարդակով երեխաների խնամակալության սահմանման եւ որդեգրման ժամանակ, սոցիալական եւ իրավական սկզբունքների մասին հռչակագրի, Անչափահասների նկատմամբ արդարադատություն իրականացնելու վերաբերյալ Միավորված ազգերի կազմակերպության նվազագույն ստանդարտ կանոնների («Պեկինյան կանոններ») եւ Արտակարգ իրավիճակներում ու զինված ընդհարումների ժամանակ կանանց եւ երեխաների պաշտպանության մասին հռչակագրի դրույթները,

ընդունելով, որ աշխարհի բոլոր երկրներում կան բացառիկ ծանր պայմաններում ապրող երեխաներ եւ այդ երեխաները կարիք ունեն հատուկ ուշադրության,

պատշաճ կերպով հաշվի առնելով երեխայի պաշտպանության եւ ներդաշնակ զարգացման համար յուրաքանչյուր ժողովրդի ավանդույթների եւ մշակութային արժեքների կարեւորությունը,

ընդունելով յուրաքանչյուր երկրում, մասնավորապես զարգացող երկրներում երեխաների կյանքի բարելավման համար միջազգային համագործակցության կարեւորությունը,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի մասին:

ՄԱՍ I

Հոդված 1

Սույն Կոնվենցիայի նպատակների համար երեխա է համարվում տասնութ տարին չլրացած յուրաքանչյուր անձ, եթե նրա նկատմամբ կիրառվող օրենքով նա չափահասության չի հասնում ավելի վաղ:

Հոդված 2

1. Մասնակից պետությունները հարգում են ասպահովում են սույն Կոնվենցիայով նախատեսված բոլոր իրավունքներն՝ իրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուր երեխայի համար, առանց որեւէ խտրականության, անկախ երեխայի կամ նրա ծնողների կամ օրինական խնամակալների ռասայից, մաշկի գույնից, սեռից, լեզվից, կրոնից, քաղաքական եւ այլ համոզմունքից, ազգային, էթնիկական կամ սոցիալական ծագումից, գույքային դրությունից, առողջական վիճակից եւ ծննդից կամ այլ կարգավիճակից:
2. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր անհրաժեշտ միջոցները՝ ասպահովելու երեխայի սլաշտպանությունը խտրականության բոլոր ձևերից կամ պատժից՝ նրա ծնողների կամ օրինական խնամակալների կամ ընտանիքի այլ անդամների կարգավիճակի, գործունեության, արտահայտած հայացքների կամ համոզմունքի հիմքով:

Հոդված 3

1. Երեխաների նկատմամբ բոլոր գործողություններում, անկախ այն բանից, թե դրանք ձեռնարկվում են սոցիալական ասպահովության հարցերով զբաղվող պետական կամ մասնավոր հիմնարկների, դատարանների, վարչական կամ օրենսդրական մարմինների կող-

մից, առաջնահերթ ուշադրություն է դարձվում երեխայի լավագույն շահերին:

2. Մասնակից պետությունները պարտավորվում են երեխային ապահովել նրա բարեկեցության համար անհրաժեշտ պաշտպանությամբ եւ հոգատարությամբ՝ ուշադրության առնելով նրա ծնողների, խնամակալների կամ օրենքով նրա համար սպասախանատվություն կրող այլ անձանց իրավունքներն ու պարտականությունները, եւ այդ նպատակով ձեռնարկում են օրենսդրական ու վարչական բոլոր համապատասխան միջոցները:
3. Մասնակից պետություններն ապահովում են երեխաների մասին հոգալու կամ նրանց պաշտպանության համար պատասխանատու հիմնարկների, ծառայությունների եւ մարմինների համապատասխանությունը իրավասու մարմինների կողմից սահմանված չափանիշներին, մասնավորապես անվտանգության եւ առողջապահության բնագավառներում դրանց թվաքանակի եւ անձնակազմի պիտանիության, ինչպես նաեւ իրավասու հսկողություն սահմանելու իմաստով:

Հոդված 4

Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են անհրաժեշտ բոլոր օրենսդրական, վարչական եւ այլ միջոցները՝ սույն Կոնվենցիայով ճանաչված իրավունքների իրականացման համար: Տնտեսական, սոցիալական եւ մշակութային իրավունքների կապակցությամբ մասնակից պետություններն այդպիսի միջոցներ ձեռնարկում են իրենց տրամադրության տակ եղած ռեսուրսների առավելագույն չափի եւ, անհրաժեշտության դեպքում, միջազգային համագործակցության շրջանակներում:

Հոդված 5

Մասնակից պետությունները հարգում են ծնողների, համապատասխան դեպքերում նաեւ տեղական սովորություններով նախատեսված ընդլայնված ընտանիքի կամ համայնքի անդամների, խնամակալների կամ երեխայի համար օրենքով պատասխանատու այլ անձանց պատասխանատվությունը, իրավունքները եւ պարտականությունները՝ երեխայի զարգացող ունակություններին համապատասխան ուղղությամբ տալու երեխային նրա կողմից սույն Կոնվենցիայով ճանաչված իրավունքներն իրականացնելիս:

Հոդված 6

1. Մասնակից պետություններն ընդունում են, որ յուրաքանչյուր երեխա ունի կյանքի անկապտելի իրավունք:
2. Մասնակից պետությունները հնարավոր առավելագույն չափով ապահովում են երեխայի գոյատևումը եւ առողջ զարգացումը:

Հոդված 7

1. Երեխան գրանցվում է ծնվելուց անմիջապես հետո եւ ծննդյան պահից ձեռք է բերում անվան եւ քաղաքացիության իրավունք, ինչպես նաեւ, որքան դա հնարավոր է, իր ծնողներին ճանաչելու եւ նրանց խնամքի իրավունք:
2. Մասնակից պետություններն այդ իրավունքների իրականացումն ապահովում են իրենց ներպետական օրենսդրության եւ այս բնագավառում համապատասխան միջազգային փաստաթղթերով ստանձնած իրենց պարտավորությունների համաձայն, մասնավորապես այն դեպքում, եթե այլ կերպ երեխան քաղաքացիություն չունենա:

Հոդված 8

1. Մասնակից պետությունները պարտավորվում են օրենքով նախատեսված կարգով՝ առանց անօրինական միջամտության, հարգել երեխայի իրավունքը՝ սլախալանելու իր ինքնությունը, ներառյալ քաղաքացիությունը, անունը եւ ընտանեկան կապերը:
2. Եթե երեխան անօրինական կերպով զրկվում է իր ինքնության որոշ կամ բոլոր տարրերից, մասնակից պետությունները տրամադրում են համապատասխան աջակցություն եւ պաշտպանություն՝ շուտափույթ կերպով նրա ինքնությունը վերականգնելու նպատակով:

Հոդված 9

1. Մասնակից պետություններն ապահովում են, որ երեխան, հակառակ ծնողների ցանկության, չբաժանվի նրանցից, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ իրավասու մարմինները գործող օրենքի եւ ընթացակարգի համաձայն կայացնեն որոշում, ինչը ենթակա է դատական վերահսկողության, որ այդպիսի բաժանումն անհրաժեշտ է երեխայի շահերը լավագույնս պաշտպանելու տեսակետից: Նման որոշում կարող է անհրաժեշտ լինել այս կամ այն կոնկրետ դեպքում, օրինակ, երբ ծնողները դաժանորեն են վարվում երեխայի հետ կամ հոգ չեն տանում նրա մասին, կամ երբ ծնողներն առանձին են ապրում, եւ հարկ է որոշում կայացնել երեխայի բնակության վայրի վերաբերյալ:
2. Սույն հոդվածի 1-ին կետի համաձայն, ցանկացած բնության ընթացքում բոլոր շահագրգիռ կողմերին հնարավորություն է տրվում մասնակցել բնությանը եւ ներկայացնել իրենց տեսակետները:
3. Մասնակից պետությունները հարգում են ծնողներից մեկից կամ երկուսից բաժանված երեխայի իրավունքը՝

կանոնավոր կերպով անձնական հարաբերություններ եւ ուղղակի կապեր սլահայանելու ծնողների հետ, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա հակասում է երեխայի լավագույն շահերին:

4. Այն դեպքերում, երբ այդպիսի բաժանումը հետեւանք է մասնակից պետության որեւէ գործողության, ինչպիսին է մեկ կամ երկու ծնողների կամ երեխայի կալանքը, ազատագրվումը, աքսորը, տեղահանությունը կամ մահը (ներառյալ տվյալ անձի՝ պետության վերահսկողության տակ գտվելու ժամանակ ցանկացած պատճառով վրա հասած մահը), այդ մասնակից պետությունը ծնողներին, երեխային, կամ, եթե դա անհրաժեշտ է, ընտանիքի այլ անդամին, նրանց խնդրանքով տրամադրում է համապատասխան տեղեկատվություն ընտանիքի բացակա անդամի (անդամների) գտնվելու վայրի վերաբերյալ, եթե այդպիսի տեղեկատվությունը վնաս չի հասցնում երեխայի բարեկեցությանը: Մասնակից պետությունները հետազայում ավաիւոլում են, որպեսզի այդպիսի խնդրանքով դիմելն ինքնըստինքյան չհանգեցնի անբարենպաստ հետեւանքների համապատասխան անձի (անձանց) համար:

Հոդված 10

1. 9-րդ հոդվածի 1-ին կետով մասնակից պետությունների ստանձնած պարտավորության համաձայն, ընտանիքի վերամիավորման նւլատակով երեխայի կամ նրա ծնողների դիմումները մասնակից պետություն ժամանելու կամ այնտեղից մեկնելու մասին մասնակից պետությունների կողմից սլետք է քննարկվեն դրական, մարդասիրական եւ արագ կարգով: Մասնակից պետությունն այնուհետեւ ավաիւոլում է, որպեսզի այդպիսի խնդրանքով դիմելը դիմողի եւ նրա ընտանիքի անդամների համար չհանգեցնի անբարենպաստ հե-

տեւանքների:

2. Երեխան, որի ծնողները բնակվում են տարբեր պետություններում, իրավունք ունի կանոնավոր կերպով, բացառությամբ հատուկ հանգամանքների, անձնական հարաբերություններ եւ ուղղակի կապեր պահպանել երկու ծնողների հետ: Այդ նպատակով եւ համաձայն 9-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, մասնակից պետությունների ստանձնած պարտավորության, մասնակից պետությունները հարգում են ցանկացած, այդ թվում նաեւ սեփական երկրից հեռանալու եւ սեփական երկիր վերադառնալու՝ երեխայի եւ նրա ծնողների իրավունքը: Ցանկացած երկրից հեռանալու իրավունքը ենթակա է միայն այնպիսի սահմանափակումների, որոնք նախատեսված են օրենքով եւ անհրաժեշտ են պետական անվտանգության, հասարակական կարգի (ordre public), բնակչության առողջության կամ բարոյականության կամ այլ անձանց իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության համար եւ համատեղելի են սույն Կոնվենցիայով ճանաչված այլ իրավունքների հետ:

Հոդված 11

1. Մասնակից պետությունները միջոցներ են ձեռնարկում երեխաների ապօրինի տեղափոխումների եւ արտասահմանից չվերադառնալու դեմ պայքարելու համար:
2. Այդ նպատակով մասնակից պետությունները նպաստում են երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրերի կնքմանը կամ գործող համաձայնագրերին միանալուն:

Հոդված 12

1. Իր հայացքները ձեռակերպելու ընդունակ երեխայի համար մասնակից պետություններն ապահովում են դրանք ազատորեն արտահայտելու իրավունք այն բո-

լոր դեպքերում, որոնք վերաբերում են երեխային: Երեխայի հայացքների նկատմամբ ցուցաբերվում է նրա տարիքին եւ հասունությանը համապատասխան պատշաճ ուշադրություն:

2. Այդ նպատակով երեխային, մասնավորապես, հնարավորություն է տրվում իրեն վերաբերող ցանկացած դատական կամ վարչական բնության ժամանակ, ներպետական օրենսդրության դատավարական նորմերով նախատեսված կարգով, ունկնդրվել թե՛ անմիջականորեն, թե՛ իր ներկայացուցչի կամ համապատասխան մարմնի միջոցով:

Հոդված 13

1. Երեխան իրավունք ունի ազատորեն արտահայտելու իր կարծիքը, այդ իրավունքը ներառում է ցանկացած բնույթի տեղեկատվություն եւ գաղափարներ որոնելու, ստանալու եւ հաղորդելու ազատությունը՝ անկախ սահմաններից, զրավոր կամ սուլագիր ձեռով, ստեղծագործության տեսքով կամ այլ միջոցներով՝ երեխայի ընտրությամբ:
2. Այդ իրավունքի իրագործումը կարող է ենթարկվել որոշակի սահմանափակումների, սակայն այդ սահմանափակումները կարող են լինել միայն այնպիսիք, որոնք նախատեսված են օրենքով եւ անհրաժեշտ են.
 - a) այլ անձանց իրավունքները եւ հեղինակությունը հարգելու, կամ
 - b) պետական անվտանգությունը կամ հասարակական կարգը (*ordre public*), կամ բնակչության առողջությունը, կամ բարոյականությունը պաշտպանելու համար:

Հոդված 14

1. Մասնակից պետությունները հարգում են երեխայի՝ մտ-

- քի, խղճի եւ կրոնի ազատության իրավունքը:
2. Մասնակից պետությունները հարգում են ծնողների եւ համապատասխան դեպքերում օրինական խնամակալների իրավունքն ու պարտականությունները՝ երեխայի զարգացող ընդունակություններին համապատասխան, ուղղություն տալու երեխային իր իրավունքներն իրականացնելիս:
 3. Իր կրոնը կամ հավատը դավանելու ազատությունը կարող է ենթարկվել միայն այնպիսի սահմանափակումների, որոնք նախատեսված են օրենքով եւ անհրաժեշտ են պետական անվտանգության, հասարակական կարգի, բնակչության բարոյականության եւ առողջության կամ այլ անձանց հիմնարար իրավունքների կամ ազատությունների պաշտպանության համար:

Հոդված 15

1. Մասնակից պետությունները ճանաչում են երեխայի՝ միավորումների եւ խաղաղ հավաքների ազատության իրավունքը:
2. Այդ իրավունքների իրականացումը ենթակա չէ որեւէ սահմանափակման, բացի այնպիսիներից, որոնք սահմանվում են օրենքի համաձայն եւ ժողովրդավարական հասարակությունում անհրաժեշտ են ի շահ ազգային անվտանգության կամ հասարակական անվտանգության, հասարակական կարգի (ordre public), բնակչության առողջության կամ բարոյականության կամ այլ անձանց իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության:

Հոդված 16

1. Ոչ մի երեխա չպետք է ենթարկվի իր անձնական կյանքի, ընտանիքի կյանքի, բնակարանի կամ նամակա-

գրության անձեռնմխելիության կամայական կամ ա-
սյօրինի միջամտության կամ իր սլատվի եւ հեղինակու-
թյան նկատմամբ ասյօրինի ոտնձգության:

2. Երեխան նման միջամտութիւնից կամ ոտնձգութիւնից
օրենքի կողմից սլաշտւականության իրավունք ունի:

Հոդված 17

Մասնակից պետութիւններն ընդունում են զանգվածային
լրատվության միջոցների կարետոր դերը եւ երեխայի
համար ասլախովում են ներսլետական եւ միջազգային
զանազան աղբյուրների տեղեկատվության ու նյութերի
մատչելիութիւնը, հատկասլես այնսլիսի տեղեկատվու-
թյան ու նյութերի, որոնք միտված են երեխայի սոցիա-
լական, հոգետոր եւ բարոյական բարեկեցությանը, ինչ-
սլես նաեւ նրա ֆիզիկական ու հոգեկան առողջ զար-
գացմանն աջակցելուն: Այդ նսլատակով մասնակից
պետութիւնները.

- a) խրախոսում են զանգվածային լրատվության միջոց-
ների կողմից այնսլիսի տեղեկատվության ու նյութերի
տարածումը, որոնք սոցիալական ու մշակութային ա-
ռումով օգտակար են երեխային եւ համասլատասլա-
նում են 29-րդ հոդվածի ոգուն,
- b) խրախոսում են միջազգային համագործակցութիւնը
զանազան մշակութային, ներսլետական եւ միջազգա-
յին աղբյուրներից այդսլիսի տեղեկատվության ու նյու-
թերի նախասլատրաստման, փոխանակման ու տա-
րածման գործում,
- c) խրախոսում են մանկական գրականության լոյսըն-
ծայումն ու տարածումը,
- d) խրախոսում են զանգվածային լրատվության միջոց-
ներին՝ հատուկ ուշադրութիւն դարձնելու ազգային
փոքրամասնութիւններին կամ բնիկ ազգաբնակչու-

թյան այս կամ այն խմբին պատկանող երեխաների լեզվական պահանջմունքներին,

- ե) հաշվի առնելով 13-րդ եւ 18-րդ հոդվածների դրույթները՝ խրախուսում են երեխայի բարեկեցությանը վնասող տեղեկատվությունից եւ ճյուղերից երեխային պաշտպանելու համապատասխան ուղեմիջների զարգացումը:

Հոդված 18

1. Մասնակից պետությունները գործադրում են բոլոր հնարավոր ջանքերը՝ երեխայի դաստիարակության եւ զարգացման գործում երկու ծնողների ընդհանուր պատասխանատվության սկզբունքի ճանաչումն ապահովելու համար: Ծնողները կամ համապատասխան դեպքերում օրինական խնամակալները երեխայի դաստիարակության ու զարգացման համար կրում են հիմնական պատասխանատվություն: Երեխայի լավագույն շահերը նրանց հիմնական հոգածության առարկան են:
2. Սույն Կոնվենցիայում շարադրված իրավունքները երաշխավորելու եւ դրանց իրականացմանը նպաստելու նպատակով մասնակից պետությունները ծնողներին եւ օրինական խնամակալներին անհրաժեշտ օգնություն են տրամադրում երեխայի դաստիարակության իրենց պարտականությունները կատարելու գործում եւ ապահովում են երեխաների խնամքի հաստատությունների եւ ծառայությունների զարգացումը:
3. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են անհրաժեշտ բոլոր միջոցները, որպեսզի ապահովվի աշխատող ծնողների երեխաների իրավունքը՝ օգտվելու նրանց համար նախատեսված երեխաների խնամքի ծառայություններից:

Հոդված 19

1. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են անհրաժեշտ բոլոր օրենսդրական, վարչական, սոցիալական եւ կրթական միջոցները սլաշտսլանելու երեխային ծնողների, օրինական խնամակալների կամ երեխայի մասին հոգ տանող ցանկացած այլ անձի կողմից ֆիզիկական կամ հոգեկան բռնության բոլոր ձեւերից, վիրավորանքից կամ չարաշահումից, հոգատարության բացակայությունից կամ անուշադրությունից, կոսլիտ վերաբերմունքից կամ շահագործումից, ներառյալ սեռական չարաշահումը:
2. Պաշտսլանության այդսլիսի միջոցներն անհրաժեշտության դեսլքում ներառում են սոցիալական ծրագրերի մշակման արդյունալետ ընթացակարգեր՝ նսլատակ ունենալով անհրաժեշտ աջակցություն տրամադրել երեխային եւ այն անձանց, ովքեր հոգ են տանում նրա մասին, ինչսլետ նաեւ երեխայի նկատմամբ դաժան վերաբերմունքի՝ վերը նշված դեսլքերը կանխարգելելու եւ բացահայտելու, դրանց մասին տեղեկացնելու, քննարկման հանձնելու, հետաքննելու, բուժելու, եւ այդ առթիվ հետագա միջոցներ ձեռնարկելու այլ ձեւերի իրականացման, այդ թվում, ըստ անհրաժեշտության, դատական գործ հարուցելու համար:

Հոդված 20

1. Ժամանակալորսլետ կամ մշտասլետ իր ընտանեկան միջավայրից զրկված կամ իր լավագույն շահերի տեսակետից այդսլիսի միջավայրում մնալ չկարողացող երեխան սլետության կողմից տրամադրվող հատուկ սլաշտսլանության եւ օգնության իրավունք ունի:
2. Մասնակից սլետություններն իրենց ներսլետական օրենքներին համասլատասլսան ասլահովում են այլ-

ընտրանքային խնամք այդպիսի երեխայի համար:

3. Այդպիսի խնամքը կարող է ներառել, ի թիվս այլ միջոցների, խնամակալության սահմանումը, «դաֆալան»՝ ըստ իսլամական իրավունքի, որդեգրումը կամ, անհրաժեշտության դեպքում, երեխաների խնամքի համար նախատեսված համապատասխան հաստատություններում տեղավորելը: Այս կամ այն լուծումն ընտրելիս սլառշաճ կերպով հաշվի է առնվում երեխայի դաստիարակության հաջորդայնությունն ապահովելու ցանկալիությունն ու նրա էթնիկական ծագումը, կրոնական ու մշակութային սլատկանելությունը եւ մայրենի լեզուն:

Հոդված 21

Որդեգրման համակարգն ընդունող եւ/կամ թույլատրող մասնակից սլետություններն ապահովում են, որ երեխայի լավագույն շահերը հաշվի առնվեն առաջնահերթ կերպով, եւ նրանք.

- a) ապահովում են, որ երեխայի որդեգրումը թույլատրվի միայն իրավասու մարմինների կողմից, որոնք կիրառվող օրենքի եւ ընթացակարգի համաձայն եւ գործին առնչվող ողջ հավաստի տեղեկատվության հիման վրա որոշում են որդեգրման թույլատրելիությունը՝ ելնելով երեխայի կարգավիճակից՝ կապված ծնողների, հարազատների եւ օրինական խնամակալների հետ, եւ այն, որ անհրաժեշտության դեպքում, շահագրգիռ անձինք տվել են որդեգրման վերաբերյալ իրենց համաձայնությունը հնարավոր անհրաժեշտ խորհրդատվության հիման վրա,
- b) ընդունում են, որ այլ երկրում որդեգրումը կարող է դիտվել որպես երեխայի նկատմամբ խնամքի այլընտրանքային միջոց, եթե երեխայի նկատմամբ չի կարող խնամակալություն սահմանվել կամ երեխան չի կարող

տեղավորվել որդեգրող ընտանիքում, եւ եթե երեխայի ծագման երկրում որեւէ սլատշան կերպով խնամքի ապահովումն անհնար է,

- c) երաշխավորում են, որ այլ երկրում որդեգրվող երեխան օգտվի այնպիսի սլաշտալանութլունից ու ստանդարտներից, որոնք համարժեք են ներալետալան որդեգրման դեալքում գործող սլաշտալանութլանը եւ ստանդարտներին,
- d) ձեռնարկում են անհրաժեշտ բոլոր միջոցները, որալեսզի այլ երկրում որդեգրման դեալքում երեխայի տեղավորումն ընտանիքում չհանգեցնի դրա հետ կաալված անձանց համար չարդարացված ֆինանսալան օգուտներ ստանալուն,
- e) անհրաժեշտութլան դեալքում սույն հողվածի նալատալներին նալաստում են երկկողմ եւ բազմակողմ սլաշմանավորվածութլունների եւ համաձայնագրերի կնքման միջոցով եւ դլա շրջանակներում ձգտում են երաշխավորել, որ երեխային այլ երկրում տեղավորելն իրալանացվի իրալասու իշխանութլունների կամ մարմինների կողմից:

Հողված 22

1. Մասնակից ալետութլուններն անհրաժեշտ միջոցներ են ձեռնարկում, որալեսզի փալսստալանի կարգավիճակ հալցող կամ գործող միջազգային կամ ներալետալան իրալունքի ու ընթացալարզի համաձայն փալսստալան համարվող երեխային, ինչալես ծնողների կամ ցանկացած այլ անձանց կողմից ուղեկցվելու, ալնալես էլ չուղեկցվելու դեալքում, աալահովվի սլատշան սլաշտալանութլուն եւ մարդասիրալան օգնութլուն՝ սույն Կոնվենցիալում եւ տվալ ալետութլունների մասնակցութլամբ մարդու իրալունքների վերաբերալ այլ միջազ-

գային կամ մարդասիրական փաստաթղթերում ամրագրված կիրառելի իրավունքներից օգտվելիս:

2. Այդ նսյատակով մասնակից պետությունները, երբ իրենք դա անհրաժեշտ են համարում, համագործակցում են Միավորված ազգերի կազմակերպության եւ այլ իրավասու միջկառավարական կազմակերպությունների կամ Միավորված ազգերի կազմակերպության հետ համագործակցող այլ ոչ կառավարական կազմակերպությունների հետ՝ նման երեխային պաշտպանելու եւ նրան օգնություն ցույց տալու եւ ցանկացած այլ փախստական երեխայի ծնողների կամ ընտանիքի այլ անդամների որոնումների գործում՝ իր ընտանիքի հետ միանալու համար անհրաժեշտ տեղեկատվություն ստանալու նսյատակով: Եթե ծնողները եւ ընտանիքի մյուս անդամները չեն գտնվում, այդպիսի երեխային տրամադրվում է այնպիսի պաշտպանություն, ինչպիսին տրամադրվում է այս կամ այն պատճառով իր ընտանեկան միջավայրից մշտապես կամ ժամանակավորապես զրկված ցանկացած այլ երեխայի, ինչպես դա նախատեսված է սույն Կոնվենցիայով:

Հոդված 23

1. Մասնակից պետություններն ընդունում են, որ մտավոր կամ ֆիզիկական խեղումներով երեխան պետք է ապրի լիարժեք եւ արժանավայել կյանքով այնպիսի պայմաններում, որոնք ապահովում են նրա արժանապատվությունը, նսյաստում են ինքնավստահությանը եւ դյուրացնում են նրա ակտիվ մասնակցությունը հասարակական կյանքին:
2. Մասնակից պետությունները ճանաչում են խեղումներով երեխայի՝ հատուկ խնամքի իրավունքը, խրախուսում եւ, ռեսուրսների առկայության դեպքում, դրա իրավունքն ունեցող երեխային եւ նրա խնամքի համար

պատասխանատու անձանց ցույց են տալիս օգնություն, եթե այդ առթիվ խնդրանք է ներկայացվել եւ եթե դա համապատասխանում է երեխայի վիճակին, ծնողների կամ նրա նկատմամբ խնամք տանող այլ անձանց դրությամբ:

3. Ճանաչելով խեղումներով երեխայի հատուկ կարիքները՝ սույն հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված օգնությունը տրամադրվում է ըստ հնարավորին անվճար՝ հաշվի առնելով ծնողների կամ երեխային խնամող այլ անձանց ֆինանսական միջոցները, եւ նպատակ ունի խեղումներով երեխայի համար ասպիտովել կրթության, մասնագիտական պատրաստության, առողջապահական ծառայությունների, առողջության վերականգնման ծառայությունների, աշխատանքային գործունեության նախապատրաստվելու, հանգստի միջոցներից օգտվելու հնարավորության մատչելիությունը, որը կհանգեցնի երեխային առավել լիակատար սոցիալական կյանքում ընդգրկելուն եւ նրա անհատականության զարգացմանը, ներառյալ մշակութային եւ հոգեւոր զարգացմանը:
4. Մասնակից պետությունները միջազգային համագործակցության ոգով նպաստում են խեղումներով երեխաների կանխարգելիչ առողջապահական, բժշկական, հոգեբանական եւ ֆունկցիոնալ բուժման բնագավառներում համապատասխան տեղեկատվության փոխանակմանը, ներառյալ՝ վերականգնման, հանրակրթական եւ մասնագիտական պատրաստության մեթոդների մասին տեղեկատվության տարածումը եւ դրանց մատչելիությունը՝ այս բնագավառներում մասնակից պետություններին իրենց կարողություններն ու հմտությունները կատարելագործելու եւ փորձն ընդլայնելու հնարավորություն տալու նպատակով: Այդ կապակցությամբ հատուկ ուշադրություն սլետք է դարձվի զարգա-

ցող երկրների պահանջմունքներին:

Հոդված 24

1. Մասնակից պետությունները ճանաչում են երեխայի՝ առողջապահության առավել կատարյալ ստանդարտներից եւ հիվանդությունների բուժման ու առողջության վերականգնման ծառայություններից օգտվելու իրավունքը: Մասնակից պետությունները ձգտում են ապահովել, որպեսզի ոչ մի երեխա չգրկվի առողջապահական համակարգի նման ծառայություններից օգտվելու իր իրավունքից:
2. Մասնակից պետությունները ձգտում են տվյալ իրավունքի լիարժեք իրականացմանը եւ, մասնավորապես, անհրաժեշտ միջոցներ են ձեռնարկում.
 - a) նորածինների եւ մանկական մահացության մակարդակն իջեցնելու համար,
 - b) բոլոր երեխաներին անհրաժեշտ բժշկական օգնության եւ բժշկական սպասարկման տրամադրումն ապահովելու համար՝ առաջնահերթ ուշադրություն դարձնելով առաջնային առողջապահությանը,
 - c) հիվանդությունների եւ թերսնման դեմ պայքարելու համար, այդ թվում առաջնային առողջապահության շրջանակներում, ի թիվս այլ բաների՝ մատչելի տեխնոլոգիաների եւ բավականաչափ սննդարար մթերքների եւ խմելու մաքուր ջրի տրամադրման միջոցով՝ ուշադրության առնելով շրջակա միջավայրի աղտոտման վտանգավորությունն ու ռիսկը,
 - d) մայրերի համար նախածննդյան եւ հետծննդյան շրջանում սլատշած բժշկական օգնություն ապահովելու համար,
 - e) երաշխավորելու համար, որ հասարակության բոլոր

տարրերը, մասնավորապես, ծնողներն ու երեխաները տեղեկացված են երեխաների առողջության եւ սնման, կրթով կերակրելու առավելությունների, հիգիենայի եւ շրջակա միջավայրի սանիտարիայի եւ դժբախտ սլատահարները կանխելու մասին հիմնական գիտելիքներին, ինչպես նաեւ ապահովված է կրթության մատչելիությունը եւ այդ գիտելիքները կիրառելիս տրամադրվող աջակցությունը,

- f) զարգացնելու կանխարգելիչ բժշկական սպասարկումը, ծնողների համար ուղեցույցները եւ ընտանիքի պլանավորման վերաբերյալ կրթությունն ու ծառայությունները:
3. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր արդյունավետ եւ անհրաժեշտ միջոցները երեխայի առողջության վրա բացասաբար ազդող ավանդական սովորությունների վերացման նպատակով:
4. Մասնակից պետությունները պարտավորվում են խթանել եւ խրախուսել միջազգային համագործակցությունը՝ նպատակ ունենալով աստիճանաբար հասնել սույն հոդվածում ճանաչված իրավունքների լիակատար իրականացմանը: Այդ կապակցությամբ հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի զարգացող երկրների կարիքներին:

Հոդված 25

Մասնակից պետությունները ճանաչում են խնամելու, պաշտպանության կամ ֆիզիկական կամ հոգեկան հիվանդությունների բուժման նպատակով իրավասու մարմինների կողմից տեղավորված երեխայի իրավունքը՝ պարբերաբար վերանայելու երեխայի բուժման ընթացքը եւ իր տեղավորման հետ կապված մյուս բոլոր հանգամանքները:

Հոդված 26

1. Մասնակից պետությունները ճանաչում են սոցիալական ապահովության, ներառյալ՝ սոցիալական ապահովագրության նպաստներից օգտվելու յուրաքանչյուր երեխայի իրավունքը եւ անհրաժեշտ միջոցներ են ձեռնարկում այդ իրավունքի լիակատար իրականացմանը հասնելու համար՝ համաձայն իրենց ներպետական օրենսդրության:
2. Այդ նպաստները, անհրաժեշտության դեպքում, տրամադրվում են՝ հաշվի առնելով երեխայի ու այն անձանց միջոցներն ու հնարավորությունները, որոնք պատասխանատու են երեխային պահելու համար, ինչպես նաեւ երեխայի կողմից կամ նրա անունից նպաստներ ստանալու հետ կապված այլ նկատառումներ:

Հոդված 27

1. Մասնակից պետությունները ճանաչում են յուրաքանչյուր երեխայի՝ իր ֆիզիկական, մտավոր, հոգեւոր, բարոյական եւ սոցիալական զարգացման համար անհրաժեշտ կենսամակարդակի իրավունքը:
2. Ծնողը(ները) կամ երեխայի համար պատասխանատու այլ անձինք, իրենց կարողությունների եւ ֆինանսական հնարավորությունների շրջանակներում կրում են երեխայի զարգացման համար անհրաժեշտ կենսապայմաններն ապահովելու հիմնական պատասխանատվությունը:
3. Մասնակից պետությունները, ազգային պայմաններին համապատասխան եւ իրենց հնարավորությունների շրջանակներում, անհրաժեշտ միջոցներ են ձեռնարկում այդ իրավունքի իրականացման գործում ծնողներին եւ երեխայի համար պատասխանատու այլ անձանց աջակցելու համար եւ անհրաժեշտության դեպ-

քում տրամադրում են նյութական աջակցություն ու օժանդակող ծրագրեր, մասնավորապես, կապված սննդի, հագուստի եւ բնակարանով ապահովելու հետ:

4. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ինչպես պետության ներսում, այնպես էլ արտասահմանում՝ ծնողների կամ երեխայի համար ֆինանսական պատասխանատվություն կրող անձանց կողմից երեխայի խնամքի վերահաստատումն ապահովելու համար: Մասնավորապես, եթե երեխան եւ նրա համար ֆինանսական պատասխանատվություն կրող անձը բնակվում են տարբեր պետություններում, մասնակից պետությունները նպաստում են միջազգային համաձայնագրերին միանալուն կամ այդպիսի համաձայնագրեր կնքելուն, ինչպես նաեւ համապատասխան այլ պայմանավորվածություններ ձեռք բերելուն:

Հոդված 28

1. Մասնակից պետությունները ճանաչում են երեխայի կրթության իրավունքը եւ հավասար հնարավորությունների հիման վրա այդ իրավունքի իրականացմանն աստիճանաբար հասնելու համար նրանք, մասնավորապես.
 - a) մտցնում են սլարտադիր եւ անվճար տարրական կրթություն,
 - b) խրախուսում են միջնակարգ կրթության տարբեր ձևերի, ներառյալ՝ ընդհանուր եւ մասնագիտական կրթության զարգացումը, ապահովում են դրանց մատչելիությունը բոլոր երեխաների համար եւ ձեռնարկում են այնպիսի անհրաժեշտ միջոցներ, ինչպիսիք են անվճար կրթություն տրամադրելը եւ կարիքի դեպքում ֆինանսական օգնություն ցույց տալը,

- c) բոլոր համապատասխան միջոցներով ապահովում են բարձրագույն կրթության մատչելիությունը՝ ըստ յուրաքանչյուրի ընդունակությունների,
 - d) ապահովում են կրթական և մասնագիտական տեղեկատվության և ուղեցույցների մատչելիությունը բոլոր երեխաների համար,
 - e) միջոցներ են ձեռնարկում նպաստելու կանոնավոր դպրոց հաճախելուն և դպրոցը թողած սովորողների քվաքանակի նվազմանը:
2. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են բոլոր անհրաժեշտ միջոցները երաշխավորելու համար, որ դպրոցական կարգապահությունն իրականացվում է երեխայի մարդկային արժանապատվության հետ համատեղելի մեթոդներով և սույն Կոնվենցիային համապատասխան:
3. Մասնակից պետությունները խթանում և խրախուսում են միջազգային համագործակցությունը կրթությանը վերաբերող հարցերով, մասնավորապես, ամբողջ աշխարհում տղիտության և անգրագիտության վերացմանը և գիտատեխնիկական գիտելիքների և ուսուցման ժամանակակից մեթոդների մատչելիության հեշտացմանը նպաստելու նպատակով: Այդ կապակցությամբ հատուկ ուշադրություն է դարձվում զարգացող երկրների կարիքներին:

Հոդված 29

- 1. Մասնակից պետությունները համակարծիք են, որ երեխայի կրթությունը պետք է ուղղված լինի.
- a) երեխայի անհատականության, տաղանդի և մտավոր ֆիզիկական ունակությունների զարգացմանը՝ դրանց լրիվ ծավալով,

- b) մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների, ինչպես նաեւ Միավորված ազգերի կազմակերպության Կանոնադրության մեջ ամրագրված սկզբունքների նկատմամբ հարգանքի դաստիարակմանը,
- c) երեխայի ծնողների, նրա մշակութային ինքնատիպության, լեզվի եւ արժեքների, երեխայի բնակության երկրի ազգային արժեքների, նրա ծագման երկրի եւ իր սեփական քաղաքակրթությունից տարբեր քաղաքակրթությունների հանդեպ հարգանքի դաստիարակմանը,
- d) երեխային ազատ հասարակության մեջ, փոխըմբռնման, խաղաղության, հանդուրժողականության, տղամարդու եւ կնոջ իրավահավասարության եւ բոլոր ժողովուրդների, էթնիկական, ազգային եւ կրոնական խմբերի, ինչպես նաեւ բնիկ ազգաբնակչությանը սլատկանող անձանց միջեւ բարեկամության ոգով սլատասխանատու կյանքով ապրելուն նախապատրաստելը,
- e) շրջապատող բնության նկատմամբ հարգանքի դաստիարակմանը:

2.Սույն հոդվածի կամ 28-րդ հոդվածի որեւէ հատված չի կալող մեկնաբանվել որպես առանձին անձանց եւ մարմինների իրավունքների սահմանափակում՝ ստեղծելու եւ ղեկավարելու ուսումնական հաստատություններ սույն հոդվածի 1-ին կետում շարադրված սկզբունքները մշտապես սլահսլանելու եւ ալոսլիսի ուսումնական հաստատություններում տարվող կրթությունը ալն մվազագույն մորմերին համասլատասխանեցնելու սլահանջները կատարելու սլայմանով, որոնք կարող են սահմանվել սլետության կողմից:

Հոդված 30

Ալն սլետություններում, ուր գոյություն ունեն էթնիկական, կրոնական կամ լեզվական փոքրամասնություններ

կամ բնիկ ազգաբնակչության թվին սլատկանող անձինք, այդպիսի փոքրամասնություններին կամ բնիկ ազգաբնակչությանը սլատկանող երեխային չի կարող մերժվել իր խմբի մյուս անդամների հետ իր մշակույթից օգտվելու, իր կրոնը դավանելու եւ նրա ծեսերը կատարելու, ինչպես նաեւ մայրենի լեզուն գործածելու իրավունքը:

Հոդված 31

1. Մասնակից պետությունները ճանաչում են երեխայի հանգստի եւ ժամանցի, իր տարիքին համապատասխան խաղերին ու զվարճալի միջոցառումներին եւ մշակութային կյանքին ազատորեն մասնակցելու եւ արվեստով զբաղվելու իրավունքը:
2. Մասնակից պետությունները հարգում եւ խրախուսում են երեխայի՝ մշակութային եւ ստեղծագործական կյանքին բազմակողմանիորեն մասնակցելու իրավունքը եւ նսլաստում են մշակութային ու ստեղծագործական գործունեության, հանգստի եւ ժամանցի համար համապատասխան եւ հավասար հնարավորությունների տրամադրմանը:

Հոդված 32

1. Մասնակից պետությունները ճանաչում են երեխայի՝ տնտեսական շահագործումից եւ այնպիսի աշխատանք կատարելուց սլաշտսլանվելու իրավունքը, որը կարող է վտանգավոր լինել կամ խոչընդոտել երեխայի կրթությանը կամ վնասել նրա առողջությանը եւ ֆիզիկական, մտավոր, բարոյական ու սոցիալական զարգամանը:
2. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են օրենսդրական, վարչական, սոցիալական եւ կրթական միջոցառումներ՝ սույն հոդվածի իրականացումն ապահովելու:

լու համար: Այդ նպատակով եւ, հաշվի առնելով այլ միջազգային փաստաթղթերի համապատասխան դրույթները, մասնակից պետությունները, մասնավորապէս.

- a) սահմանում են աշխատանքի ընդունելու նվազագույն տարիք կամ նվազագույն տարիքներ,
- b) նախատեսում են աշխատանքային ժամերի եւ աշխատանքի սլայմանների կանոնակարգում,
- c) սույն հոդվածի արդյունավետ իրականացումն ապահովելու համար նախատեսում են համապատասխան սլատժամիջոցներ կամ այլ սլատասխանատվոթյան ձեւեր:

Հոդված 33

Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են անհրաժեշտ բոլոր միջոցները, ներառյալ՝ օրենսդրական, վարչական, սոցիալական եւ կրթական միջոցները, որպէսզի երեխաներին սլաշտւյանեն քմրանյութերի եւ հոգեներգործուն նյութերի սլտօրինի օգտագործումից, ինչպէս դրանք սահմանված են միջազգային փաստաթղթերում եւ կանխեն երեխաների ներգրավումը ալոսիսի նյութերի սլտօրինի արտադրոթյան ու առետրի մեջ:

Հոդված 34

Մասնակից պետությունները սլարտավորվում են երեխային սլաշտւյանել սեռական շահագործման բոլոր ձեւերից եւ սեռական չարաշահումից: Այդ նպատակով մասնակից պետությունները, մասնավորապէս, ներպետական, երկկողմ եւ բազմակողմ մակարդակներով ձեռնարկում են բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, որպէսզի կանխարգելեն.

- a) երեխային ցանկացած սլտօրինի սեռական գործու-

նեության դրդելը կամ հարկադրելը,

- b) շահագործման նպատակով երեխաներին պոռնկության մեջ կամ այլ ասպորինի սեռական պրակտիկայում օգտագործելը,
- c) շահագործման նպատակով երեխաներին պոռնոգրաֆիայի եւ պոռնոգրաֆիկ նյութերի մեջ օգտագործելը:

Հոդված 35

Մասնակից պետություններն ազգային, երկկողմ եւ բազմակողմ մակարդակներով ձեռնարկում են բոլոր անհրաժեշտ միջոցները երեխաների առեւանգումը, նրանց վաճառքը կամ ցանկացած նպատակով եւ ցանկացած ձեռով նրանց առուվաճառքը կանխելու համար:

Հոդված 36

Մասնակից պետությունները երեխային պաշտպանում են նրա բարեկեցությանը որեւէ տեսանկյունից վնասող շահագործման բոլոր այլ ձեւերից:

Հոդված 37

Մասնակից պետություններն ասպառնում են, որ.

- a) ոչ մի երեխա չենթարկվի խոշտանգումների կամ այլ դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի: Ոչ մահապատիժ, ոչ ցմահ բանտարկություն, որն ազատման հնարավորություն չի նախատեսում, չի սահմանվում տասնութ տարին չլրացած անձանց կողմից կատարված հանցագործությունների համար,
- b) ոչ մի երեխա չգրկվի ազատությունից անօրինական կամ կամայական կերպով: Երեխայի ձերբակալությունը, կալանքը կամ ազատագրվումն իրականացվում են համաձայն օրենքի եւ գործադրվում են միայն որպես

ծայրահեղ միջոց եւ որքան հնարավոր է կարճ ժամանակամիջոցով,

- c) ազատությունից զրկված յուրաքանչյուր երեխա օգտվի մարդասիրական վերաբերմունքից եւ մարդկային անօտարելի արժանապատվության նկատմամբ հարգանքից՝ հաշվի առնելով նրա տարիքի անձանց պահանջմունքները: Մասնավորապես, ազատությունից զրկված յուրաքանչյուր երեխա պետք է առանձնացվի մեծահասակներից, եթե միայն չի համարվում, որ երեխայի լավագույն շահերից ելնելով, հարկավոր չէ այդ անել, եւ պետք է իրավունք ունենա կապ պահպանել իր ընտանիքի հետ՝ նամակագրության եւ տեսակցությունների միջոցով, բացառությամբ հատուկ հանգամանքների,
- d) ազատությունից զրկված յուրաքանչյուր երեխա պետք է իրավունք ունենա անհասլաղ օգտվելու համապատասխան իրավական եւ այլ օգնությունից, ինչպես նաեւ, դատարանի կամ այլ իրավասու, անկախ եւ անկողմնակալ մարմնի առաջ վիճարկելու իրեն ազատությունից զրկելու օրինականությունը եւ անհասլաղ որոշում ակնկալելու նման ցանկացած գործողության կապակցությամբ:

Հոդված 38

1. Մասնակից պետությունները սլարտավորվում են հարգել միջազգային մարդասիրական իրավունքի նորմերը, որոնք կիրառվում են զինված ընդհարումների դեպքում եւ առնչվում են երեխաներին, եւ ապահովել դրանց նկատմամբ հարգանքը:
2. Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են հնարավոր բոլոր միջոցները՝ ապահովելու, որպեսզի տասընհինգ տարին չլրացած անձինք ուղղակի մասնակցություն չունենան մարտական գործողություններին:

3. Մասնակից պետությունները ձեռնպահ են մնում տասնհինգ տարին չլրացած ցանկացած անձի՝ իրենց զինված ուժերում ծառայության զորակոչելուց: Տասընհինգ տարին լրացած, բայց դեռ տասնութ տարին չլրացած անձանց թվից զորակոչելիս՝ մասնակից պետությունները ձգտում են նախապատվություն տալ ավելի բարձր տարիք ունեցողներին:
4. Չինված ընդհարումների ժամանակ քաղաքացիական բնակչության պաշտպանության առթիվ միջազգային մարդասիրական իրավունքով, իրենց ստանձնած պարտավորությունների համաձայն, մասնակից պետությունները պարտավորվում են ձեռնարկել հնարավոր բոլոր միջոցները՝ զինված ընդհարումից տուժող երեխաների պաշտպանությունն ու խնամքն ապահովելու նպատակով:

Հոդված 39

Մասնակից պետությունները ձեռնարկում են անհրաժեշտ բոլոր միջոցները նույաստելու համար դաժան վերաբերմունքի, շահագործման կամ չարաշահման ցանկացած ձևի, խոշտանգումների կամ ցանկացած այլ դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի, զինված ընդհարումների զոհ դարձած երեխայի ֆիզիկական կամ հոգեբանական վերականգնմանը եւ սոցիալական վերաինտեգրմանը: Նման վերականգնումը եւ վերաինտեգրումն իրականացվում են երեխայի առողջությունը, ինքնահարգանքը եւ արժանապատվությունն ապահովող սլայմաններում:

Հոդված 40

1. Մասնակից պետությունները ճանաչում են մեղադրվող կամ քրեական օրենսդրությունը խախտած համարվող

յուրաքանչյուր երեխայի իրավունքը՝ արժանաճալու այնպիսի վերաբերմունքի, որը նպաստում է նրա արժանապատվության եւ նշանակալիության զգացումի զարգացմանը, երեխայի մեջ ամրապնդում է հարգանքը մարդու իրավունքների եւ ուրիշների հիմնարար ազատությունների նկատմամբ, եւ որի դեպքում հաշվի է առնվում երեխայի տարիքը եւ հասարակության մեջ նրա վերահիմնեցրման եւ հետագա դրական դեր խաղալուն նպաստելու ցանկալիությունը:

2. Այդ նպատակով եւ ուշադրության առնելով համապատասխան միջազգային փաստաթղթերի դրույթները՝ մասնակից պետությունները, մասնավորապես, ապահովում են, որ.
 - a) ոչ մի երեխա չմեղադրվի կամ չճանաչվի որպես քրեական օրենսդրությունը խախտող այն գործողությունների կամ անգործունեության պատճառով, որոնք դրանք կատարելու սլահին արգելված չեն եղել ներպետական կամ միջազգային իրավունքով,
 - b) մեղադրվող կամ քրեական օրենսդրությունը խախտած համարվող յուրաքանչյուր երեխա ունենա առնվազն հետեւյալ երաշխիքները.
 - (i) համարվի անմեղ, քանի դեռ նրա մեղքը չի ապացուցվել համաձայն օրենքի,
 - (ii) անհապաղ եւ անմիջականորեն, կամ, անհրաժեշտության դեպքում, ծնողների կամ օրինական խնամակալների միջոցով տեղեկացվի իր դեմ ներկայացված մեղադրանքների մասին եւ ստանա իրավաբանական կամ այլ համապատասխան օգնություն՝ իր սլաշտալանությունը նախապատրաստելիս եւ իրականացնելիս,
 - (iii) իր գործի կապակցությամբ որոշում կայացվի իրավասու, անկախ եւ անկողմնակալ մարմնի կամ դատարա-

նի կողմից արդար քննության ընթացքում օրենքի համաձայն՝ փաստաբանի կամ համապատասխան այլ անձի, եւ, եթե դա չի հակասում երեխայի լավագույն շահերին, մասնավորապէս, հաշվի առնելով նրա տարիքը կամ վիճակը, ծնողների կամ օրինական խնամակալների ներկայությամբ,

(iv) չհարկադրվի վկայություն տալու կամ մեղքը խոստովանելու, ինքնուրույն կամ այլ անձանց օգնությամբ հարցաքննելու մեղադրող կողմի վկաներին եւ հավասարության սլայմաններում ատլահովելու սլաշտուկանության կողմի վկաների մասնակցությունը եւ նրանց հարցաքննումը,

(v) քրեական օրենսդրությունը խախտած համարվելու դեպքում հնարավորություն ունենա այդ որոշման եւ դրա արդյունքում կիրառված ցանկացած միջոցի վերանայման՝ վերադաս իրավասու, անկախ եւ անկողմնակալ մարմնի կամ դատարանի կողմից՝ օրենքի համաձայն,

(vi) ստանալու թարգմանչի անվճար օգնություն, եթե երեխան չի հասկանում գործածվող լեզուն կամ չի խոսում այդ լեզվով,

(vii) լիովին հարգվի նրա անձնական կյանքի անձեռնմխելիությունը քննության բոլոր փուլերում:

3. Մասնակից սկստությունները ձգտում են նախատել մեղադրվող կամ քրեական օրենսդրությունը խախտած համարվող երեխաների նկատմամբ, հատկապէս կիրառելի օրենքների, ընթացակարգերի, մարմինների եւ հաստատությունների ստեղծմանը, մասնավորապէս.

a) այն նվազագույն տարիքի սահմանմանը, որից ցածր երեխաները համարվում են անընդունակ խախտելու քրեական օրենսդրությունը,

բ) անհրաժեշտության եւ ցանկալիության դեպքում, նման երեխաների նկատմամբ միջոցներ ձեռնարկել, առանց դատաքննության դիմելու, մարդու իրավունքների լիակատար սլաշտպանության եւ իրավական երաշխիքների պահպանման պայմանով:

4. Անհրաժեշտ է այնպիսի բազմազան միջոցառումների առկայությունը, ինչպիսիք են՝ խնամքի, խնամակալության եւ հսկողության մասին հրամանները, խորհրդրդատվական ծառայությունները, փորձաշրջանի նշանակումը, դաստիարակությունը, կրթական եւ մասնագիտական պատրաստության ծրագրերը եւ առանձին հաստատություններում խնամքի այլընտրանքային այլ ձեւեր, որոնք ապահովում են երեխայի նկատմամբ նրա բարեկեցությանը, ինչպես նաեւ դրությանն ու հանցագործության բնույթին համապատասխանող վերաբերմունք:

Հոդված 41

Սույն Կոնվենցիայում ոչինչ չի կարող անդրադառնալ որեւէ դրույթի վրա, որն առավել մեծ չափով է նախատում երեխայի իրավունքների իրագործմանը եւ պարունակվում է.

ա) մասնակից պետության օրենքում, կամ

բ) տվյալ պետության համար գործող միջազգային իրավունքի այլ նորմերում:

ՄԱՍ II

Հոդված 42

Մասնակից պետությունները պարտավորվում են պատշաճ եւ գործուն միջոցների գործադրմամբ Կոնվենցիայի սկզբունքների եւ դրույթների մասին լայնորեն տեղեկացնել ինչպես մեծահասակներին, այնպես էլ երեխաներին:

Հոդված 43

1. Սույն Կոնվենցիայով մասնակից պետությունների ստանձնած պարտավորությունների կատարման գործում ձեռք բերված առաջընթացն ուսումնասիրելու նպատակով հիմնվում է Երեխայի իրավունքների կոմիտե, որը կատարում է ստորեւ նախատեսվող գործառույթները:
2. Կոմիտեն բաղկացած է բարոյական բարձր հատկանիշներ ունեցող եւ սույն Կոնվենցիայի ընդգրկված բնագավառում ճանաչված տասը փորձագետներից: Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են մասնակից պետությունների կողմից իրենց քաղաքացիների թվից եւ հանդես են գալիս անձնապես, ընդ որում, հաշվի են առնվում արդարացի աշխարհագրական բաշխումը, ինչպես նաեւ հիմնական իրավական համակարգերի ներկայացուցչությունը:
3. Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են գաղտնի քվեարկությամբ՝ մասնակից պետությունների առաջադրած թեկնածուների ցուցակից: Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն իր քաղաքացիներից կարող է առաջադրել մեկ անձի:
4. Կոմիտեի կազմի առաջին ընտրություններն անց են կացվում ոչ ուշ, քան սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ մտնե-

լուց հետո վեց ամսվա ընթացքում, իսկ հետագայում՝ երկու տարին մեկ: Յուրաքանչյուր ընտրության օրվանից առնվազն չորս ամիս առաջ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը նամակով դիմում է մասնակից պետություններին՝ առաջարկելով երկու ամսվա ընթացքում ներկայացնել իրենց թեկնածուներին: Այնուհետև, Գլխավոր քարտուղարն այբբենական կարգով կազմում է նման ծեով առաջադրված անձանց ցուցակը՝ նշելով առաջադրող մասնակից պետությունները, եւ այդ ցուցակը ներկայացնում սույն Կոնվենցիայի մասնակից պետություններին:

5. Ընտրություններն անց են կացվում մասնակից պետությունների նիստերում, որոնք հրավիրում է Գլխավոր քարտուղարը Միավորված ազգերի կազմակերպության կենտրոնական հիմնարկներում: Այդ նիստերում, որտեղ քվորում է կազմում մասնակից պետությունների երկու երրորդը, ընտրված են համարվում այն թեկնածուները, ովքեր ստացել են ամենաշատ ձայները եւ ներկա գտնված եւ քվեարկությանը մասնակցած պետությունների ներկայացուցիչների ձայների բացարձակ մեծամասնությունը:
6. Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են չորս տարի ժամանակով: Իրենց թեկնածության կրկնակի առաջադրման դեպքում նրանք ունեն վերընտրվելու իրավունք: Առաջին ընտրությունների ժամանակ ընտրված հինգ անդամների լիազորությունների ժամկետը լրանում է երկամյա ժամանակահատվածի ավարտին. այդ հինգ անդամների անուններն առաջին ընտրություններից անմիջապես հետո վիճակահանությամբ որոշվում են նիստը նախագահողի կողմից:

7. Կոմիտեի որեւէ անդամի մահվան կամ սլաշտոնաթողության դեպքում կամ, եթե նա որեւէ այլ սլաշտոնաթող այլեւս չի կարող կատարել Կոմիտեի անդամի պարտականությունները, Կոմիտեի անդամին առաջադրած մասնակից պետությունն իր քաղաքացիների թվից մնացած ժամանակի համար Կոմիտեի հավանությամբ նշանակում է այլ փոխադարձ:
8. Կոմիտեն սահմանում է իր ընթացակարգի կանոնները:
9. Կոմիտեն ընտրում է իր սլաշտոնատար անձանց երկու տարի ժամանակով:
10. Կոմիտեի նիստերը սովորաբար գումարվում են Միավորված ազգերի կազմակերպության կենտրոնական հիմնարկներում կամ Կոմիտեի որոշած ցանկացած այլ հարմար վայրում: Կոմիտեի նիստերը սովորաբար գումարվում են ամեն տարի: Կոմիտեի նիստերի տեւողությունը որոշվում է անհրաժեշտության դեպքում վերանայվում է սույն Կոնվենցիայի մասնակից պետությունների նիստում՝ Գլխավոր ասամբլեայի հաստատմամբ:
11. Սույն Կոնվենցիայի համաձայն իր գործառույթներն արդյունավետ կատարելու համար Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը Կոմիտեին տրամադրում է անհրաժեշտ աշխատակազմ եւ նյութական միջոցներ:
12. Սույն Կոնվենցիայի համաձայն հիմնված Կոմիտեի անդամները Գլխավոր ասամբլեայի հաստատմամբ Միավորված ազգերի կազմակերպության միջոցներից ստանում են սլարգեւավճար՝ Գլխավոր ասամբլեայի սահմանած կարգով եւ սլայմաններով:

Հոդված 44

1. Մասնակից պետությունները սլարտավորվում են Միա-

վորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարի միջոցով Կոմիտեին ներկայացնել զեկույցներ սույն Կոնվենցիայում ամրագրված իրավունքների կատարման ուղղությամբ իրենց ձեռնարկած միջոցառումների եւ այդ իրավունքների իրականացման գործում ձեռք բերած առաջընթացի մասին.

ա) համապատասխան մասնակից պետության համար սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ մտնելուց հետո երկու տարվա ընթացքում,

բ) այնուհետեւ՝ յուրաքանչյուր հինգ տարին մեկ:

2. Սույն հոդվածի համաձայն ներկայացվող զեկույցներում նշվում են այն գործոններն ու դժվարությունները, եթե այդպիսիք կան, որոնք ազդում են սույն Կոնվենցիայով պարտավորությունների կատարման մակարդակի կատարման վրա: Ջեկույցները պարունակում են նաեւ բավականաչափ տեղեկատվություն, որպեսզի Կոմիտեն լիարժեք պատկերացում ունենա տվյալ պետությունում Կոնվենցիայի գործադրման մասին:

3. Մասնակից պետությունը, որը Կոմիտեին ներկայացրել է առաջին բազմակողմանի զեկույցը, հարկ չկա, որ սույն հոդվածի 1-ին կետի b) ենթակետի համաձայն ներկայացվելիք իր հետագա զեկույցներում կրկնի նախկինում տրամադրված հիմնական տեղեկատվությունը:

4. Կոմիտեն մասնակից պետություններից կարող է պահանջել սույն Կոնվենցիայի կատարմանը վերաբերող լրացուցիչ տեղեկատվություն:

5. Կոմիտեն յուրաքանչյուր երկու տարին մեկ Տնտեսական եւ սոցիալական խորհրդի միջոցով Գլխավոր ասամբլեային է ներկայացնում իր գործունեության մա-

սին զեկույց:

6. Մասնակից պետություններն իրենց զեկույցները համարամատչելի են դարձնում իրենց երկրներում:

Հոդված 45

Կոնվենցիայի իրականացման արդյունվետությանը նպաստելու եւ նրա ընդգրկած բնագավառներում միջազգային համագործակցությունը խրախուսելու նպատակով.

- a) Մասնագիտացված հաստատությունները, Միավորված ազգերի կազմակերպության Մանկական հիմնադրամը եւ Միավորված ազգերի կազմակերպության այլ մարմիններ իրավունք ունեն ներկայացված լինելու սույն Կոնվենցիայի այն դրույթների իրականացման վերաբերյալ հարցերի քննարկման ժամանակ, որոնք մտնում են նրանց լիազորությունների ոլորտի մեջ: Կոմիտեն կարող է առաջարկել Միավորված ազգերի կազմակերպության մասնագիտացված հաստատություններին, Մանկական հիմնադրամին եւ այլ իրավասու մարմինների, երբ ինքը դա նպատակահարմար կհամարի, ներկայացնել փորձագետների եզրակացություն Կոնվենցիայի իրականացման այն բնագավառների վերաբերյալ, որոնք մտնում են նրանց համապատասխան լիազորությունների ոլորտի մեջ: Կոմիտեն կարող է առաջարկել Միավորված ազգերի կազմակերպության մասնագիտացված հաստատություններին, Մանկական հիմնադրամին եւ Միավորված ազգերի կազմակերպության այլ մարմինների՝ ներկայացնել զեկույցագրեր սույն Կոնվենցիայի իրականացման այն բնագավառների մասին, որոնք մտնում են նրանց լիազորությունների ոլորտի մեջ,

- b) Կոմիտեն, երբ նպատակահարմար է համարում, Միա-

վորված ազգերի կազմակերպության մասնագիտացված հաստատություններին, Մանկական հիմնադրամին եւ այլ իրավասու մարմիններին է փոխանցում մասնակից պետությունների ցանկացած զեկույց, որում պարունակվում է տեխնիկական խորհրդատվության կամ օգնության խնդրանք կամ նշվում է նման կարիքի մասին, ինչպես նաեւ այդ խնդրանքների կամ նշումների վերաբերյալ Կոմիտեի դիտողություններն ու առաջարկությունները, եթե կան այդպիսիք,

- c) Կոմիտեն կարող է Գլխավոր ասամբլեային առաջարկել, որպեսզի վերջինս Գլխավոր քարտուղարից պահանջի իր անունից կատարել հետազոտություններ երեխայի իրավունքներին վերաբերող առանձին հարցերով,
- d) Կոմիտեն կարող է կատարել առաջարկություններ եւ ընդունել ընդհանուր հանձնարարականներ սույն Կոնվենցիայի 44-րդ եւ 45-րդ հոդվածների համաձայն ստացած տեղեկատվության հիման վրա: Նման առաջարկություններն ու հանձնարարականները փոխանցվում են ցանկացած շահագրգիռ մասնակից պետության եւ հաղորդվում են Գլխավոր ասամբլեային՝ մասնակից պետության դիտողությունների հետ միասին, եթե, այդպիսիք կան:

ՄԱՍ III

Հոդված 46

Սույն Կոնվենցիան բաց է բոլոր պետությունների ստորագրման համար:

Հոդված 47

Սույն Կոնվենցիան ենթակա է վավերացման: Վավերագրերն ի պահ են հանձնվում Սիավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:

Հոդված 48

Սույն Կոնվենցիան բաց է ցանկացած պետության միանալու համար:

Միանալու մասին փաստաթղթերն ի պահ են հանձնվում Սիավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:

Հոդված 49

1. Սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում Սիավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին քսաներորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց հետո երեսուն օր անց:
2. Զսաներորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց հետո սույն Կոնվենցիան վավերացրած կամ դրան միացած յուրաքանչյուր պետության համար սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում այդ պետության կողմից իր վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց հետո երեսուներորդ օրը:

Հոդված 50

1. Ցանկացած մասնակից պետություն կարող է առաջար-

կել փոփոխություններ եւ լրացումներ եւ այն ներկայացնել Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին: Գլխավոր քարտուղարն այնուհետեւ առաջարկած փոփոխություններն ու լրացումներն ուղարկում է մասնակից պետություններին՝ խընդրելով նշել՝ արտահայտվում են արդյոք նրանք այդ առաջարկությունը քննարկելու եւ այդ առթիվ քվեարկություն անցկացնելու նպատակով մասնակից պետությունների կոնֆերանս հրավիրելու օգտին: Եթե դրանից հետո չորս ամսվա ընթացքում մասնակից պետությունների առնվազն մեկ երրորդն արտահայտվում է հօգուտ մնալ կոնֆերանսի, Գլխավոր քարտուղարը Միավորված ազգերի կազմակերպության հովանու ներքո հրավիրում է այդ կոնֆերանսը: Կոնֆերանսին ներկա գտնված եւ քվեարկությանը մասնակցած պետությունների մեծամասնության կողմից ընդունված ցանկացած փոփոխություն եւ լրացում ներկայացվում է Գլխավոր ասամբլեայի հաստատմանը:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետի համաձայն ընդունված փոփոխությունը եւ լրացումն ուժի մեջ են մտնում Միավորված ազգերի կազմակերպության կողմից հաստատվելու եւ մասնակից պետությունների երկու երրորդի կողմից ընդունվելու դեպքում:
3. Ուժի մեջ մտնելուց հետո փոփոխությունն ու լրացումը սլարտադիր է դառնում այն մասնակից պետությունների համար, որոնք ընդունել են այն, իսկ մյուս մասնակից պետությունների համար սլարտադիր են մնում սույն Կոնվենցիայի դրույթները եւ նախորդ այն բոլոր փոփոխություններն ու լրացումները, որ իրենք ընդունել են:

Հոդված 51

1. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարն ստանում է բոլոր պետություններին է ուղարկում վավերացման կամ միանալու ժամանակ պետությունների կատարած վերապահումների տեքստը:
2. Սույն Կոնվենցիայի նախատեսներին ու խնդիրներին անհամատեղելի վերապահումներ չեն թույլատրվում:
3. Վերապահումները կարող են հանվել ցանկացած ժամանակ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ուղղված ծանուցագրի միջոցով, որն այնուհետև այդ մասին հայտնում է բոլոր պետություններին: Այդպիսի ծանուցագիրն ուժի մեջ է մտնում Գլխավոր քարտուղարի կողմից այն ստանալու օրը:

Հոդված 52

Ցանկացած մասնակից պետություն կարող է չեղյալ հայտարարել սույն Կոնվենցիան՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին գրավոր ծանուցելու միջոցով: Չեղյալ հայտարարելն ուժի մեջ է մտնում Գլխավոր քարտուղարի կողմից այդ մասին ծանուցագիր ստանալուց հետո մեկ տարի անց:

Հոդված 53

Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը նշանակվում է սույն Կոնվենցիայի ավանդապահ:

Հոդված 54

Սույն Կոնվենցիայի բնագիրը, որի անգլերեն, իսպաներեն, չինարեն, ռուսերեն եւ ֆրանսերեն տեքստերը հավասարաթեք են, ի պահ է հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:

Ի հավաստումն որի՝ ներքոստորագրյալ լիազոր ներկայացուցիչներն իրենց կառավարությունների կողմից պատշաճորեն եւ համապատասխան կերպով լիազորված լինելով՝ ստորագրեցին սույն Կոնվենցիան:

ԿՈՆՎԵՆՑԻԱ
ԽՈՇՏԱՆԳՈՒՄՆԵՐԻ
ԵՎ ԱՅԼ ԴԱԺԱՆ,
ԱՆՄԱՐԴԿԱՅԻՆ
ԿԱՄ ՆՎԱՍՏԱՑՆՈՂ
ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔԻ
ՈՒ ՊԱՏԺԻ ԴԵՄ

(10 դեկտեմբերի, 1984 թ.)

Սույն Կոնվենցիայի մասնակից պետությունները,

հաշվի առնելով, որ, Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությամբ հռչակված սկզբունքների համաձայն, մարդկության ընտանիքի բոլոր անդամների հավասար ու անօտարելի իրավունքների ճանաչումն ազատության, արդարության աշխարհում խաղաղության հիմքն է,

ընդունելով, որ այդ իրավունքները բխում են մարդկային անհատականությանը ներհատուկ արժանապատվությունից,

հաշվի առնելով Կանոնադրությամբ, մասնավորապես 55-րդ հոդվածով պետությունների ստանձնած պարտավորությունը՝ աջակցել մարդու հիմնարար իրավունքների եւ ազատությունների համընդհանուր հարգմանն ու պահպանմանը,

հաշվի առնելով Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 5-րդ հոդվածն ու Քաղաքացիական եւ քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրի 7-րդ հոդվածը, որոնք երկուսն էլ նախատեսում են, որ ոչ ոք չպետք է ենթարկվի խոշտանգումների ու դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի,

հաշվի առնելով նաեւ 1975 թ. դեկտեմբերի 9-ին Գլխավոր ասամբլեայի կողմից ընդունված Խոշտանգումների եւ այլ դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի ենթարկվելուց բոլոր անձանց

պաշտպանության մասին հռչակագիրը,

Կամենալով խոշտանգումների եւ այլ դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի դեմ պայքարը ողջ աշխարհում դարձնել ավելի արդյունավետ,

համաձայնեցին ներքոհիշյալի շուրջ.

ՄԱՍ I

Հոդված 1

1. Սույն Կոնվենցիայի նպատակների համար «խոշտամգում» հասկացությունը նշանակում է ցանկացած գործողություն, որով որեւէ անձի դիտավորությամբ սլատառվում է մարմնական կամ մտավոր ուժեղ ցավ կատառաւանք՝ նրանից կամ երրորդ անձից տեղեկութիւններ կամ խոստովանություն կորզելու, այն գործողության համար սլատառվելու, որը կատարել կամ կատարման մեջ կասկածվում է նա կամ երրորդ անձը կամ նրան կամ երրորդ անձին վախեցնելու կամ հարկադրելու նպատակով, կամ ցանկացած տեսակի խլրտրականության վրա հիմնված ցանկացած սլատառառով երբ նման ցավը կամ տառաւանքը սլատառառվում սլետական սլաշտոնյայի կամ սլաշտոնաւես հանդէս եկող այլ անձի կողմից կամ նրանց դրդմամբ կամ համաձայնությամբ: Սա չի ներառում այն ցավն ու տառաւանքը, որոնք բխում են օրինական սլատառամիջոցներից միայն կամ հատուկ են դրանց:
2. Սույն հոդվածը չի խոչընդոտում միջազգային որեւէ փաստաթղթի կամ ներսլետական օրենսդրության, որոնք բովանդակում են կամ կարող են բովանդակել սլալելի լայն կիրառման դրույթներ:

Հոդված 2

1. Յուրաքանչյուր մասնակից սլետություն ձեռնարկում օրենսդրական, վարչական, դատական կամ այլ արդյունաւես միջոցներ՝ իր իրավագորության ներքգտնվող ցանկացած տարածքում խոշտամգումներդեւլքերը կանխելու համար:
2. Ոչ մի բացառիկ հանգամանք, ինչսլիսին էլ այն լինի

սլատերագմական դրություն կամ սլատերագմի վտանգ, ներքին քաղաքական անկայունություն կամ ցանկացած այլ արտակարգ իրավիճակ, չի կարող վկայակոչվել որպես խոշտանգումների արդարացում:

3. Վերադաս պետի կամ սլետական իշխանության հրամանը չի կարող վկայակոչվել որպես խոշտանգումների արդարացում:

Հոդված 3

1. Ոչ մի մասնակից սլետություն չպետք է որեւէ անձի արտաքսի, վերադարձնի (“refouler”) կամ հանձնի մեկ այլ սլետության, եթե լուրջ հիմքեր կան ենթադրելու, որ նրան կարող է սսլառնալ խոշտանգումների ենթարկվելու վտանգ:
2. Նման հիմքերի առկայությունը որոշելու նսլատակով իրավասու իշխանությունները նկատի են առնում գործին առնչվող բոլոր հանգամանքները, ներառյալ, համասլատասխան դեսլքերում, տվյալ սլետությունում մարդու իրավունքների կոսլիտ, աղաղակող զանգվածային խախտումների գոյությունը:

Հոդված 4

1. Յուրաքանչյուր մասնակից սլետություն սսլահովում է, որ խոշտանգման բոլոր գործողություններն իր քրեական օրենսդրությանը համասլատասխան քննության առնվեն որսլես հանցագործություններ: Նույնը վերաբերում է խոշտանգման ենթարկելու փորձին, ինչսլես նաեւ ցանկացած անձի այն գործողություններին, որոնք ներկայանում են որսլես մասնակցություն կամ գործակցություն խոշտանգմանը:
2. Յուրաքանչյուր մասնակից սլետություն այս հանցագործությունների համար սահմանում է համասլատասխան սլատիժներ՝ հաշվի առնելով դրանց ծանր բնույթը:

Հոդված 5

1. Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն ձեռնարկում է այնպիսի միջոցներ, որոնք կարող են անհրաժեշտ լինել 4-րդ հոդվածում նշված հանցագործությունների նկատմամբ իր իրավագործությունը հետեւյալ դեպքերում հաստատելու համար.
 - (a) երբ հանցագործությունները կատարվել են նրա իրավագործության ներքո գտնվող ցանկացած տարածքում կամ տվյալ պետությունում գրանցված ծովային կամ օդային նավի վրա,
 - (b) երբ ենթադրյալ հանցագործը տվյալ պետության քաղաքացի է,
 - (c) երբ զոհը տվյալ պետության քաղաքացի է, եթե տվյալ պետությունը նպատակահարմար է գտնում դա:
2. Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն համանման կերպով ձեռնարկում է այնպիսի միջոցներ, որոնք կարող են անհրաժեշտ լինել իր իրավագործությունը նման հանցագործությունների նկատմամբ որոշելու համար այն դեպքերում, երբ ենթադրյալ հանցագործը գտնվում է իր իրավագործությանը ենթակա ցանկացած տարածքում, այդ պետությունը 8-րդ հոդվածին համապատասխան չի հանձնում նրան սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված պետություններից որեւէ մեկին:
3. Սույն Կոնվենցիան չի բացառում ներպետական օրենսդրությանը համապատասխան ցանկացած քրեական իրավագործության իրականացում:

Հոդված 6

1. Ցանկացած մասնակից պետություն, որի տարածքում գտնվում է 4-րդ հոդվածում նշված հանցագործություն-

ներից որեւէ մեկի կատարման մեջ կասկածվող անձը, առկա տեղեկատվությունը քննության առնելուց հետո համոզվելով, որ հանգամանքներն այդ են պահանջում, կալանավորում է նրան կամ ձեռնարկում նրա ներկայությունն ապահովող իրավական այլ միջոցներ: Կալանքը կամ մամանօրինակ միջոցառումներն իրականացվում են տվյալ պետության օրենսդրությանը համապատասխան, սակայն կարող են տեւել միայն այնքան ժամանակ, որքան անհրաժեշտ է քրեադատավարական կամ հանձնման գործողություններ ձեռնարկելու համար:

2. Այդ պետությունն անհապաղ կատարում է փաստերի նախնական քննություն:
3. Սույն հոդվածի 1-ին կետի հիման վրա կալանքի տակ գտնվող ցանկացած անձի ցույց է տրվում աջակցություն՝ անհապաղ կապ հաստատելու այն պետության մոտակա համապատասխան ներկայացուցչի հետ, որի քաղաքացին է ինքը, կամ, եթե քաղաքացիություն չունեցող անձ է, այն պետության ներկայացուցչի հետ, որտեղ նա սովորաբար բնակվում է:
4. Երբ պետությունը, սույն հոդվածին համապատասխան, կալանավորում է որեւէ անձի, ապա 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում նշված պետություններին անհապաղ տեղեկացնում է այդ անձի կալանավորման այն հանգամանքների մասին, որոնք հիմք են ծառայել նրան կալանքի վերցնելու համար: Սույն հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված՝ նախնական հետաքննություն անցկացնող պետությունն իր ստացած տվյալների մասին անմիջապես հայտնում է վերոհիշյալ պետություններին եւ մատնանշում, թե մտադիր է արդյոք իրականացնել իր իրավագործությունը:

Հոդված 7

1. Մասնակից պետությունը, որի իրավագործությանը ենթակա տարածքում հայտնաբերվել է 4-րդ հոդվածում նշված հանցագործություններից որեւէ մեկի կատարման մեջ կասկածվող անձը, 5-րդ հոդվածում նշված դեպքերում, եթե չի հանձնում նրան, տվյալ գործը հետապնդման նպատակով հանձնում է իր իրավասու մարմիններին:
2. Այս մարմիններն իրենց որոշումը կայացնում են նույն կարգով, ինչ լուրջ բնույթի ցանկացած սովորական հանցագործության դեպքում՝ այդ պետության օրենսդրության համաձայն: 5-րդ հոդվածի 2-րդ կետում թվարկված դեպքերում հետապնդման դատապարտման համար անհրաժեշտ ապացույցներին ներկայացվող սլահանջները ոչ մի դեպքում չսխալվում է լինեն սլահաս խիստ, քան նրանք, որոնք կիրառվում են 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում նշված դեպքերում:
3. Ցանկացած անձի համար, որի նկատմամբ քննություն է կատարվում՝ կապված 4-րդ հոդվածում նշված հանցագործություններից որեւէ մեկի հետ, երաշխավորվում է արդարացի վերաբերմունք՝ դատավարության բոլոր փուլերում:

Հոդված 8

1. 4-րդ հոդվածում նշված հանցագործությունները, որպես հանձնման հանգեցնող հանցագործություններ, ենթակա են ներառման մասնակից պետությունների միջեւ հանձնման մասին գոյություն ունեցող ցանկացած պայմանագրի մեջ: Մասնակից պետությունները պարտավորվում են նման հանցագործությունները, որպես հանձնման հանգեցնող հանցագործություններ, ներառել իրենց միջեւ կնքվող հանձնման մասին ցանկացած պայմանագրում:

2. Եթե մասնակից պետությունը, որը հանձնումը պայմանավորում է պայմանագրի առկայությամբ, մեկ այլ մասնակից պետությունից, որի հետ չունի հանձնման մասին պայմանագիր, ստանում է հանձնման խընդրանք, նա կարող է սույն Կոնվենցիան դիտել որպես այդպիսի հանցագործությունների դեպքում հանձնման իրավական հիմք: Հանձնումն իրականացվում է խընդրանքն ստացած պետության օրենսդրությամբ նախատեսված այլ պայմաններին համապատասխան:
3. Մասնակից պետությունները, որոնք հանձնումը չեն պայմանավորում պայմանագրի առկայությամբ, իրենց միջև հարաբերություններում նման հանցագործությունները դիտում են որպես հանձնման հանգեցնող հանցագործություններ՝ խնդրանքն ստացող պետության օրենսդրությամբ նախատեսված պայմաններին համապատասխան:
4. Նման հանցագործությունները մասնակից պետությունների միջև հանձնման նպատակով դիտվում են այնպես, ինչպես, եթե դրանք կատարված լինեին ոչ միայն իրենց կատարման վայրում, այլ այն պետությունների տարածքներում, որոնք իրենց իրավագործությունը պետք է հաստատեն 5-րդ հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան:

Հոդված 9

1. Մասնակից պետությունները 4-րդ հոդվածում նշված հանցագործություններից որեւէ մեկի առնչությամբ իրականացվող քրեական դատավարության կապակցությամբ միմյանց տրամադրում են առավել լայն աջակցություն, ներառյալ իրենց տրամադրության ներքո եղած, դատավարության համար անհրաժեշտ բոլոր ապացույցների տրամադրումը:

2. Մասնակից պետությունները սույն հոդվածի 1-ին կետի համաձայն իրենց պարտավորությունները կատարում են փոխադարձ իրավական օգնության մասին ցանկացած պայմանագրին համապատասխան, որ կարող է կնքված լինել նրանց միջեւ:

Հոդված 10

1. Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն ապահովում է, որպեսզի խոշտանգումների արգելմանը վերաբերող ուսումնական նյութերն ու տեղեկատվությունն ամբողջովին ընդգրկվեն իրավակիրառող մարմինների՝ քաղաքացիական քեռագմական, բժշկական աշխատակազմերի, պետական ծառայողների եւ այլոց վերապատրաստման ծրագրերում, ովքեր կարող են ներգրավված լինել ձերբակալության, կալանավորման կամ բանտարկության ցանկացած ձեւի ենթարկված անձանց կալանքի տակ պահելու, հարցաքննելու կամ նրանց հետ վարվեցողության մեջ:
2. Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն այս արգելքը ներառում է ցանկացած այդպիսի անձի պարտականություններին ու գործառնություններին վերաբերող կանոնների կամ հրահանգների մեջ:

Հոդված 11

Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն պարբերաբար վերանայում է հարցաքննության կանոնները, հրահանգները, մեթոդներն ու պրակտիկան, ինչպես նաեւ իր իրավագործության ներքո գտնվող ցանկացած տարածքում ցանկացած ծով ձերբակալման, կալանավորման կամ բանտարկության ենթարկված անձին կալանքի տակ պահելու կամ նրա հետ վարվելու պայմանները:

Հոդված 12

Յուրաքանչյուր մասնակից պետությունն ապահովում է, որպեսզի իր իրավասու մարմիններն անհապաղ անաչառ հետաքննություն անցկացնեն, երբ բավարար հիմք կա ենթադրելու, որ խոշտանգումը կիրառվել է իր իրավագործության ներքո գտնվող ցանկացած տարածքում:

Հոդված 13

Յուրաքանչյուր մասնակից պետությունն ապահովում է, որ ցանկացած անձ, ով պնդում է, թե ինքն այդ պետության իրավագործության ներքո գտնվող ցանկացած տարածքում ենթարկվել է խոշտանգումների, ունենա տվյալ պետության իրավասու մարմիններին բողոք ներկայացնելու եւ նրանց կողմից իր գործի անհապաղ ու անաչառ քննության իրավունք: Չեռնարկվում են միջոցներ՝ ապահովելու համար հայցվորի վկաների պաշտպանությունն ընդդեմ վատ վերաբերմունքի կամ ահաբեկման՝ որպես նրա բողոքի կամ վկայության հետևանքի:

Հոդված 14

1. Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն իր իրավական համակարգում ապահովում է, որպեսզի խոշտանգումների գոհը փոխհատուցում ստանա եւ հարկադրանքի միջոցով ապահովվող արդարացի համարժեք փոխհատուցման իրավունք ունենա, ներառյալ հնարավորինս լիակատար արդարացման (ռեաբիլիտացման) միջոցները: Խոշտանգումների պատճառով զոհի մահվան դեպքում փոխհատուցման իրավունքը վերապահվում է նրա խնամամոռուներին:
2. Սույն հոդվածում ոչինչ չի շոշափում զոհի կամ այլոց փոխհատուցման ցանկացած իրավունք, որը կարող է

գոյություն ունենալ ներպետական օրենսդրության համաձայն:

Հոդված 15

Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն ապահովում է, որպեսզի ցանկացած վկայություն, որ տրվել է խոշտանգման արդյունքում, ցանկացած դատավարության ընթացքում չվկայակոչվի որպես ապացույց, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ վկայությունն օգտագործվում է ընդդեմ խոշտանգում կատարելու մեջ մեղադրվող անձի՝ որպես ապացույց, որ այդ վկայությունը տրվել է:

Հոդված 16

1. Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն պարտավորվում է իր իրավագործության ներքո գտնվող ցանկացած տարածքում կանխել դաժան, անմարդկային եւ նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի մյուս ձեւերը, որոնք չեն դասվում 1-ին հոդվածում որպես խոշտանգում սահմանվածների շարքը, երբ այդպիսի գործողությունները կատարվում են պետական պաշտոնյայի կամ պաշտոնապես հանդես եկող մեկ այլ անձի կողմից, կամ նրանց հրահրմամբ, կամ նրանց գիտությամբ կամ լուռ համաձայնությամբ: Մասնավորապես, 10, 11, 12 13-րդ հոդվածներում նշված պարտավորությունները կիրառվում են՝ խոշտանգման մասին հիշատակությունը փոխարինելով դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի այլ ձեւերի մասին հիշատակմամբ:

2. Սույն Կոնվենցիայի դրույթները չեն խոչընդոտում ցանկացած այլ միջազգային փաստաթղթի կամ ներպետական օրենսդրության դրույթներին, որոնք արգելում են դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքն ու պատիժը, կամ վերաբերում են հանձնմանը կամ արտաքսմանը:

ՄԱՍ II

Հոդված 17

1. Ստեղծվում է Խոշտանգումների դեմ կոմիտե (այսուհետ՝ Կոմիտե), որն իրականացնում է ստորեւ նախատեսված գործառույթները: Կոմիտեն կազմված է 10 փորձագետից, որոնք ունեն բարոյական բարձր նկարագիր եւ ճանաչված իրազեկություն մարդու իրավունքների բնագավառում. նրանք հանդես են գալիս անձնապես: Փորձագետներին ընտրում են մասնակից պետությունները, ընդ որում հաշվի է առնվում աշխարհագրական արդարացի բաշխումը եւ իրավաբանական աշխատանքի փորձ ունեցող մի քանի անձանց մասնակցության նպատակահարմարությունը:
2. Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են զաղտնի քվեարկությամբ, մասնակից պետությունների առաջադրած անձանց ցուցակից: Յուրաքանչյուր մասնակից պետություն իր քաղաքացիների թվից կարող է առաջադրել մեկ թեկնածու: Մասնակից պետությունները հաշվի են առնում այն անձանց առաջադրման նպատակահարմարությունը, ովքեր անդամակցում են Քաղաքացիական եւ քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրի համաձայն ստեղծված Մարդու իրավունքների կոմիտեին եւ ովքեր ցանկություն են հայտնում աշխատել Կոմիտեում:
3. Կոմիտեի անդամների ընտրություններն անցկացվում են մասնակից պետությունների՝ երկու տարին մեկ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարի հրավիրած նիստերում: Այդ նիստերում, որտեղ քվորում է կազմում մասնակից պետությունների երկու երրորդը, Կոմիտեում ընտրված անդամներ են համարվում Կոնվենցիայի՝ ներկա քվեարկությամբ

մասնակցող մասնակից պետությունների ներկայացուցիչների ամենաշատ ձայները եւ ձայների բացարձակ մեծամասնությունն ստացած թեկնածուները:

4. Առաջին ընտրություններն անցկացվում են ոչ ուշ, քան սույն Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու օրվանից վեց ամիս հետո: Հերթական ընտրությունների օրվանից առնվազն չորս ամիս առաջ Սիավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը մասնակից պետություններին է ուղարկում նամակ՝ առաջարկելով եռամսյա ժամկետում ներկայացնել իրենց թեկնածուներին: Գլխավոր քարտուղարն այբբենական կարգով կազմում է այս կերպ առաջադրված անձանց ցուցակ՝ նշելով նրանց առաջադրած մասնակից պետություններին, այդ ցուցակը ներկայացնում է վերջիններիս:
5. Կոմիտեի անդամներն ընտրվում են չորսամյա ժամկետով: Կրկին առաջադրվելու դեպքում նրանք ունեն վերընտրության իրավունք: Սակայն առաջին ընտրություններում ընտրված հինգ անդամի լիազորությունների ժամկետը լրանում է երկրորդ տարվա վերջին. առաջին ընտրություններից անմիջապես հետո այդ հինգ անդամների անունները որոշում է սույն հոդվածի 3-րդ կետում նշված նիստի նախագահողը՝ վիճակահանությամբ:
6. Կոմիտեի անդամի մահվան կամ պաշտոնաթողության դեպքում կամ եթե ցանկացած այլ պատճառով նա այլևս Կոմիտեում չի կարող իրականացնել իր պարտականությունները, նրա թեկնածությունն առաջադրած մասնակից պետությունը, մասնակից պետությունների մեծամասնության հաստատմամբ, իր քաղաքացիների թվից նշանակում է մեկ այլ փորձագետի՝ մնացած ժամկետի համար: Թեկնածությունը համարվում է

հաստատված, եթե մասնակից պետությունների կեսը կամ ավելին առաջարկվող նշանակման մասին Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարի տեղեկացնելուց հետո վեց շաբաթվա ընթացքում բացասական պատասխան չի տալիս:

7. Մասնակից պետությունները հոգում են Կոմիտեի անդամների ծախսերը Կոմիտեում իրենց պարտականությունները կատարելու ընթացքում:

Հոդված 18

1. Կոմիտեն ընտրում է իր պաշտոնատար անձանց՝ երկամյա ժամկետով: Նրանք կարող են վերընտրվել:
2. Կոմիտեն սահմանում է իր ընթացակարգի կանոնները, բայց այդ կանոնները, մասնավորապես, նախատեսում են, որ.

(a) քվորում կազմում են վեց անդամներ,

(b) Կոմիտեի որոշումներն ընդունվում են ներկա գտնվող անդամների ձայների մեծամասնությամբ:

3. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարն ապահովում է անհրաժեշտ աշխատակազմ եւ պայմաններ՝ Կոմիտեի գործառույթները սույն Կոնվենցիային համապատասխան արդյունավետորեն իրականացնելու համար:

4. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը գումարում է Կոմիտեի առաջին նիստը: Իր առաջին նիստից հետո Կոմիտեն հավաքվում է իր ընթացակարգով նախատեսված հաճախականությամբ:

5. Մասնակից պետությունները հոգում են մասնակից պետությունների ու Կոմիտեի նիստերի հետ կապված

ծախսերը, ներառյալ՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության այնպիսի ցանկացած ծախսերի փոխհատուցումը, ինչպիսիք են՝ սույն հոդվածի 3-րդ կետին համապատասխան Միավորված ազգերի կազմակերպության կողմից ապահովվող աշխատակազմի ու սլայմանների համար կատարվող ծախսերը:

Հոդված 19

1. Մասնակից պետությունները համապատասխան մասնակից պետության համար սույն Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու օրվանից հետո մեկ տարվա ընթացքում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարի միջոցով Կոմիտեին ներկայացնում են զեկույցներ այն միջոցառումների մասին, որոնք իրենք ձեռնարկել են սույն Կոնվենցիայով ստանձնած պարտավորությունները կյանքի կոչելու համար: Հետագայում մասնակից պետությունները չորս տարին մեկ անգամ ներկայացնում են լրացուցիչ զեկույցներ ցանկացած նոր միջոցառման մասին եւ այլ զեկույցներ, որոնք կարող է սլահանջել Կոմիտեն:
2. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարն այդ զեկույցներն ուղարկում է բոլոր մասնակից պետություններին:
3. Յուրաքանչյուր զեկույց քննարկվում է Կոմիտեի կողմից, որը կարող է զեկույցի վերաբերյալ անել ընդհանուր բնույթի այնպիսի ղիտողություններ, որոնք ինքը նպատակահարմար կգտնի, եւ դրանք ուղարկել համապատասխան մասնակից պետությանը: Տվյալ մասնակից պետությունն ի սլատասխան կարող է Կոմիտեին ներկայացնել ցանկացած ղիտողություն, որն ինքը տեղին կհամարի:
4. Կոմիտեն իր հայեցողությամբ կարող է որոշել 24-րդ

հողվածին համապատասխան կազմված իր տարեկան զեկույցում ընդգրկել սույն հողվածի 3-րդ կետի համաձայն իր կատարած ցանկացած դիտողություն՝ վերջինիս վերաբերյալ շահագրգիռ մասնակից պետությունից ստացած դիտողությունների հետ միասին: Կոմիտեն կարող է ընդգրկել նաև սույն հողվածի 1-ին կետի հիման վրա ներկայացված զեկույցի պատճենը, եթե այդ մասին խնդրում է շահագրգիռ մասնակից պետությունը:

Հոդված 20

1. Եթե Կոմիտեն ստանում է վստահելի տեղեկատվություն, որը, նրա կարծիքով, պարունակում է հիմնավորված ցուցումներ, թե մասնակից պետություններից որեւէ մեկի տարածքում կանոնավոր կերպով կիրառվում են խոշտանգումներ, ապա նա տվյալ մասնակից պետությանն առաջարկում է համագործակցել այդ տեղեկատվության քննարկման հարցում եւ այդ նպատակով ներկայացնել իր դիտողությունները տվյալ տեղեկատվության վերաբերյալ:
2. Հաշվի առնելով բոլոր դիտողությունները, որոնք կարող է ներկայացնել համապատասխան մասնակից պետությունը, ինչպես նաև գործին առնչվող առկա ցանկացած տեղեկատվություն, Կոմիտեն կարող է, եթե նպատակահարմար է համարում, նշանակել իր մեկ կամ մի քանի անդամի՝ անցկացնելու խորհրդապահական քննություն եւ անհապաղ Կոմիտեին ներկայացնելու համապատասխան զեկուցագիր:
3. Եթե սույն հողվածի 2-րդ կետի համաձայն անցկացվում է քննություն, Կոմիտեն ձգտում է համագործակցել համապատասխան մասնակից պետության հետ: Նման հետաքննությունը, տվյալ մասնակից պետության հա-

մաճայնությամբ, կարող է ներառել նաեւ այցելություն այդ պետության տարածք:

4. Կոմիտեի անդամի կամ անդամների կողմից սույն հոդվածի 2-րդ կետին համապատասխան ներկայացված եզրակացությունների քննարկումից հետո Կոմիտեն այդ եզրակացություններն ուղարկում է համապատասխան մասնակից պետությանը ցանկացած դիտողության կամ առաջարկության հետ միասին, որոնք նպատակահարմար են համարվում տվյալ իրավիճակում:
5. Կոմիտեի՝ սույն հոդվածի 1-4-րդ կետերում նշված ողջ ընթացակարգը խորհրդասլահական է, նրա բոլոր փուլերում պետք է ձգտել համագործակցել մասնակից պետության հետ: 2-րդ կետին համապատասխան անցկացված հետաքննության կապակցությամբ մնան ընթացակարգի ավարտից հետո Կոմիտեն կարող է, համապատասխան մասնակից պետության հետ խորհրդակցելուց հետո, որոշել այդ ընթացակարգի արդյունքների մասին եւ համառոտ հաշվետվությունն ընդգրկել 24-րդ հոդվածին համապատասխան կազմված իր ամենամյա զեկույցում:

Հոդված 21

1. Սույն Կոնվենցիայի մասնակից յուրաքանչյուր պետություն, սույն հոդվածին համապատասխան, ցանկացած ժամանակ կարող է հայտարարել, թե ինքը ճանաչում է Կոմիտեի՝ այնպիսի հաղորդումներ ստանալու եւ քննության առնելու իրավասությունը, որոնք վերաբերում են այդ մասնակից պետության հայտարարությանն այն մասին, թե մեկ այլ մասնակից պետություն չի կատարում սույն Կոնվենցիայով ստանձնած իր սլարտավորությունները: Նման հաղորդումները կարող են սույն հոդվածում շարադրված ընթացակարգերին համապատասխան ընդունվել եւ քննարկվել միայն այն

դեպքում, եթե ներկայացվել են այն մասնակից պետության կողմից, որն իր առնչությամբ հայտարարել է Կոմիտեի այդ իրավասությունը ճանաչելու մասին: Կոմիտեն սույն հոդվածի համաձայն չի քննարկում որևէ հաղորդում, եթե դա վերաբերում է մնացած հայտարարություն չկատարած մասնակից պետությանը: Սույն հոդվածի համաձայն ստացված հաղորդումները քննարկվում են հետյալ ընթացակարգով.

- (a) եթե որևէ մասնակից պետություն գտնում է, որ մեկ այլ մասնակից պետություն չի կատարում սույն Կոմիտեի այլ դրույթները, ապա նա կարող է, գրավոր հաղորդմամբ, տվյալ հարցի մասին տեղեկացնել այլ մասնակից պետությանը: Հաղորդումն ստացած պետությունն այն ստանալուց հետո երեք ամսվա ընթացքում հաղորդումն ուղարկած պետությանը ներկայացնում է այդ հարցի սլարգաբանմամբ գրավոր բացատրություն կամ որևէ այլ հայտարարություն, որը, որքան հնարավոր է ու նպատակահարմար, ներառում է տվյալ հարցի առնչությամբ ձեռնարկված, ձեռնարկվող կամ ձեռնարկվելիք ներալետական ընթացակարգերը եւ սլաշտալանության միջոցները,
- (b) եթե հաղորդումն ստացող պետության կողմից նախնական հաղորդումն ստանալուց հետո վեց ամսվա ընթացքում հարցը չի կարգավորվում ի բավարարումն երկու շահագրգիռ մասնակից պետությունների, նրանցից յուրաքանչյուրն իրավունք ունի հարցը ներկայացնել Կոմիտե՝ վերջինիս մյուս պետությանը ծանուցելու միջոցով,
- (c) Կոմիտեն սույն հոդվածի համաձայն իրեն հանձնված հարցը քննարկում է միայն այն բանից հետո, երբ համոզվում է, որ տվյալ հարցի կապակցությամբ կիրառվել եւ սլաշտվել են ներալետական սլաշտալանության բոլոր միջոցները՝ միջազգային իրավունքի համընդհա-

նուր ճանաչում գտած սկզբունքներին համապատասխան: Այս կանոնը չի գործում այն դեպքում, երբ սլաշտապանության միջոցների կիրառումն անհիմն կերպով ձգձգվում է կամ հազիվ թե արդյունավետ լինի սույն Կոնվենցիայի խախտման գոհ հանդիսացող անձի համար,

- (d) սույն հոդվածի համաձայն հաղորդումները քննարկելիս Կոմիտեն գումարում է փակ նիստեր,
- (e) պահպանելով (c) ենթակետի դրույթները՝ Կոմիտեն իր բարի ծառայություններն է առաջարկում համապատասխան մասնակից պետություններին՝ սույն Կոնվենցիայով նախատեսված սլաշտապանությունների հարգման հիման վրա հարցի բարիդրացիական լուծման նպատակով: Այս նպատակով, անհրաժեշտության դեպքում, Կոմիտեն կարող է ստեղծել ad hoc համաձայնեցման հանձնաժողով,
- (f) սույն հոդվածի համաձայն իրեն հանձնված ցանկացած հարցի կապակցությամբ Կոմիտեն կարող է դիմել (b) ենթակետում նշված համապատասխան մասնակից պետություններին՝ ներկայացնելու գործին վերաբերող ցանկացած տեղեկատվություն,
- (g) (b) ենթակետում նշված համապատասխան մասնակից պետություններն իրավունք ունեն ներկայացված լինելու Կոմիտեում եւ հարցի քննարկման ժամանակ հանդես գալու բանավոր կամ գրավոր հաղորդումներով,
- (h) Կոմիտեն (b) ենթակետի համաձայն ծանուցում ստանալու օրվանից հետո տասներկու ամսվա ընթացքում ներկայացնում է զեկույց.
- (i) եթե հարցը լուծվում է (e) ենթակետի պայմաններին համապատասխան, ապա Կոմիտեն իր զեկույցում սահմանափակվում է ձեռք բերված փաստերի կարգավորման համառոտ շարադրանքով,

(ii) եթե հարցը (a) ենթակետի պայմաններին համապատասխան չի կարգավորվում, ապա Կոմիտեն իր զեկույցում սահմանափակվում է փաստերի համառոտ շարադրանքով. զեկույցին կցվում են համապատասխան մասնակից պետությունների գրավոր դիմումներն ու բանավոր դիմումների գրառումը: Յուրաքանչյուր հարցի վերաբերյալ զեկույցն ուղարկվում է շահագրգիռ մասնակից պետություններին:

2. Սույն հոդվածի դրույթներն ուժի մեջ են մտնում, երբ Կոմվենցիայի հինգ մասնակից պետություն հայտարարություն են կատարել սույն հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան: Այդպիսի հայտարարությունները մասնակից պետություններն ի պահ են հանձնում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին, որը դրանց պատճեններն ուղարկում է մյուս մասնակից պետություններին: Հայտարարությունը ցանկացած ժամանակ կարող է հետ վերցվել Գլխավոր քարտուղարին ծանուցելու միջոցով: Հայտարարության հետ վերցնելը չի խոչընդոտում քննությանը ցանկացած հարցի, որն սույն հոդվածին համապատասխան արդեն ներկայացված հաղորդման առարկա է. ցանկացած մասնակից պետությունից սույն հոդվածի հիման վրա ոչ մի հետագա հաղորդում չի ընդունվում այն բանից հետո, երբ Գլխավոր քարտուղարն ստացել է հայտարարությունը հետ վերցնելու մասին ծանուցումը, եթե համապատասխան մասնակից պետությունը չի կատարել նոր հայտարարություն:

Հոդված 22

1. Սույն Կոմվենցիայի մասնակից պետությունը կարող է ցանկացած ժամանակ սույն հոդվածին համապատասխան հայտարարել, որ ինքը ճանաչում է Կոմի-

տեղի՝ տվյալ պետության իրավագործության ներքո գտնվող այն անձանցից կամ նրանց անունից հաղորդումներ ստանալու եւ քննարկելու իրավասությունը, ովքեր պնդում են, թե իրենք մասնակից պետության կողմից սույն Կոնվենցիայի դրույթների խախտման գոհ են: Կոմիտեն չի ընդունում որեւէ հաղորդում, եթե դա վերաբերում է նման հայտարարություն չկատարած մասնակից պետությանը:

2. Կոմիտեն չի քննարկում սույն հոդվածի համաձայն ցանկացած հաղորդում, որն անանուն է կամ որը, իր կարծիքով, նման հաղորդումների ներկայացման իրավունքի չարաշահում է կամ անհամատեղելի է սույն Կոնվենցիայի դրույթների հետ:
3. Պահպանելով 2-րդ կետի դրույթները՝ Կոմիտեն սույն հոդվածի համաձայն իրեն ներկայացված ցանկացած հաղորդման մասին տեղեկացնում է սույն Կոնվենցիայի այն մասնակից պետությանը, որը հայտարարություն է կատարել 1-ին կետի համաձայն, մատնանշվում է որպես սույն Կոնվենցիայի որեւէ դրույթ խախտող պետություն: Հաղորդումն ստացող պետությունը վեց ամսվա ընթացքում Կոմիտեին ներկայացնում է գրավոր բացատրություն կամ հարցը պարզաբանող հայտարարություններ, ինչպես նա պաշտպանության միջոցը, որը կարող է կիրառված լինել այդ պետության կողմից:
4. Սույն հոդվածի համաձայն ստացված հաղորդումները Կոմիտեն քննարկում է այն ողջ տեղեկատվության լույսի ներքո, որը նրան ներկայացվել է տվյալ անձի կողմից կամ նրա անունից համապատասխան մասնակից պետության կողմից:
5. Կոմիտեն սույն հոդվածի համաձայն չի քննարկում

որեւէ անձի որեւէ հաղորդում, եթէ չի համոզվում, որ.

(a) նույն հարցը չի քննարկվել եւ չի քննարկվում միջազգային քննության կամ կարգավորման որեւէ այլ ընթացակարգով,

(b) տվյալ անձն սպառել է իրավական պաշտպանության գոյություն ունեցող բոլոր ներքին միջոցները. այս կանոնը չի գործում այն դեպքում, երբ պաշտպանության միջոցների կիրառումն անհիմն կերպով ձգձգվում է կամ հազիվ թէ արդյունավետ լինի սույն Կոնվենցիայի խախտման գրի հանդիսացող անձի համար:

6. Սույն հոդվածի համաձայն հաղորդումներ քննարկելիս Կոմիտեն գումարում է փակ նիստեր:

7. Կոմիտեն իր տեսակետները ներկայացնում է համապատասխան մասնակից պետությանը եւ տվյալ անձին:

8. Սույն հոդվածի դրույթներն ուժի մեջ են մտնում, երբ սույն Կոնվենցիայի հինգ մասնակից պետություն հայտարարություն են կատարել սույն հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան: Նման հայտարարությունները մասնակից պետություններն ի պահ են հանձնում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին, որը դրանց պատճեններն ուղարկում է մյուս մասնակից պետություններին: Հայտարարությունը ցանկացած ժամանակ կարող է հետ վերցվել Գլխավոր քարտուղարին ծանուցելու միջոցով: Հայտարարության հետ վերցնելը չի խոչընդոտում ցանկացած հարցի քննությանը, որը դարձել է սույն հոդվածին համապատասխան արդեն ներկայացված հաղորդման առարկա. որեւէ անձի կողմից կամ նրա անունից ոչ մի հետագա հաղորդում չի ընդունվում այն բանից հետո, երբ Գլխավոր քարտուղարն ստացել է հայտարարու-

թյունը հետ վերցնելու մասին ծանուցումը, եթե համապատասխան մասնակից պետությունը չի կատարել նոր հայտարարություն:

Հոդված 23

Կոմիտեի ad hoc համաձայնեցման հանձնաժողովների անդամները, ովքեր կարող են նշանակվել 21-րդ հոդվածի 1-ին կետի (e) ենթակետի համաձայն, ունեն Միավորված ազգերի կազմակերպության առաքելության փորձագետների արտոնությունների, առավելությունների անձեռնմխելիության իրավունք, ինչպես նախատեսված է Միավորված ազգերի կազմակերպության արտոնությունների անձեռնմխելիության մասին կոնվենցիայի համապատասխան բաժիններում:

Հոդված 24

Կոմիտեն, սույն Կոնվենցիային համապատասխան, մասնակից պետություններին եւ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեային ներկայացնում է իր գործունեության մասին տարեկան զեկույց:

ՄԱՍ III

Հոդված 25

1. Սույն Կոնվենցիան բաց է ստորագրման բոլոր պետությունների համար:
2. Սույն Կոնվենցիան ենթակա է վավերացման: Վավերագրերն ի պահ են հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:

Հոդված 26

Սույն Կոնվենցիան բաց է միանալու բոլոր պետությունների համար: Միանալը կատարվում է միանալու մասին փաստաթուղթը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելու միջոցով:

Հոդված 27

1. Սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում քսաներորդ վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթը Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ի պահ հանձնելուց հետո երեսուներորդ օրը:
2. Յուրաքանչյուր պետության համար, որը սույն Կոնվենցիան վավերացնում կամ նրան միանում է քսաներորդ վավերագրի կամ միանալու մասին փաստաթղթի ի պահ հանձնելուց հետո, սույն Կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում իր վավերագիրը կամ միանալու մասին փաստաթուղթն ի պահ հանձնելուց հետո երեսուներորդ օրը:

Հոդված 28

1. Ցանկացած պետություն սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերացնելիս կամ նրան միանալիս կարող է հայտարարել, որ ինքը չի ճանաչում Կոմիտեի՝ 20-րդ հոդվածով նախատեսված իրավասությունը:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետի համաձայն վերասլախում կատարած ցանկացած մասնակից պետություն կարող է ցանկացած ժամանակ հանել իր վերասլախումը՝ այդ մասին ծանուցելով Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:

Հոդված 29

1. Սույն Կոնվենցիայի մասնակից ցանկացած պետություն կարող է առաջարկել Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ներկայացնելու փոփոխություն ու լրացում: Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարն առաջարկված փոփոխությունն ու լրացումն այնուհետ ուղարկում է մասնակից պետություններին՝ խնդրելով ծանուցել իրեն, թե կողմնակից են արդյոք մասնակից պետությունների խորհրդաժողովի հրավիրմանն այդ առաջարկությունը քննարկելու եւ քվեարկելու նպատակով: Եթե այդպիսի հաղորդում ուղարկելու օրվանից հետո չորս ամսվա ընթացքում մասնակից պետությունների առնվազն մեկ երրորդն արտահայտվում է նման խորհրդաժողովի օգտին, Գլխավոր քարտուղարը հրավիրում է խորհրդաժողով Միավորված ազգերի կազմակերպության հովանու ներքո: Խորհրդաժողովին ներկա քվեարկությանը մասնակցող մասնակից պետությունների մեծամասնության կողմից ընդունված ցանկացած փոփոխություն ու լրացում Գլխավոր քարտուղարը հաստատման է ներկայացնում բոլոր մասնակից պետություններին:
2. Սույն հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան ընդունված փոփոխությունն ու լրացումն ուժի մեջ են մտնում այն բանից հետո, երբ սույն Կոնվենցիայի մասնակից պետությունների երկու երրորդը Միավորված

ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ծանուցում է իրենց սահմանադրական ընթացակարգի համաձայն տվյալ փոփոխությունն ու լրացումն ընդունելու մասին:

- 3 Ուժի մեջ մտնելուց հետո փոփոխություններն ու լրացումները պարտադիր են դառնում այն մասնակից պետությունների համար, որոնք ընդունել են դրանք, իսկ մյուս մասնակից պետությունների համար պարտադիր են մնում սույն Կոնվենցիայի այն դրույթները եւ նախորդ ցանկացած փոփոխություններն ու լրացումները, որոնք իրենք ընդունել են:

Հոդված 30

1. Երկու կամ ավելի մասնակից պետությունների միջեւ սույն Կոնվենցիայի մեկնաբանման կամ կիրառման հետ կապված ցանկացած վեճ, որը չի կարող կարգավորվել բանակցությունների միջոցով, նրանցից մեկի խնդրանքով տրվում է արբիտրաժի: Եթե խնդրանքն արբիտրաժի հանձնելու օրվանից հետո վեց ամսվա ընթացքում կողմերն ի վիճակի չեն համաձայնության գալու արբիտրաժի կազմակերպման հարցում, ցանկացած կողմի խնդրանքով վեճը կարող է փոխանցվել Միջազգային դատարան՝ նրա ստատուտի համաձայն:
2. Յուրաքանչյուր պետություն սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս, վավերացնելիս կամ նրան միանալիս կարող է հայտարարել, որ ինքն իրեն կապված չի համարում սույն հոդվածի 1-ին կետի դրույթներով: Մյուս մասնակից պետությունները եւ կապված չեն լինի սույն հոդվածի առաջին կետի դրույթներով՝ նման վերապահում կատարած ցանկացած մասնակից պետության վերաբերմամբ:
3. Սույն հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն վերապահում

կատարած ցանկացած պետություն ցանկացած ժամանակ կարող է հանել իր վերապահումը՝ այդ մասին ծանուցելով Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:

Հոդված 31

1. Ցանկացած մասնակից պետություն կարող է չեղյալ հայտարարել սույն Կոնվենցիան՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին ուղղված գրավոր ծանուցման միջոցով: Չեղյալ հայտարարելն ուժի մեջ է մտնում Գլխավոր քարտուղարի կողմից ծանուցումն ստանալու օրվանից մեկ տարի անց:
2. Այդպիսի չեղյալ հայտարարումը մասնակից պետությանը չի ազատում սույն Կոնվենցիայով ստանձնած իր պարտավորություններից՝ ցանկացած գործողության կամ անգործության կապակցությամբ, որը տեղի է ունեցել չեղյալ հայտարարման ուժի մեջ մտնելուց առաջ, չեղյալ հայտարարումը ոչ մի դեպքում չի խոչընդոտում այն հարցի քննարկումը շարունակելուն, որը մինչեւ չեղյալ հայտարարման ուժի մեջ մտնելն արդեն քննարկման առարկա էր Կոմիտեում:
3. Որեւէ մասնակից պետության համար չեղյալ հայտարարման ուժի մեջ մտնելուց հետո Կոմիտեն չի սկսում սովյալ պետությանը վերաբերող ցանկացած նոր հարցի քննարկում:

Հոդված 32

Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը Միավորված ազգերի կազմակերպության բոլոր անդամ պետություններին եւ սույն Կոնվենցիան ստորագրած կամ նրան միացած բոլոր պետություններին տեղեկացնում է.

- (a) 25 եւ 26-րդ հոդվածներին համապատասխան ստորագրման, վավերացման միանալու մասին,
- (b) սույն Կոնվենցիայի՝ 27-րդ հոդվածի համաձայն ուժի մեջ մտնելու ցանկացած փոփոխության ու լրացման՝ 29-րդ հոդվածի համաձայն ուժի մեջ մտնելու մասին,
- (c) 31-րդ հոդվածին համապատասխան չեղյալ հայտարարումների մասին:

Հոդված 33

1. Սույն Կոնվենցիան, որի անգլերեն, արաբերեն, իսպաներեն, չինարեն, ռուսերեն ֆրանսերեն տեքստերը հավասարազոր են, ի պահ է հանձնվում Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին:
2. Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարը սույն Կոնվենցիայի վավերացված պատճեններն ուղարկում է բոլոր պետություններին: